

UiT Norges arktiske universitet

Institutt for lærerutdanning og pedagogikk

Inkludering, tilhørighet og identitet

En kvalitativ undersøkelse av hvordan det er å vokse opp som norsk ungdom i dagens samfunn.

Ingrid Hals Olsen

Mastergradsoppgave i pedagogikk PED-3900 Høst 2024

Sammendrag

Ungdomstiden er en sårbar periode i livet. Dette er tiden for å forene barndommen med det som er i ferd med å bli en ung voksen, samtidig som en prøver å mestre de ulike utfordringene som kommer på løpende bånd. Dette er en kvalitativ studie hvor det er gjort intervju av åtte elever i videregående skole om hvordan det er å vokse opp som norsk ungdom i dagens samfunn på ulike sosiale arenaer. Den tar for seg ungdommens møte med den sosiale hverdagen, russetiden og sosiale media og hvordan dette påvirker deres utvikling og vekst. Pedagogikk tar for seg ulike teoretiske tilnærminger hvor blant annet de sosiale utviklingsaspektene har stått sentralt. Hver dag blir vår identitet og personlighet satt på prøve basert på miljøet vi befinner oss i, og samspillet med andre har stor påvirkning på hvordan vi utvikler oss som individ. Da dette er noe ungdommene blir særlig utsatt for på ulike sosiale arenaer, ble det relevant å benytte seg av en teori som tar for seg de sosiale aspektene ved livet. Derfor bygger oppgaven på Bronfenbrenners' utviklingsøkologiske modell (1979), Erving Goffmans' dramaturgi (1959) og Erik Eriksons' psykososiale stadier (1995). For å belyse problemstillingen min har jeg benyttet meg av en tematisk analyse av åtte intervjuer med ungdommer i alderen 16-18 år av begge kjønn. Dette ga ulike perspektiver og nyanser av funn som sammen bidrar til en dypere forståelse av ungdommens sosiale hverdag. Selv om jeg som forsker stiller meg åpen og uvitende til informantene, er jeg preget av hypoteser som baserer seg på min forforståelse, opplevelse og erfaring. Hypotesene har ikke stått i sentrum i dette prosjektet, men enkelte av dem har likevel blitt bekreftet underveis og bidratt til en forståelse av hvordan og hvorfor noe er som de er.

Abstract

Adolescence is probably the most painful period in a life. This is the time to unite childhood with what is about to become a young adult, at the same time as trying to master the various challenges that are coming their way. This is a qualitative study interviewing eight high school students about what it is like to grow up as a Norwegian youth in today's society in various social arenas. It is representing young people's encounter with everyday social life, a Norwegian tradition called "russetid" (a celebrating of the high school graduating), social media and how it affects their development and growth. Pedagogy represents various theoretical approaches where among other things, the social aspects of development have been central. Every day our identity and personality are getting tested by the environment we find ourselves in, and the interaction with others has a great influence on how we develop as individuals. As this is something young people are particularly exposed to, in various social arenas, it became relevant to use theoretical frameworks that represent the social aspects of life. Therefore, the thesis is based on Bronfenbrenner's developmental ecological model (1979), Erving Goffman's dramaturgy (1959) and Erik Erikson's psychosocial stages (1995). To illuminate my research, I have been using a thematic analysis of eight interviews with young people aged 16-18 of both sexes. This gave different perspectives and nuances of findings, which together contributes to a deeper understanding of young people's social everyday life. As a researcher I am open and unknowing to the informants, although I am affected by hypotheses that are based on my preconceptions, experiences, and knowledge. The hypotheses have not been in the center of this project, but some of them have been confirmed along the way and contributed to an understanding of how and why something is the way it is.

Forord

Hvis jeg skulle valgt studieretning på nytt, ville jeg valgt det samme ti av ti ganger. Å studere pedagogikk i fem år har vært en personlig og profesjonell reise jeg ikke ville vært foruten. Det har vært fem spennende, morsomme og ikke minst lærerike år som vil bevares og tas med på min reise videre. Jeg har alltid vært interessert i å forstå hvorfor mennesker tenker og handler som vi gjør, og har som liten jente vært kunnskapssulten og en stor lyst til å lære.

Å jobbe med denne masteroppgaven har vært utrolig lærerikt og morsomt. Det har vært en lang prosess, men alt i alt er jeg er både stolt og ydmyk over at jeg har fått muligheten til å forske på et av mine interessefelt. Jeg har funnet tilbake til min ungdommelige side og har kost meg enormt med arbeidet. Jeg vil derfor takke alle ungdommene som stilte opp som informanter, og de av dere som meldte interesse, men som det ikke ble plass til. Takk for at dere delte så mye av hverdagen og livet. Jeg heier på dere alle, you rock!

Takk til mine eldste tantebarn som har inspirert meg til å skrive om dette temaet, og for gode refleksjoner og samtaler. Takk til min samboer som har stilt opp betingelsesløst og holdt meg gående igjennom prosessen. Takk til min familie som aldri lar meg glemme hvor dyktig jeg er og hvor stolt de er av meg. Takk til mine nærmeste venner for støttende ord og motivasjon. Takk til mine medstudenter for timevis av pedagogiske samtaler, støtte og hjelp. Studietiden ville ikke vært det samme uten dere. Ikke minst, takk til min veileder Merete Saus for et godt samarbeid og for at du har lyttet til mine interesser og ønsker for denne masteren. Jeg setter stor pris på all god hjelp og støtte.

Ingrid Hals Olsen

Tromsø 14.05.2024

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1	1
Introduksjon	1
1.1 Innledning	1
1.1.1 Oppgavens disposisjon	1
1.2 Forskningsspørsmål	3
1.3 Kunnskapsstatus	5
1.3.1 Historikk og tidligere forskning	7
1.3.2 Atferd, kriminalitet, alkohol og narkotikabruk	8
1.3.3 Ungdom og sosiale media	10
1.3.4 Russetiden	11
1.3.5 oppsummering	16
Kapittel 2	18
Teori	18
2.1 Sentrale begreper for analyse av ungdoms hverdagsliv	18
2.1.1 Forventning	18
2.1.2 Press	18
2.1.3 Inkludering og tilhørighet	19
2.1.4 Identitet	19
2.2 Bronfenbrenner og den utviklingsøkologiske modellen	20
2.2.1 Mikrosystemet	21
2.2.2 Mesosystemet	23
2.2.3 Eksosystemet	24
2.2.4 Makrosystemet	25
2.3 Erving Goffman - dramaturgisk tilnærming	25
2.3.1 The presentation of self in everyday life	26
2.3.2 Frontstage og backstage	26
2.3.3 Kommunikasjon	27
2.3.4 Kritikk av den dramaturgiske tilnærmingen	28
2.4 Eriksons psykososiale stadier	28
2.4.1 Fase fire – puberteten	30
2.4.2 Fase fem – ungdomsalderen	30
2.4.3 Fase seks – tidlig voksenalder	31
2.4.4 Utdfordringer ved bruk av teorien	31
Kapittel 3	33

Metode	33
3.1 Innledning.....	33
3.2 Kvalitativ metode og vitenskapsteoretisk forankring	33
3.3 Datainnsamling	34
3.3.1 Forberedelsesfasen	34
3.3.2 Prosjektstart	36
3.3.3 Utvalg- og rekrutteringsprosessen	37
3.3.4 Intervju som metode	38
3.3.5 Gjennomføringen av intervjuene	39
3.3.6 Validitet og reliabilitet	41
3.4 Dataanalyse og beskrivelse av prosessen	42
3.4.1 Tale til tekst.....	42
3.4.2 analytisk tilnærming	43
3.4.3 Beskrivelse av analyseprosessen	44
Kapittel 4	46
Funn og analyse	46
4.1 Forventninger til funn og kontekst	46
4.2 Presentasjon av funn og analyse	47
4.2.1 F1 Hvordan opplever ungdommene deres sosiale liv både på og utenfor skolen?.....	49
4.2.2 F2 Ungdommens tanker og relasjoner om russetiden	51
4.2.3 F3 Ungdommens forhold til rus og alkohol	53
4.2.4 F4 – Hvilke tanker og følelser har ungdommene om sosiale media?.....	55
4.3 Oppsummering av funnene	57
Kapittel 5	59
Diskusjon	59
Del 1: Ungdomsliv: Vennskap, isenesettelse av seg selv og identitet	59
5.1 Vennskap satt i system.....	59
5.2 Å være seg selv, eller ikke?	63
5.3 Hvem er jeg? Hvem vil jeg være? Hvem blir jeg?	64
Del 2: Russetid, rus og sosiale medias betydning for vennskap, isenesettelse av seg selv og identitet	66
5.4 I mai er vi russ!.....	66
5.4.1 Russegruppe som en del av individsystem	66
5.4.2 Hvordan rollen som russ utspilles, kan få konsekvenser.	69
5.4.3 Begrenser russetiden identitetsutviklingen?.....	70

5.5 Rus og alkohol	72
5.5.1 På fest med venner	73
5.5.2 Festens gode forbilder?	75
5.5.3 Sosial identitet og fest	76
5.6 «Ipad-generasjonen»	76
5.6.1. Sosiale media på systemnivå	77
5.6.2 «hvis jeg har tatt to bilder, og det ene er objektivt bedre, så hvorfor skal jeg velge det som ikke er bedre»	78
5.6.3 Identitetsforvirring – SoMe versus «in real life»	79
Del 3: Besvarelse av forskningsspørsmål og avsluttende kommentar	80
5.7 Hva betyr det sosiale nettverket for ungdommenes hverdag, og hvordan påvirker det deres handlingsvalg, personlighet og identitet?	80
5.8 Hvordan påvirker russetiden ungdommenes hverdag både før, under og etter, og hvorfor?	81
5.9 Hvordan påvirker sosiale media ungdommene?	82
Kapittel 6	83
Vurdering av studien og videre forskning	83
6.1 Vurdering og videre forskning	83
6.2 Avsluttende kommentar	84
Referanseliste	86
Vedlegg	90
Vedlegg 1 – Informasjonsskriv og samtykkeskjema	90
Vedlegg 2 – Intervjuguide	93
Vedlegg 3 – Prosjektvurdering fra Sikt	94
Figurer	
Figur 1: Oversikt over forskningstema om ungdom (Salam et al., 2024, s. 293)	5
Figur 2: Evidence gap map (Salam et al., 2024, s. 294)	6
Figur 3: Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell (Utdanningsforskning, 2015)	21
Tabeller	
Tabell 1: Oversikt over Eriksons psykososiale stadier. Hentet fra (Tetzchner, 2012, s. 514)	29

Kapittel 1

Introduksjon

1.1 Innledning

Kort tid etter studiestart i pedagogikk fikk jeg bekreftet at dette var riktig fagfelt, som ga meg rom til å utvikle meg både faglig og personlig. Halvveis ut i bachelorløpet fikk jeg mulighet til å jobbe som assistent ved en grunnskole. Her fikk jeg erfare både ved observasjon, og fortrolige samtaler med elevene at ungdomsperioden var full av utfordringer, særlig knyttet til de sosiale arenaene. Flere fortalte om et sosialt press om hvem de bør være og hvilken sosial tilhørighet de bør tilhøre. Samtlige av ungdommene endret personlighet alt etter hvem de var sammen med, og den sosiale utfrysningen var blant deres største frykter i hverdagen. Jeg fikk erfare deres daglige sosiale kamp og fikk høre historier både fra deres skolehverdag og fritid, noe som fikk meg til å lure: *«Hvor lang er ungdommen villig til å gå for å høre til? Og hvordan påvirker det deres identitetsutvikling og hvorfor?»*

Denne masteravhandlingen handler om ungdom, inkludering, tilhørighet og identitet. I all hovedsak dreier den seg om hvordan det er å vokse opp som ungdom i Norge i dag, hvor målet er å opparbeide en forståelse for det nye ungdomsmiljøet og kulturen. Nysgjerrigheten og den konstante søken etter forståelse for ungdommenes miljø og kultur har vært en stor drivkraft for hvorfor jeg valgte akkurat denne tematikken. Interessefeltet for dagens ungdommer har økt basert på tidligere opplevelser og erfaringer, så vel som nyhetsartikler og andre offentlige artikler.

1.1.1 Oppgavens disposisjon

Igjennom denne oppgaven vil leser møte på en rekke elementer og begreper knyttet til ungdomskulturen. Jeg vil i første del av oppgaven gjøre rede for de forskningsspørsmålene som har stått sentrale i forskningen min, og hvorfor interessen på dette feltet førte til denne masteroppgaven.

Videre presenter jeg tidligere forskning gjort på område. Eksempler dette og på tema som har stått sentralt i oppgaven er for eksempel russtid og sosiale media. Dette er to arena hvor ungdommene utspiller sitt sosiale liv, og er derfor interessant å se nærmere på.

I kapittel 2 finner du det teoretiske rammeverket. Først presenteres noen sentrale begreper det kan være lurt å forstå hvordan brukes i denne oppgavens sammenheng. Deretter vil du møte på tre teoretiske forankringer: Urie Bronfenbrenner's utviklingsøkologiske modell, Erving Goffman's dramaturgiske tilnærming og Erik Erikson's psykososiale stadier. Bronfenbrenner har vært en av teoretikerne som vi ganske tidlig i utdanningsløpet ble godt kjent med i henhold til individutvikling. Han forente den klassiske sosiologien med utviklingspsykologien, hvor sosiologien tar for seg hvordan individet blir påvirket av ulike samfunnsstrukturer, mens utviklingspsykologien forklarer utviklingen som et resultat av samspill (Kvelling, 2022b, s. 36) Den tar for seg flere av elementene som er med på å forme og påvirke utviklingen av et individ. Spesielt hvordan vi utvikler oss i samspill med andre, og hvordan samfunnet rundt oss både nært og fjernt påvirker både vår egen, men også andres utvikling. Hans modell er særlig godt egnet i min oppgave som handler om ungdom og deres hverdag, samt hvordan miljøet rundt påvirket de som person. Nettopp derfor falt valget ganske naturlig på han som min hoved forankring.

Erving Goffman var jeg ikke kjent med fra tidligere. Hans teori om en dramaturgisk tilnærming, kom underveis i prosjektet. Nærmere bestemt under gjennomføringen av den metodiske tilnærmingen. Den dramaturgiske tilnærmingen går ut på lik tittelen tilsier, drama eller iscenesettelse. Underveis i arbeidet og særlig under gjennomføringen oppdaget jeg ved flere anledninger hvilke ulike roller vi mennesker har i løpet av en dag, alt etter hvem vi befinner oss sammen med. Dette er nok trolig noe vi er klar over, men som vi ikke alltid bevisst tenker på. Vi handler som regel på automatikk, og gjør det som føles naturlig for oss i det spesifikke øyeblikket. Etter hvert som jeg skrev om denne teorien, fikk jeg en mer faglig og dypere forståelse for hvorfor vi mennesker gjør som vi handler når det kommer til personlighet.

Den tredje teoretiske forankringen du vil lese om i denne oppgaven, knytter seg til en psykososial teori, og tar for seg identitetsutviklingen. Valget falt på Eriksons psykososiale stadier, da disse beskriver individets utvikling i tråd med dets biologiske alder. Selv om den ikke er nøyaktig på den biologiske alderen, kan den likevel gi noen grunnleggende verktøy for å forstå prosessen i identitetsutviklingen. Siden ungdomsalderen er en forløper for utvikling

av personlighet og identitet, ble det relevant å velge en identitetsteori, og Erikson's teori ga meg de verktøyene jeg trengte for å kunne forstå det jeg ville forske på.

Kapittel 3 dreier seg om metode. Denne delen har gjentatte ganger vært revidert, og jeg har fylt ut relevant faglig innhold løpende under prosessen. I dette kapitlet presenterer jeg blant annet hvilken metode jeg har brukt, hvordan jeg har gått fram og hvorfor jeg har valgt som jeg har gjort. Kapitlet gir en grundig innføring i hvordan jeg har lagt opp prosjektet, og målet er leser føler seg inkludert i prosjektet. Jeg har lagt vekt på både personlige og faglige begrunnelser, samtidig som det har vært preget av den tidsmessige rådigheten og kapasitet ellers.

I kapittel 4 begynner vi å komme inn på oppgavens kjerne. Kapitlet inneholder funn og analyse. Først tar jeg jeg igjennom hvilke forventninger jeg hadde til funnene basert på hypoteser og tidligere erfaringer og opplevelser. Deretter presenterer jeg funnene i den strukturen som temaene tilsier. Før funnene av oppgavens tema blir presentert, har jeg viet den første delen til å dele noen sentrale elementer som kom fram etter selve prosjektutførelsen. Dette er funn som ikke nødvendigvis svarer på oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål, men som likevel kan være en indikator for hvordan det er å være ungdom i dag.

Diskusjonsdel kapittel 5 tar for seg det jeg har funnet ut, samtidig som jeg benytter det teoretiske rammeverket til å forstå hvordan alt kan henge sammen. Diskusjonsdelen bærer preg av ord og uttrykk ungdommene brukte under intervjuet, for å bevare deres personlige utsagn. Del 1 tar for seg ungdommenes sosiale arena og hverdag knyttet til vennskap, utvikling og vekst. Del to diskuterer hvordan hvilken betydning russetiden og sosiale meda kan ha for ungdommenes hverdag. I del tre forsøker jeg å besvare problemstillingen og forskningsspørsmålene på bakgrunn av det jeg har diskutert. Som en del av avslutningen presenteres en vurdering av studiens gjennomføring i henhold til resultat, funn og diskusjon. Det presenteres også forslag til videre forskning på området, for en videreutvikling av den pedagogiske ungdomsforskningen.

1.2 Forskningsspørsmål

Ungdomstiden er en spesiell periode i livet. Det er en tid hvor den ene foten fortsatt står plantet i barnealderen og den andre har flyttet seg til den voksende siden. Ungdomsårene er et slags mellomstopp for å klargjøres til å bli voksen. Derfor kan denne tiden anees som unik,

og er preget av flere elementer som videre former ungdommen til den kommende voksne. Ungdomsalderen har fått lite oppmerksomhet i utviklingspsykologi enn barnealderen har (Tetzchner, 2019, s. 679). Når en går fra barn til ungdom, og videre fra ungdom til voksen skjer det mye som omhandler personlighet og identitet. Det er i denne mellomlandingene individet begynner å danne sin egen identitet, og danner grunnlaget for deres identitet som voksen. Ungdomstiden forener altså barndommens opplevelser og erfaringer med det som er forventet av de i voksenlivet. Dette er en av flere årsaker til at ungdomstiden kan oppleves som krevende og sår for flere, og viktigheten av å god psykisk helsefremmende kompetanse kan være en viktig faktor for ungdommens livskvalitet. Forskning viser en sammenheng mellom lav psykisk helsefremmende kompetanse og psykiske lidelser, deriblant depresjon (Nissen Bjørnsen et al., 2018, s. 5). Ungdommer med god psykisk helsefremmende kompetanse har altså bedre livskvalitet enn ungdommer med lav kompetanse. Dette betyr at psykisk helsefremmende kompetanse bør settes høyere på agendaen, slik at ungdommene selv kan øke kompetansenivået på deres egen psykiske helse. Dette kan vi bare gjøre med en egen økt kompetanse innenfor feltet. For å øke kompetansen må vi først ha en generell kompetanse om **hva** som ansees å være psykisk helsefremmende. Videre er det viktig å kartlegge **hvilke** faktorer som ansees å være ungdommens største utfordringer for en psykisk helsefremmende livskvalitet. For eksempel vet vi at sosial tilhørighet er helsefremmende for en god livskvalitet hos ungdom. Vi vet også at det foregår utenforskap hvor noen ikke har en sosial tilhørighet. Før vi legger til rette for sosial inkludering, må vi kartlegge hvilke faktorer som opprettholder utenforskap og løse utfordringene der. Dette krever mer kunnskap og **forståelse** om ungdommenes sosiale hverdag, og hvordan deres miljø og kultur faktisk er. På bakgrunn av formålet med min forskning utviklet jeg tre forskningsspørsmål (FS) som skal hjelpe meg å forstå enkelte sosiale arena i ungdommenes hverdag, og hvordan det påvirker dem:

FS1: Hva betyr det sosiale nettverket for ungdommenes hverdag, og hvordan påvirker det deres handlingsvalg, personlighet og identitet?

FS2: Hvordan påvirker russetiden ungdommenes hverdag både før, under og etter, og hvorfor?

FS 3: Hvordan påvirker sosiale media ungdommene, og hvorfor?

Målet med oppgaven er ikke å gi et direkte ja eller nei svar på disse spørsmålene, men heller å opparbeide meg en **dypere innsikt** og **forståelse**. Spørsmålene er bygget på bakgrunn av tidligere erfaring, opplevelser og egne hypoteser. De har endret seg underveis i prosjektet, fra blant annet å ha gått fra å være store og brede spørsmål, som er vanskelig å skulle både forske å svare på, til å bli mer innsnevret og konkret. Disse tre spørsmålene tar for seg det jeg i

hovedsak ønsker å forstå, men innenfor hvert av spørsmålene finner vi flere elementer som gir rom for en bredere forskning.

1.3 Kunnskapsstatus

Samfunnsvitenskapelig forskning på barn og unge bidrar til å forme våre forståelser, og kan dermed brukes som grunnlag for politiske beslutninger i form av politikk, tiltak og tjenester i profesjonsutdanningen og praksisfelt (Hagen & Lyng, 2019, s. 7). I Norge, som er en velferdsstat, har vi flere velferdsordninger og tjenester rettet mot barn og unge. God forskning på de ulike områdene kan blant annet bidra til å forbedre og videreutvikle disse ordningene, som igjen er nødvendig i takt med samfunnsendringene. Uten god forskning på område, kan det svekke vår allmennkunnskap og forståelse av tema, og den behandlingen ungdommene kan oppsøke, vil ikke bygge på faglig kvalitet. Etter hvert som samfunnet utvikler og endrer seg er det stadig behov for nyere og oppdatert forskning på området.

Figur 1: Oversikt over forskningstema om ungdom (Salam et al., 2024, s. 293)

Figurene (1 og 2) er hentet fra en artikkel kalt: *An evidence gap map of interventions for noncommunicable diseases and risk factors among children and adolescents*. Figurene er to ulike grafiske fremstilling av omfanget av forskning på ungdom og hvilke problemstillinger forskningen har fokusert på. Den første av de to figurene jeg trekker frem viser en oversikt over internasjonal forskning om tiltak som er rettet mot ungdom i risikosituasjoner, gjort på tvers av ulike studier (Salam et al., 2024, s. 293-294). Figur 1 utspiller seg som et

kakediagram, hvor innerste delen av kakestykket representerer forskningsfeltet, eller det tema som er forsket på. For eksempel har det blitt gjort en del forskning på ungdommenes mentale helse (gul). Den neste delen altså den midterste forteller om hvilke intervensjoner forskningen har fokusert på. Intervensjonene som har vært fokusert på innenfor mental helse har vært terapeutisk eller preventiv, altså behandling etter eller forebyggende. Vi kan også se at den terapeutiske delen er større enn den preventive delen, som betyr at det har vært størst fokus på behandling innenfor mental helse enn preventiv, forebyggende. Den tredje og ytre delen viser ulike tema forskningen har omhandlet innenfor intervensjonene. For eksempel ser vi at den terapeutiske intervensjonen blant annet har fokusert på atferd og livsstil samt medisinsk, mens den preventive forskningen i stor grad har fokusert på atferd og livsstil.

Hvis vi ser på delen som omhandler stoffmisbruk (blå) er det gjort tilstrekkelig mindre forskning på dette område i forhold til mental helse. I aller høyeste grad er det fokusert på forebygging hvor atferd og livsstil samt det digitale har vært sentrale områder. Det er generelt lite forskning som omhandler terapeutisk intervensjon, og de kategoriene gjort under er såpass lite at vi ikke vet hva det dreier seg om. Vi vet at rusbruk og alkohol blant ungdom skjer, og at det er et område som bør snakkes mer om, likevel er det en liten del av forskningen som fokuserer på dette området. Jeg kommer nærmere inn på tall og forskning gjort på område i senere avsnitt.

Figur 2: Evidence gap map (Salam et al., 2024, s. 294)

Figur 2, er det vi kaller et *evidence gap map* (EGM). EGM er en grafisk oversikt over tilgjengelige systematisk forskning av relevante temaer, både pågående og avsluttede

forskning, samt konsekvensevaluering av intervensjoner og dens resultater (Muñoz, 2022). Figur 2 er et EGM hentet fra samme artikkel som figur 1, og viser en oversikt over bevisshikketen for de ulike forskningstemaene gjort på ungdom (Salam et al., 2024, s. 294). Raden representerer risikofaktorer og kolonnene de ulike utfallene. I hver celle ser vi antall anmeldelser med bevisshikketen for hvert område, hvor størrelsen representerer omfanget. Fargene i cellene presenterer bevisshikketen, hvor grønn har høy bevisshikketet og lilla har lite eller ingen. Som vi kan se finner vi lite anmeldelser når det kommer til stoffmisbruk blant ungdommer, og de anmeldelsene vi har, viser til en lav eller ingen bevisshikketet. Det betyr at den lille forskningen som er gjort, ikke viser til en sikkerhet om intervensjonene har effekt. Virkningene av intervensjonene for psykisk helse virker til å være moderat, men gir likevel ingen høy bevisshikketet (Salam et al., 2024, s. 294) men kan likevel fungere som et rammeverk for videre forskning.

Russetiden er en sosial arena som de siste årene har stått sentralt i ungdommens skolehverdag på videregående. Gruppetilhørigheten er mer synligere fordi de danner lukkede russegrupper, og de som står uten gruppe kan risikere å stå alene igjennom hele videregående opplæringen (Helsedirektoratet, 2024, s. 7). Russetiden har derfor stor makt over ungdommens sosiale livskvalitet, og dens intensjoner er per dags dato en sentral dagsaktuell samfunnsdebatt. Russetidens intensjon engasjerer hele landets befolkning som en sentral dagsaktuell samfunnsdebatt. Et raskt google-søk på «russetiden» viser at tradisjonen ikke lenger bare er en sak for ungdommene, men engasjerer både politikere, skolene, ungdommene og samfunnet generelt. Det er derimot viktig å huske at russedebatten er ungdommens kamp, hvor deres personlige tanker, følelser, holdninger og verdier er blant de mest sentrale faktorene for engasjement (Amdam, 2024).

1.3.1 Historikk og tidligere forskning

Ungdomstiden kan være en sårbar tid for flere, og etter hvert som tiden forandrer seg kommer det fler og fler utfordringer knyttet til det å være ungdom. Det er en tid preget av identitetsdannelse, hvor en for alvor begynner å løsrive seg fra og relatere seg til foreldrene på helt nye måter (Tetzchner, 2019). Det er derfor viktig å holde seg oppdatert på nyere forskning dersom en ønsker å forstå ungdommen i dagens samfunn. Generelt finnes det en god del forskning på ungdoms fysiske og mentale helse, men det finnes lite forskning på ungdomsaktiviteter som for eksempel russetid.

Opp igjennom flere tiår har ungdomskulturen vokst i ulike retninger, og blitt definert på ulike måter. Rundt 1950-tallet begynte det å florere rundt om at ungdom var en trussel mot samfunnet, og at de stod for mye av problematikken rundt vold kriminalitet, atferd og narkotikabruk (Øia & Vestel, 2014, s. 99). Det kanskje mest spesielle var at det ble definert som ungdomsopposisjoner og opprør enn som noe annet. I dag blir ungdom sett på med litt andre øyne. De er i spissen for det meste av samfunnets utviklinger både når det kommer til politikk, samfunnsdebatter og digitale teknologiske utviklinger (Stokes, 2015, s. 8-9). God psykiske helse er en sentral faktor for god livskvalitet, og ungdomstiden er en tid som kan gjøre individet ekstra sårbar for dårlig psykisk helse. Nordiske land deriblant blant Norge skårer høyt i henhold til livstilfredshet, men det er likevel individuelle forskjeller i livskvalitet (*Psykisk oppvekst 2022*, s. 14). Grupper som er særlig utsatt for dårlig livskvalitet er de som er utsatt for økonomiske vansker, ensomhet og utenforskap, diskriminering, rus og vold, psykiske lidelser og/eller familiekriser (*Psykisk oppvekst 2022*, s. 14).

1.3.2 Atferd, kriminalitet, alkohol og narkotikabruk

Atferd og kriminalitet kan vi fortsatt finne i dagens samfunn, og i visse ungdomsmiljøer er det status dersom en har vært involvert i mindre kriminalitet (Øia & Vestel, 2014, s. 105): nasking i butikk, hærverk etc. Det er mindre av dette nå enn tidligere, noe som kan tyde på at ungdomsmiljøet har forandret seg de siste tiårene. Hvis vi da ser på den historiske bruken av illegale rusmidler, så mener mange at de kom ordentlig på banen på 60- og 70- tallet da det såkalte ungdomsopprøret var. Likevel er det en nedgang i bruken blant ungdommer fra da og til dagens dato (Øia & Vestel, 2014, s. 104). Videre skriver de (s. 107) at det nyere ungdomsbildet er en gruppe som drikker mindre, bruker færre illegale rusmidler, færre røyker, det begås mindre kriminalitet, mindre vold, trives bedre både på skolen og hjemme. Betyr dette at vi ikke har et problem med ungdommene i dagens samfunn?

I de neste avsnittene vil jeg kort gjøre rede for tidligere data av ungdom og deres rusmiddelbruk. Jeg har benyttet meg av ulike dataundersøkelser, deriblant ungdomsdata, Krorus – Nord og European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD). ESPAD er et samarbeid mellom uavhengige forskerteam i mer enn 40 europeiske land, og er dermed det største tverrnasjonale forskningsprosjektet på ungdoms bruk av rusmidler i verden. Målet med prosjektet er å samle inn sammenlignbare data om rusmiddelbruk blant 15-16 åringer i så mange europeiske land som mulig.

1.3.2.1 Røyk og snus

ESPAD viser at mer enn én av seks av deltakerne hadde røykt sigaretter i en alder av 13 år eller yngre. På Island og i Malta og Norge fant de en proporsjon på 5,4 – 8,5%, hvor det var flere gutter enn jenter som var 13 år eller yngre (EMCDDA/ESPAD, 2020, s. 12-13). Videre viser de til at 1,9% av deltakerne av de norske studentene røykte til daglig og at det ikke var noen merkbar forskjell i kjønn. I forhold til andre land er ikke dette særlig høyt, men med tanke på at dette dreier seg om 16 åringer, kan en likevel ha delte meninger om det er høyt eller ikke. I Norge har det i løpet av 25 år blitt strenge restriksjoner når det kommer til røyk og snus. Dette har ført til en markant nedgang i andel daglig røyking både blant voksne og ungdommer (Krorus-Nord, 2021, s. 32). Unge som snuser har derimot økt, men samlet har bruken av tobakk gått ned de siste årene (Krorus-Nord, 2021, s. 32). Det har skjedd en betydelig økning i bruken av e-sigaretter, eller vape (Bakken, 2023) som det også gjerne kalles.

1.3.2.2 Alkohol

Alkohol er det rusmiddelet som har størst utbredelse blant ungdom, også blant norske ungdommer (Krorus-Nord, 2021, s. 32). Resultater fra ESPAD (2020, s. 13) skriver at nesten 80% av deltakerne fant det enkelt å få tak i alkoholholdig drikke dersom de ønsket det. Blant disse svarte 13% av norske ungdommer at de hadde smakt alkohol i en alder av 13 år eller yngre. Også her viser det seg at guttene som regel er først ute enn jentene (EMCDDA/ESPAD, 2020, s. 13). Det har vært en nedgang i ungdoms alkoholbruk siden årtusenskiftet, men det er likevel mange ungdommer som drikker, særlig mot slutten av tenårene (Krorus-Nord, 2021, s. 32) Resultater fra ungdata viser at det er stor variasjon når det kommer til debuteringsalder av alkohol. Blant elevene på 1. året videregående skole er andelen blitt dobbel så høy som i 10. klasse på ungdomsskolen, og tallene fortsetter å øke utover videregående (Bakken, 2022, s. 38). Generelt sett er det ikke særlig forskjell på jenter og gutters bruk av alkohol, men tall fra 2022 viser at andelen som bruker alkohol jevnlig har gått opp, særlig blant jenter på videregående (Bakken, 2022, s. 38).

1.3.2.3 Illegale rusmidler

Undersøkelser om illegale rusmidler viser at det er cannabis (hasj og marihuana) som er mest utbredt av narkotiske stoffer i Norge (Folkehelseinstituttet, 2021), men også kokain benyttes av de som bruker mye alkohol (Bakken, 2023, s. 54). Rundt 32% av deltakerne blant ESPAD undersøkelsen sier at cannabis er det stoffet som er enklest å få tak i (EMCDDA/ESPAD,

2020, s. 14). Norge var blant de landene som hadde lavest prosent på denne fronten med 10% eller mindre, men også her som i de fleste andre land er det høyest prosent av gutter som bruker illegale rusmidler enn jenter (EMCDDA/ESPAD, 2020, s. 14). I følge rapporten fra ungdom data viser de siste tallene av 9% av norske tenåringer hadde brukt cannabis i løpet av siste år, og at også 5% hadde prøvd andre illegale stoffer (Bakken, 2022, s. 38). Det er flest gutter enn jenter som bruker det: 26% av guttene 3. året videregående skole svarte at de hadde brukt cannabis, og 14% hadde brukt andre illegale stoffer (Bakken, 2022, s. 38). I Norge er det Oslo som har den største økningen av illegale rusmidler, men sammenlagt i hele Norge har andelen i 2023 økt med to til tre prosent siden 2021 (Bakken, 2023, s. 54). I 2022 viser nasjonale resultater at økningen av cannabisbruk på videregående de aller siste årene har vært størst blant jenter enn gutter, og det har vært en betydelig økning i bruken av andre illegale stoffer for begge kjønn (Bakken, 2022, s. 38). Flere ungdommer rapporterer også om at de har blitt tilbudt stoffer som hasj eller marihuana (Krorus-Nord, 2021, s. 32)

1.3.3 Ungdom og sosiale media

Et begrep som ofte blir brukt om ungdommer er generasjon prestasjon. Begrepet er mest kjent som flink, veltilpasset og en aktiv ungdomsgenerasjon som er opptatt av å prestere og å lykkes på flere områder (Bakken et al., 2018). Begrepet press er helt sentralt i dagens ungdomsmiljø, og presset er lagt på flere områder. Utdanning er blant de områdene hvor de skal prestere. Tidligere var det ingen store problemer dersom ungdommene valgte å ikke gå videre med høyere utdanning. Ofte kunne de følge i fotsporene til sine foreldre, eller generelt gå inn i en jobb uten at det krever høyere utdanning. Unge uten utdanning i dag har større vanskeligheter med å entre voksenlivet enn tidligere når de nå har den vanskelige overgangen og samfunnet krever utdanning (Frønes & Kjølørød, 2016, s. 224). Om det er best å være ungdom i dag eller tidligere kan ikke besvares, men heller se i tråd med fordeler og ulemper. Anders Bakken påpeker at det på noen områder kan være enklere å være ungdom i dag enn på 90-tallet, fordi den økonomiske situasjonen har bedret seg samt den digitale teknologien åpner for flere muligheter (Gulbrandsen, 2021). Videre trekker han fram at å være ungdom i dag kan være mer krevende på andre måter, da de opplever et større prestasjonspress både i forhold til å lykkes på skolen og i andre sosiale sammenhenger (Gulbrandsen, 2021).

Ikke bare skal de prestere på skolen, men de skal også prestere i det sosiale livet ellers. Utviklingen av sosiale massemedia er blant noe av det som har eksplodert de siste ti-årene, og alle ungdommer eier i dag en egen mobil. Tall fra medietilsynet viser nemlig at i 2018 var det

97 prosent av 12-14 åringer eier en egen smarttelefon, og alle gutter og jenter i alderen 15-16 år (Medietilsynet, 2018). Tall viser at jenter bruker mest tid på sosiale media (SoMe), mens guttene er mer opptatt av videospill og den slags teknologisk/digital underholdning (Bakken, 2022). Foreldrene virker også mer opptatt av tiden de bruker på mobilen enn hva de faktisk gjør der, noe som er urovekkende i forhold til hvordan sosiale media kan påvirke et individ generelt (Medietilsynet, 2018). Studier har vist at ungdommen ikke opplever sosiale media som en kilde til stress (Eriksen, 2017, s. 88-89), men at det heller kan bidra til å forsterke presset knyttet til kropp og utseende da eksponeringen av kroppsideal er mer massivt på internett (Bakken et al., 2018). Med andre ord kan sosiale media bli en arena der presset og forventningene øker knyttet til hvordan en skal se ut, og dermed utvikle seg til et større individuelt problem hvor det kan påvirke både selvbilde og selvfølelse på en negativ måte. Vi skal se litt nærmere på ungdommers bruk av sosiale media.

Ungdommens tidsbruk på digitale aktiviteter har økt de siste årene, og det er særlig grunn til å trekke fram pandemien som er bidragsyter til denne utviklingen (helse, 2021). Tidsbruken varierer både i henhold til alder og kjønn, hvor rapporter viser at jenter har mer positive opplevelser på sosiale media, men også flere negative opplevelser enn gutter (Folkehelseinstituttet, 2022, s. 6). De positive opplevelsene grunner seg i kommunikasjon og positiv oppmerksomhet. De negative dreier seg derimot om økt opplevelse av press og forventninger blant annet til hvordan de fremstår på sosial medier. Mens jentene har utfordringer knyttet til kropp og utseende fordi de er opptatt av det som deles på sosiale media (Bakken et al., 2018) viser guttene en større interesse for online gaming, og fellesskapet de danner via dette (Folkehelseinstituttet, 2022, s. 6). Det betyr likevel ikke at guttene aldri opplever press knyttet til kropp og utseende, men trolig på en litt annen måte enn jentene.

1.3.4 Russetiden

Russetida er et kjent fenomen i dagens samfunn og kan faktisk spores helt tilbake til 1600-tallet (Hjemdahl, 1999, s. 7). Opprinnelig var det en feiring av examen artium som kommer fra Danmark, og alle som skulle studere måtte avlegge denne eksamen først (Hjemdahl, 1999, s. 7-8). Da det første universitetet ble opprettet i Norge på 1800-tallet fulgte den danske tradisjonen med, og slik kom russetiden for alvor til landet vårt. Rundt 1905 ønsket russen seg en russelue som skulle representere det samme som universitetets sorte luer gjorde (Nordahl, 2009). Russeluene er fortsatt praktisert i dag, og har den samme intensjonen som den gang. I dag er russen dessverre aller mest kjent for fest, fyll og fanteri og for å bryte samfunnets

gjeldende normer (Nordahl, 2009). Russefeiringen er noe som har vært i over 100 år, og vil nok fortsette å være en greie flere år fremover. Fram til nå har det vært en form for feiring av endt skolegang etter siste eksamen, men når den faktisk inntreffer har endret seg på 100 år. For eksempel var det tidligere normalt å være russ ved endt grunnskole, mens i dag er normaliteten å feire russetiden etter endt videregående skole. Allerede i 1905 hadde russen etablert det tradisjonelle russetoget og siden har det vært en tradisjon hvert år på selveste 17. mai (Nordahl, 2009).

Det å være russ har alltid vært stas, men i mange år har russefeiringen vært noe en må planlegge i god tid. Planleggingen skjer som regel i begynnelsen av siste året på videregående, men for mange kan planleggingen allerede starte på ungdomsskolen og dermed vare hele perioden på videregående skole (Helsedirektoratet, 2024, s. 11). I hvert distrikt skal det velges ut et hoved russestyret for regionen og et russestyre på hver enkelt skole (Hjemdahl, 1999, s. 1). I dagens samfunn har det også blitt normalt å velge en russepresident. På samme måte som en avdelingsleder er russepresidenten ansett som den øverste lederen i russestyret. Hvem som blir russepresident avgjøres på ulike måter eller hvor i landet det skal velges, men normaliteten er ved demokratisk valg hvor medrussen stemmer frem den av de kandidatene som har meldt seg, flertallet vinner. Russestyrets oppgave har som regel vært å ta av seg de administrative oppgavene, deriblant hovedansvaret for de store russearrangementene. Tidligere var det også normalt at det var russestyret som hadde ansvaret for bestillinger av diverse utstyr: russeklær, russekort, russestokk også videre (Hjemdahl, 1999, s. 1). I dag virker det som at de fleste russ har ansvar for denne delen selv. Allerede så tidlige som på 90-tallet var det store spørsmålet hvem de skulle gå sammen med om russebil eller russebus (Hjemdahl, 1999). Denne trenden har fulgt med siden, og har i dag blitt et kjent fenomen ved russen.

Russetiden har altså endret seg kraftig i Norge bare i løpet av de siste 10-20 årene. Den nye kulturen som har utviklet seg har blitt stor, og påvirker ungdommene på et større plan enn tidligere. I dag er det flere kjente ord og uttrykk som ungdommene selv er godt kjent med, men som kanskje ikke er like godt kjent blant den eldre garde. Dette avsnittet vil derfor i korte trekk gjøre rede for den såkalte russeterminologien og deres betydning.

I dag er det helt normalt at ungdommene organiserer seg i egendannende russegrupper. Disse russegruppene skal gjerne kjennetegnes med et valgt *gruppenavn*, etterfulgt av årstallet de er russ, som for eksempel: Landsfesten2024 (Fiktivt navn). Til dette navnet er det også ønskelig

med en *logo* (visuelt symbol/merke) som står i stil med navnet. Dette er som regel russegruppens første kjennemerke. Det har også de siste årene blitt populært å ha sin egen russelåt, enten at medlemmer av gruppa lager den selv, eller betaler andre for å lage den. Dette er sanger som skal representere gruppa og deres stemning, spesielt i festlige sammenhenger. Det også helt normalt å benytte navnet med logoen på felles russegensere som alle i gruppen skal gå i. Dette er for å vise hvem og hvilken gruppe de tilhører. *Russenavnet og logoen* brukes også dersom gruppen skal opprette en digital konto på sosiale meda som for eksempel Instagram, eller utpå som dekor på en eventuell russebuss eller russevan. En russebuss er en totalrenovert buss som russeren kjører rundt i og fester under russetiden (Ording, 2018), gjerne med deres egen russelåt på høyt volum, samt annet russemusikk (russelåter fra andre russegrupper). En russevan er en mindre utgave av en russebuss. Den har opptil syv plasser ekskludert sjåførplassen. Om russegruppen velger russebuss eller russevan kommer helt an på gruppen, og alle har ulike begrunnelser. De årsakene som er mest utbredt dreier seg om hvor i landet gruppen befinner seg, og den økonomiske kapitalen. Hovedaktiviteten for russegrupper som har en russebuss/russevan er å dra på noe som kalles for *rulling*. Dette betyr at de kjører rundt i bussen/vanen mens de fester (Ording, 2018). Videre på bussen/vanen finner vi noe som heter *rulleplasser*. Rulleplasser er plasser eller seter reservert til andre som skal være med på rulling, men som ikke er en del av russegruppen selv (Ording, 2018). Russ som ikke selv er med på en russebuss/russevan, kalles for *gå-russ*, og betegnelsen er med på å vise et typisk klasseskille innenfor russetidens nye trender. Selv om du er en del av en russegruppe på buss eller van, er du ikke utenfor fare. Det å bli *svartelistet* kan skje dersom gruppa ikke blir akseptert av fellesskapet. Å bli svartelistet betyr at du og resten av gruppa ikke er velkomne på de ulike arrangementene som finner sted i russetida. Dette skjer dersom én person på gruppa eller gruppa som helhet handler mot aksepterte normer og regler.

1.3.4.2 Alkohol og illegale rusmidler i russetida

Russetida slik vi kjenner den i dag er gjerne en tid hvor mange tester sine egne grenser og får utløp for sine kreativiteter. Likevel er det noen bekymringer knyttet til kulturen som har oppstått ved tiden. Dette er som regel bekymringer som har med alkohol og illegale rusmidler å gjøre. I en undersøkelse fra 2019 svarte hele 98% at de hadde drukket alkohol, hvor ni av ti hadde drukket fem eller mer enheter ved samme anledning, og syv av ti hadde drukket så mye at de ikke husket det som hadde skjedd (Bretteville-Jensen et al., 2020, s. 10). Dette betyr at det er et betydelig mindretall som ikke drikker alkohol, eller som drikker alkohol med måte. I samme studie svarte én av tre (34%) at de hadde prøvd cannabis én gang i livet mens 11%

oppgå å ha brukt cannabis regelmessig (Bretteville-Jensen et al., 2020, s. 11). En helt fersk undersøkelse fra 2024 gjort av Ipsos (multinasjonal markedsundersøkelse og konsulentfirma) på vegne av Blå-Kors finner vi tall som beskriver drikkepresset ungdommen opplever i russetida i dag. 72% sier at det er forventet å drikke alkohol i russetiden, 64% sier det er forventet å drikke alkohol på fest og 18% sier det er forventet at en skal ta andre rusmidler enn alkohol (Blå-Kors, 2024). Videre kommer det fram at 49% sier det er mer akseptert å være full enn å takke nei til alkohol, noe som er en nedgang fra 2022 (58%) (Blå-Kors, 2024).

Et annet element som ikke bare samfunnet generelt ser på med bekymring, men som også er sårt for de som er eller skal være russ, handler om inkludering og tilhørighet. Samme undersøkelse (Bretteville-Jensen et al., 2020, s. 13-20) gjorde spennende funn om hvordan dette hang sammen med alkohol og illegale rusmidler:

- Deltakerne som var med på buss oppga høyere alkoholbruk enn deltakerne som ikke var på buss.
- De som oppga å skulle bruke mer enn 20 000kr på russetida hadde også høyere alkohol forbruk.
- En høyere andel av deltakerne som var på russebuss oppga bruk av illegale rusmidler enn de som ikke var på russebuss.
- Hver fjerde deltaker (26%) hadde følt en utrygghet i forbindelse med et russearrangement og tilsvarende del hadde gjort noe de angret på i ettertid.

1.3.4.3 Russetida: en inkluderende feiring?

Som russetidas historikk tilsier, er det å være russ et symbol på slutten av en epoke. Det er en stor feiring av endt skolegang som er fint å dele med venner og bekjente. Russetida burde med andre ord være en stor inkluderende feiring som alle burde glede seg til. Men er det slik? I en undersøkelse gjort av Ipsos finner vi tall som kan vise til at russetida er alt annet enn en inkluderende feiring (Blå-Kors, 2023):

- Én av fire mellom 16 – 19 år opplever, eller har opplevd, en usikkerhet om de får bli med i en russegruppe eller ikke.
- 16% har opplevd å bli ekskludert og stående utenfor i russefeiringen.
- Én av fire sier at de ikke vet hvordan de kan inkludere andre de kjenner som står utenfor.

- 40% av jentene oppgir at de kjenner noen som har blitt holdt utenfor, og 24% av guttene oppgir det samme.
- Fire av ti opplever et press om å bruke penger på russeklær og annet utstyr i forbindelse med det å være russ.

Hvis vi ser på disse tallene, er det kanskje ikke så rart dersom flere av elevene på videregående gruer seg til russetida, og hvorfor bekymringer knyttet til russetida har blitt en sak som flere engasjerer seg i, også i offentlig media.

1.3.4.4 «Endret avgangsmarkering 2026»

Bergens tidende skrev i en artikkel fra 2024 at: «*Russetiden er ikke bare noen små uker med overdreven rus og gøyale knuter. Den kan bety flere år med sosial posisjonering og meningsløse utgifter*» (Eikefjord, 2024). Selv om russetiden har en lang tradisjon, med fokus på å feire 13-års skolegang, har temaet kommet mer og mer fram i dagens samfunnsdebatt, men med en stadig mer kritisk omtale. Helt ferske debatter og tiltak for framtidens russefeiring har fått stor omtale i offentlig media, og nå har stortinget sett seg nødt til å gripe inn. Statsminister Jonas Gahr Støre har blant annet gitt uttrykk for at russetiden har kommet ut av kontroll, og har nå samlet tre statsråder for å rydde opp i denne utviklingen. Prosjektet heter «*endret avgangsmarkering 2026*», og bygger på flere ulike tiltak mot de nyeste russetrendene (Bjørn Haugan & Mikaelson, 2024). Jeg vil presentere med noen av tiltakene som er kommet på agendaen i avslutningen av kapitlet.

Den tradisjonelle russefeiringen har altså ifølge flere utviklet seg i feil retning, og jaget etter sosial status og prestisje har høyere prioritet enn en felles inkluderende feiring for alle (Ording, 2018). Andre utfordringer som har fått stor omtale er prosessen rundt hvem som får rulleplasser. Mens det i utgangspunktet burde handle om å være med felles venner og bekjente, tyr mange russegrupper til andre betalinger for en rulleplass. Nudes er ett av betalingsmetodene som har blitt brukt (Julia Horn, 2019). På lik linje som at du kjøper en kinobillett for penger, må du altså sende nakenbilder til gruppa som betaling for rulleplassbilletten. Politiet har flere ganger kommet med oppfordringer til foreldrene om å holde et øye med hva ungdommene deres gjør, da presset fort kan bli for stort til å motstå. Eventuelle nakenbilder som spres kan i verste tilfelle ødelegge hele livet til vedkommende flere år etter endt russetid (Julia Horn, 2019).

Russelåter og generell russemusikk representerer festlig stemning, og de aller fleste forbinder russelåter med dansestemning. Utviklingen av russelåter har derimot ikke hatt en direkte positiv retning i form av språklige kontekster. I 2023 gjorde TV2 en vurdering av 51 tilfeldige russelåter fra forskjellige toppliste, hvor 49 av de refererte til enten dop, alkohol eller degraderende språk om spesielt jenter (Rano Tahseen, 2023). De nyeste russetrendene ser altså ut til å by på flere utfordringer knyttet til inkludering, økonomi, innflytelse og press. Kan den nye tiltaksplanen «*endret avgangsmarkering 2026*» være til hjelp for å redusere disse utfordringene? Tiltakene har samarbeid på tvers av flere aktører som har hver sitt ansvarsområde. Sentrale aktører som samarbeider og som har ansvaret for like tiltak er blant annet: regjeringen, fylkeskommunene, samferdselsdepartementet og Statens vegvesen (Bjørn Haugan & Mikaelen, 2024). Tiltakene som allerede har fått plass i endringen, og som aktørene skal undersøke nærmere er:

- (1) Flytte russetiden til etter eksamen senest fra og med 2026.
- (2) Utvikle en nasjonal strategi og handlingsplan for å bidra til en ny og inkluderende feiring (endret avgangsmarkering 2026).
- (3) (Se på muligheten) Forby muligheten til å bruke sidevendte seter og ståplasser under kjøring i busser som ikke er i rutetrafikk.
- (4) Et mer skjerpet tilsyn mot den kommersielle russeindustrien

Denne masteroppgaven skal ikke bedømme stortingets tiltak, eller endring av avgangsfesten, ei heller velge parti. Men den kan til en viss grad vurdere om tiltakene kan fungere som en støtte for ungdommens utfordringer knyttet til russetiden. Oppgaven skal i hovedsak trekke fram hva ungdommene selv har å si om russetiden på bakgrunn av de nyeste trendene som har kommet inn. Det er likevel ikke til å unngå at russetiden har fått negativ omtale av samfunnet generelt, og at ungdommene påvirkes på ulike områder, noe som kan indikere at ungdommene trenger hjelp i en eventuell kulturendring.

1.3.5 oppsummering

Hvis vi ser tilbake til hvordan ungdomskulturen ble definert før i tiden, kontra hvordan vi kan definere den i dag er det svært mange ulikheter. Tidligere ble den sett på som opprør og handlet kanskje mer om å vise skillet som kommer mellom barne- og voksenperioden, samt finne sin egen plass i samfunnet og som individ. I dag handler ungdomskulturen om mye av det samme når det kommer til å finne sin plass, men på litt andre områder enn tidligere.

Pressbegrepet har lenge vært sentralt i alle typer kultur og miljøer, men brukes i dag på en litt

annen måte enn tidligere. Mens ungdomskulturen tidligere ble sett på som et kollektivt problem er det i dag i større grad blitt et individuelt problem hvor det er enkeltindivider innad i miljøet som selv sliter på hver sin måte. Pressbegrepet brukes altså på en annen måte i dag og sentrale temaer som ofte trekkes fram i forskningslitteraturen er: skole, trening, kropp og sosiale medier (Bakken et al., 2018). Russetida har blitt et større og mer kjent fenomen de siste 20-30 årene, og har gått fra noe å glede seg over, til å bli noe mange ungdommer gruer seg til. I dag påvirker russetidens utvikling flere enn bare ungdommene. Debatten om hvordan russefeiringen bør være engasjerer både skoler og politikere så vel som ungdommen og samfunnet generelt. Tradisjonen har tidligere vært en feiring ungdommen selv har tatt ansvar for, men takk og statistikk fra forskning samt offentlige innlegg skaper usikkerhet i hvor vidt ungdommene bør ha ansvaret selv.

Ungdommene på 70-tallet opplevde helt andre utfordringer enn ungdommene opplever i dag. Samfunnets endringer fører til utfordringer som ikke fant sted i tidligere generasjoner, og utfordringer fra tidligere har i dag blitt mindre eller tilnærmet lik borte. Å måle graden av utfordringer på tvers av generasjonene bør derfor ikke finne sted, da dette knytter seg opp mot hvordan samfunnet var da kontra nå. Vi kan derimot være sikre på én ting: ungdomstiden vil aldri være enkel, og preges av både oppturer og nedturer uavhengig av hvilket årstall en befinner seg i.

Kapittel 2

Teori

2.1 Sentrale begreper for analyse av ungdoms hverdagsliv

For å kunne analysere ungdommens hverdagsliv er det noen sentrale begreper vi bør være kjent med. Problemstilling og forskningsspørsmålene mine åpner for flere av ungdommenes sosiale arena, hvor visse begreper er nødvendig å vite betydning av i denne konteksten. Begrepene er også nødvendig for å forstå teorien som presenteres, og hvordan jeg benytter meg av den i diskusjonen. Begrepene jeg videre skal gjøre kort rede for er forventning, press, inkludering og tilhørighet.

2.1.1 Forventning

I psykologi defineres forventning som en kognitiv innstilling overfor noe eller noen, og etableres gjerne gjennom informasjon og/eller erfaring (Svartdal, 2019). Forventning er helt menneskelig, og vi møter dem i alle aspekter i livet. Det går begge veier, hvor vi enten har forventninger til noen eller noe, eller at andre har forventninger til oss. Forventning er sunt da det viser at en har tro på og respekt for hverandre, men det er måten forventningene blir kommunisert på, og fra hvem det kommer fra som avgjør om det er positivt eller negativt (Lund, 2011). De forventningene vi har til andre, påvirker ofte hvordan vi oppfatter dem (Kolstad, 2012), og dermed videre for hvordan vi behandler dem. Dette kan komme til uttrykk både positivt og negativt. Dersom vi har en negativ oppfattelse av andre, er det trolig at vi også behandler dem i en negativ forstand. På lik linje som vi behandler andre i en positiv forstand dersom vi har en positiv forventning. På hverdagslig basis tilskriver vi egenskaper og ferdigheter ut fra hvem vi tror de andre er, og ofte trekker vi slutninger både basert på utseende, klesstil eller andre lett synlige kjennetegn (Kolstad, 2012).

2.1.2 Press

Press kan gjerne beskrives som en drivkraft som presser mennesker til å handle på en bestemt måte (Utforsksinnet, 2021). Denne formen for drivkraft trenger ikke nødvendigvis være negativ, men blir ofte forbundet med ubehag. Det finnes ulike typer press, men hovedskillet kan gjerne deles inn i *indre* og *ytre* press. Indre press er press som kommer fra en selv, gjerne på grunn av egne forventninger til en situasjon. Eksempler på indre press kan ofte være relatert til egne prestasjoner, for eksempel et press om å få gode karakterer på skolen (Bakken

et al., 2018). Ytre press kommer utenfra, og er ofte forankret i sosiale settinger. Eksempler på ytre press kan være gruppepress (Bakken et al., 2018).

Konformitet er gjerne relatert til press. At noe går under begrepet konformitet betyr at et individ overtar holdninger eller atferd til andre mennesker på bakgrunn av faktisk eller antatt press fra dem (Tetzchner, 2019, s. 693). Hvis du følger samfunnets holdninger og normer utøver du konforme handlinger, mens hvis du handler uavhengig av samfunnet, altså utøver selvstendige handlinger, benytter du ikke-konforme handlinger. Dersom du derimot handler i strid med samfunnets normer, gjør du anti-konforme handlinger (Tetzchner, 2019, s. 693). Barn og ungdommer generelt benytter gjerne setninger som «alle andre får lov til det!», noe som er en form for konformitet.

Ungdommer generelt virker ofte konforme, fordi de søker til grupper de aksepteres av (Tetzchner, 2019, s. 693). Dette trenger ikke nødvendigvis å være negativt, men ungdommer kan i stor grad virke konfliktsky i et ungdomsmiljø, da frykten for å ikke bli akseptert er større.

2.1.3 Inkludering og tilhørighet

Inkludering og tilhørighet går ofte hånd i hånd. Begge dreier seg om en følelse av å høre til et sted. Å være inkludert betyr at du hører til et sted, og er en del av fellesskapet (Lundh, 2014, s. 120). Tilhørighet defineres som «*en opplevelse av å ha et visst antall vedvarende, positive og betydningsfulle relasjoner til andre mennesker*» (Sævik, 2017). Sosial tilhørighet er et viktig element for alle mennesker, og har mye å se for både den sosiale vevlæren og utviklingen av personlighet og identitet. Mennesker finner tilhørighet i andre menneskers kultur og miljø, og på bakgrunn av dem utvikler vi oss som individer. Ofte identifiserer vi oss med den gruppen vi opplever en tilhørighet med, og det er ikke unaturlig å internalisere gruppens holdninger og verdier.

2.1.4 Identitet

Ordet identitet stammer fra det latinske ordet *idem*, som betyr *det samme*, og dreier seg om opplevelsen av å være den samme eller å være gjenkjennelig for seg selv og for andre gjennom skiftende situasjoner (Illeris, 2004, s. 75). Begrepet er nært knyttet til begrepet personlighet som kan ifølge Tetzchner (2012, s. 499) defineres som: «*en tendens til å føle, tenke og handle på bestemte måter*». Dette er en livslang prosess, noe en aldri blir helt ferdig med som menneske (Gulbrandsen, 2017, s. 22). Identiteten er en del av selvoppfattelsen, og er

en fornemmelse av hvem en er og hva som definerer en person (Tetzchner, 2024). Identiteten er ikke fastbestemt, da den kan variere i henhold til alder, sosial tilhørighet, kultur, bosted og framtidsutsikter (Imsen, 2020, s. 371).

2.2 Bronfenbrenner og den utviklingsøkologiske modellen

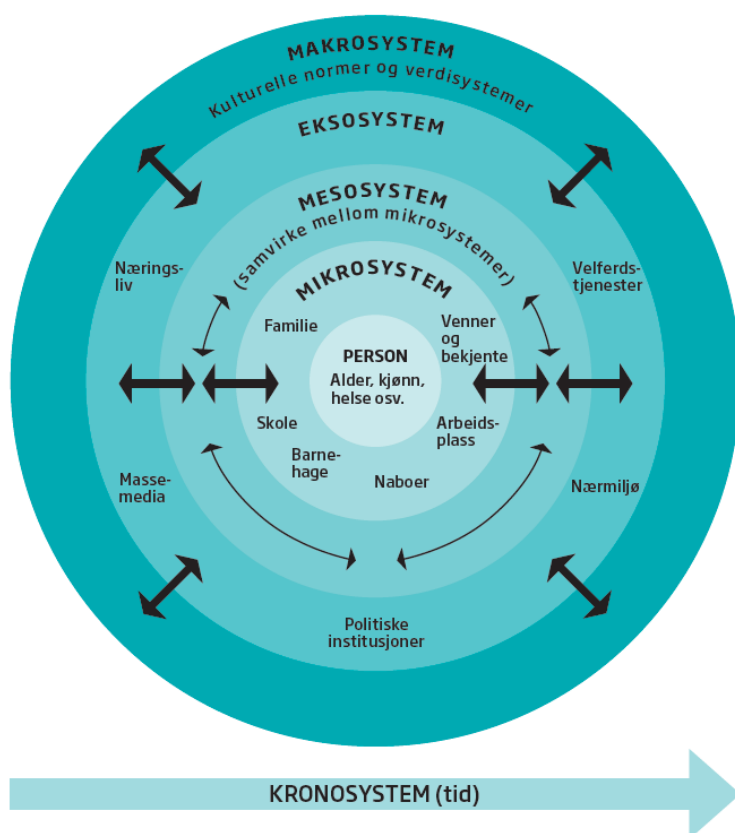
Urie Bronfenbrenner var en russisk-amerikansk psykolog som fikk stor innflytelse i utviklingspsykologi med sin utviklingsøkologiske modell. Han forklarer i sitt verk *The Ecology of Human Development* (1979) hvordan samspillet av omgivelsene er med å påvirke den menneskelige utviklingen, og fokuserte i hovedsak på miljø og sosialisering. Et samspill i denne sammenhengen dreier seg om det som skjer mellom mennesker, altså at de gjør noe sammen. Jeg kommer til å benytte meg av begrepet det utviklede individet som betegnelse for han eller henne som er i sentrum. De aktivitetene og kommunikasjonsformene som skjer i en relasjon har stor betydning for utviklingen av det sosiale samspillet og der igjen også for individets psykologiske utvikling (Gulbrandsen, 2017, s. 51). Den utviklingsøkologiske modellen kan altså benyttes som et verktøy for å forstå menneskelige utviklingsprosesser ved en systemisk tilnærming som jeg kommer videre inn på i de kommende avsnittene.

Bronfenbrenner selv definerer utviklingsøkologi som:

The ecology of human development involves the scientific study of the progressive, mutual accommodation between an active, growing human-being and the changing properties of the immediate settings in which the developing person lives, as this process is affected by relations between these settings, and by larger contexts in which the settings are embedded (Bronfenbrenner, 1979, s. 21).

Utviklingsøkologien dreier seg altså ifølge han om tilpasninger mellom det utviklede individet og dets miljøer. Begreper som kan være verdt å legge merke til i Bronfenbrenners definisjon er *human development* og *growing human-being*. Dette er begreper som indikerer at utviklingen ikke bare skjer en gang i livet, men i alle faser av livet. Det er altså en livslang prosess som er i stadig endring etter hvert som miljøene til det utviklede individet endrer seg. Modellen har slik som mange andre teoretiske teorier og modeller blitt videreutviklet, også etter sin død (Gulbrandsen, 2017, s. 51-53), noe som også indikerer at modellen er i stand til å tilpasse seg den stadige utviklingen av samfunn- og psykologiforskning. Utviklingsøkologi assosieres ofte med naturen sitt økosystem, som dreier seg om hvordan dyrene og naturen utvikler seg i samspill med omgivelsene sine. Dersom noe endrer seg i omgivelsene, vil det påvirke hele økosystemet, noe som også kan forklares i det menneskelige utviklingsøkologiske perspektivet: «*Dersom ett ledd settes eller setter i bevegelse, får det*

konsekvenser for resten av systemet, noe som i sin tur virker tilbake på bevegelsens utgangspunkt og forandrer dette (litt)» (Gulbrandsen, 2017, s. 53). Modellen er altså bygget opp av flere ledd, eller systemer. Disse systemene kaller han for mikro-, meso-, ekso- og makrosystemet. I senere tid la Bronfenbrenner også til et femte system han kaller for kronosystemet, eller tidssystemet. Dette la han til for å synliggjøre at et menneske aldri er ferdigutviklet, og at utvikling i seg selv er en livslang prosess (Gulbrandsen, 2017, s. 64). Jeg kommer ikke til å gå nærmere inn på dette systemet da det ikke har stor relevans for denne oppgaven. Nedenfor finner du en illustrasjon av Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell, som vil gjøre det lettere for deg som leser å forstå hvordan en er utbygget.

Figur 3: Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell (Utdanningsforskning, 2015)

2.2.1 Mikrosystemet

Bronfenbrenner definerer mikrosystemet som: «... a pattern of activities, roles, and interpersonal relations experienced by the developing person in a given setting with particular physical and material characteristics» (Bronfenbrenner, 1979, s. 22). Direkte oversatt er mikrosystemet altså et mønster av aktiviteter, mellommenneskelige relasjoner og sosiale roller. (Gulbrandsen, 2017, s. 55). Jeg kommer til å benytte meg av begrepet miljø, for å

forklare det som befinner seg i de ulike systemene. Sagt på en annen måte er dette miljøet det utviklede individet befinner seg i til daglig. Det kan blant annet være hjemmet, skolen eller en fritidsarena. Aktiviteter, roller og mellommenneskelige relasjoner representerer viktige elementer, eller byggeklosser av selve mikrosystemet (Bronfenbrenner, 1979, s. 22). Derfor kan mikrosystemet ansees som noe unikt, hvor vi gjerne finner det utviklede individets nærmeste miljø, derav befinner seg til daglig. Vi skal i de neste avsnittene gå kort igjennom de tre byggeklossene fra gjeldende avsnitt.

Aktiviteter dreier seg i denne sammenhengen om det mikrosystemets deltakere gjør (Gulbrandsen, 2017, s. 55). Gjerne at deltakerne gjør noe sammen. Det kan for eksempel være å spise lunsj og snakke med vennene sine på skolen i lunsjtiden. Bronfenbrenner presenterer noe han kaller for molar activity, eller molare aktiviteter som han definerer slik: «*A molar activity is an ongoing behaviour possessing a momentum of its own and perceived as having meaning or intent by the participants in the setting*» (Bronfenbrenner, 1979, s. 45). Det er altså pågående aktiviteter som blir en drivkraft i seg selv da de oppfattes som menings- og verdifulle av deltakerne i miljøet (Gulbrandsen, 2017, s. 55). Som for eksempel det å spise lunsj sammen med vennene sine i lunsjtiden vil anses som en verdifull aktivitet for deltakerne, da de tilbringer tid og opprettholder sine nære relasjoner, samt får dekket sine sosiale behov. Her kommer vi også inn på den andre byggeklossen, nemlig relasjoner.

Bronfenbrenner definerer relasjoner slik: «*A relation obtains whenever one person in a setting pays attention to or participates in the activity of another*» (Bronfenbrenner, 1979, s. 56). Det oppstår relasjon på ulike måter, men kravet for at det skal oppstå en relasjon er at er to eller flere deltakere til stede. En relasjon kan oppstå både i form av en direkte aktiv deltakelse, eller at en retter oppmerksomheten mot aktiviteten som den andre personen deltar i. For eksempel oppstår det en relasjon når en deltar aktivt i lunsjsamtalen med vennene sine, eller at en retter oppmerksomheten til samtalen rundt bordet uten å delta aktivt verbalt selv. For å forklare relasjonene som oppstår ytterligere benytter Bronfenbrenner seg av begrepet *dyade*. En *dyade* er når to personer retter oppmerksomheten mot hverandre eller deltar i samme aktivitet (Gulbrandsen, 2017, s. 55). Han mener at dyader er svært viktig for den proksimale utviklingen av to grunner: (1) den utgjør en kritisk kontekst for utvikling i seg selv, og (2) den fungerer som en grunnleggende byggeklosse i mikrosystemet, og gjør det mulig å danne større mellommenneskelige relasjoner, altså triader, tetraden og så videre (Bronfenbrenner, 1979, s. 56). I de nyere versjonene av modellen legger Bronfenbrenner selv vekt på proksimale utviklingsprosesser. Begrepet proksimal kjenner vi gjerne igjen fra det

sosiokulturelle perspektivet, og Vygotsky's teori om den proksimale utviklingssonen. Men i denne sammenhengen dreier proksimale prosesser seg om samhandling gjennom felles aktiviteter der man som oftest har ulike roller og relasjoner (Baltzersen, 2020a)

Den siste byggeklossen i mikrosystemet handler om *roller*, og blir definert av Bronfenbrenner som: «*A role is a set of activities and relations expected of a person occupying a particular position in society, and of others in relation to that person*» (Bronfenbrenner, 1979, s. 85).

Rollene blir ofte definert ut fra samfunnet, altså da gjerne hvilke kulturelle forventninger til hvordan en skal være (Gulbrandsen, 2017, s. 57). For eksempel på skolen finner vi elever og lærere. Det er en forventning om at de som er lærere skal være lærere og ikke foreldre, pasienter eller andre roller som ikke står i stil til rolleforventningene på arbeidsplassen.

2.2.2 Mesosystemet

Neste system i modellen kaller Bronfenbrenner for mesosystemet, og definerer det slik:

«a mesosystem comprises the interrelations among two or more settings in which the developing person actively participates (such as, for a child, the relations among home, school, and neighborhood peer group; for an adult, among family, work, and social life)» (Bronfenbrenner, 1979, s. 25)

Mesosystemet omfatter altså selve forbindelsen mellom to eller flere miljøer som det utviklede individet befinner seg, og deltar aktivt i. Mesosystemet kan derfor sees som en slags utvidelse av mikrosystemet. Det dreier seg om når det utviklede individet beveger seg mellom de ulike mikrosystemene. For eksempel når en elev drar hjemmefra til skolen, eller fra skolen til en fritidsaktivitet. Vi kan derfor trekke inn ordet overgang som et sentral begrep i dette systemet, da det i stor grad handler om at det utviklede individet trer inn i et nytt miljø (Gulbrandsen, 2017, s. 59). Når det utviklede individet beveger seg fra et miljø til et annet har det skjedd en ecological transition (Bronfenbrenner, 1979, s. 210), eller økologisk overgang. Dette finner sted når en bytter rolle enten innenfor et miljø, eller ved en overgang fra et miljø til et annet (Gulbrandsen, 2017, s. 59). Dette er noe som skjer hele livet, og er derfor helt sentralt for å forstå den menneskelige utviklingen. Når det utviklede individet deltar i flere miljøer innenfor mikrosystemet kalles det for primary link (Bronfenbrenner, 1979, s. 210) eller en primær-lenke. Dersom andre personer fra mikrosystemet deltar i andre miljøer, kaller Bronfenbrenner det for en supplementary link (Bronfenbrenner, 1979, s. 210), eller supplerende link. Altså at det blir en flerkoblet forbindelse mellom mikrosystemene. Dette kan for eksempel være dersom foreldrene følger barnet til en fritidsaktivitet, og gjerne blir igjen for å se på.

Å etablere forbindelser mellom sentrale mikrosystemer har særlig i den moderne barneomsorgen/oppdragelsen blitt svært viktig (Gulbrandsen, 2017, s. 60). For eksempel er det en stor fordel dersom foreldrene til det utviklede individet er kjent med vedkommende sine venner, og kanskje også deres foreldre. Dette kan styrke foreldresamarbeidet i henhold til det miljøet som er i vennegjengen, noe som er ideologisk forankret i dagens samfunn (Gulbrandsen, 2017, s. 60).

2.2.3 Eksosystemet

Bronfenbrenner definerer eksosystemet slik:

«an exosystem refers to one or more settings that do not involve the developing person as an active participant, but in which events occur that affect, or are affected by, what happens in the setting containing the developing person» (Bronfenbrenner, 1979, s. 25).

Eksosystemet er altså forbindelser mellom et eller flere miljøer hvor det utviklede individet ikke deltar aktivt, men som likevel kan påvirke vedkommende på en indirekte måte. Et vanlig eksempel på dette kan være det utviklede individets sine foreldre og deres jobbsituasjon.

Dersom mor og/eller far har en tung dag på jobb, og kommer hjem med lite energi og kanskje en kortere lunte enn vanlige, så vil det trolig gå ut over de der hjemme som involverer den utviklede personen. Vedkommende har altså ikke deltatt på foreldrenes arbeid, men deres arbeidsdag går likevel indirekte ut over personen når de befinner seg i samme miljø.

Eksosystemet beskriver altså systemer som er utenfor det utviklede individets rekkevidde, men som likevel påvirker indirekte (Baltzersen, 2020a). Et annet eksempel kan dreie seg om skolesystemets ordninger. Dersom skolen ikke har bemanning eller ressurser til de ulike timene, vil det indirekte påvirke elevenes læringsmiljø.

I dagens samfunn finner vi også større miljøer som ikke har noe med familiære, venner, eller skole- relasjoner å gjøre i dette systemet. Det kan for eksempel dreie seg om sosiale medier. Massemedia blir en særlig relevant del av det utviklede individet når de kommer i tenårene, og sitter med en egen mobil. Eksponeringen av det som skjer på media har stor påvirkning uansett alder, og kan derfor ha stor innflytelse på individets mentale utvikling. Eksosystemet ser altså på relasjonene mellom flere miljøer på lik linje som mesosystemet, men det unike med eksosystemet er at det også tar for seg de miljøene hvor det utviklede individet ikke befinner seg i selv (Gulbrandsen, 2017, s. 60-62).

2.2.4 Makrosystemet

Det siste systemet vi kommer inn på i Bronfenbrenners modell er makrosystemet. Det blir definert følgende:

«The macrosystem refers to consistencies, in the form and content of lower-order system (micro-, meso-, and exo-) that exist, or could exist, at the level of the subculture or the culture as a whole, along with any belief systems or ideology underlying such consistencies» (Bronfenbrenner, 1979, s. 26).

Dette systemet ivaretar de overordnede kulturelle aspektene ved den økologiske modellen (Gulbrandsen, 2017, s. 62). Et eksempel på et slikt miljø i dette systemet er trossamfunn. Bronfenbrenner mener ikke at makrosystemet omgir de andre systemene, men at det heller finner sted i alle systemene alt etter hvordan type kultur eller subkultur som finnes i individets liv (Bronfenbrenner, 1979, s. 258). For eksempel vil et trossamfunn være med på å påvirke både handlinger og verdier innenfor alle de andre systemene i den økologiske modellen. Selv om trossamfunn er et eksempel som ofte blir brukt for å forklare dette systemet, finnes det også mange andre eksempler som er med på å forklare hvordan dette systemet er med å påvirke de andre systemene. For eksempel lover og regler i et samfunn, eller politiske reformer. Makrosystemet ser ut til å være en stabiliserende rolle hvor det bidrar til å stadfeste og vedlikeholde kjente sosiale mønstre og etablerte væremåter (Gulbrandsen, 2017, s. 63). På skolen møter elevene på nasjonale lærerplaner, som er vedtatt på et makronivå, men som påvirker hvordan deres undervisning legges opp, og også deres faglige læringsutbytte.

2.3 Erving Goffman- dramaturgisk tilnærming

«It is probably no mere historical accident that the word person, in its first meaning, is a mask. It is rather a recognition of the fact that everyone is always and everywhere, more or less consciously, playing a role... It is I these roles that we know each other; it is in these roles that we know ourselves» (Goffman & Goffman, 1969, s. 30)

Erving Goffman er best mye anvendt innenfor sosiologien men er også relevant innenfor pedagogikken når det kommer til personlig utvikling. Hans teori som omhandler slev-presentasjon forankrer seg i en dramaturgisk tilnærming, hvor hvert individ spiller en gitt rolle i en gitt setting (Cho et al., 2018, s. 867). Når vedkommende spiller denne rollen, så setter han opp et show til fordel for publikumet (Goffman et al., 1997, s. 95). På denne måten kan vi også forklare menneskenes rolle i det sosiale livet. Vi spiller en rolle ut fra det publikumet vi har foran oss, enten om det er venner, familie eller andre relasjoner. Her sammenligner Goffman rollespillet med en slags service. Han sier blant annet at forestillingen heller tjener

til å uttrykke egenskapene til selve oppgaven som utføres og ikke egenskapene til skuespilleren. Den vanligste situasjonen her er altså innenfor et serviceyrke hvor hovedmålet som oftest er å etablere en troverdig definisjon av deres tjenester og/eller produkt (Goffman, 1956, s. 47).

2.3.1 The presentation of self in everyday life

Goffman's aller kjente verk *The presentation of self in everyday life* (1959) beskriver hvordan mennesker benytter seg av den dramaturgiske forestillingen når vi presenterer oss i det sosiale hverdagslivet. Han trekker blant annet fram to forskjellige måter vi mennesker uttrykker oss selv på; uttrykk en person *gir*, og uttrykket en person *gir*. Når en *gir* uttrykkene benytter man verbale eller tilsvarende symboler for utelukkende å formidle de opplysningene som vedkommende selv og de andre forbinder med symbolene. Å avgi dreier seg om at en lang rekke handlinger blir oppfattet som karakteristiske for personen som utførte dem, selv om opplysningene nødvendigvis ikke var meningen å utvise (Goffman et al., 1992, s. 12).

Som nevnt ovenfor handler dette showet om å spille en rolle til fordel for publikumet.

«uansett hvilke spesielle hensikter vedkommende har og hvorfor han har disse hensikter, vil det være i hans egen interesse å kontrollere de andres atferd, spesielt den måten de behandler han på» (Goffman et al., 1992). Han hevder altså at alle mennesker har en felles interesse for å påvirke hvordan en selv blir oppfattet som person, og om de blir behandlet på en god eller dårlig måte. Goffman skiller likevel mellom en tillitsfull opptreden og kynisk opptreden. En kynisk opptreden dreier seg om egne interesser og den personlige vinningen (Goffman et al., 1997, s. 96). Den personlige fronten brukes ikke like mye i dette showet, fordi det tillater vedkommende til å presentere seg selv slik en ønsker å fremstå (Goffman, 1956, s. 47).

Typiske eksempler på dette kan være dersom personer sitter i høye respekterte stillinger hvor en må skille jobb og privat. Her kommer vi også inn på Goffman's to sentrale begreper i sin teori: frontstage og backstage.

2.3.2 Frontstage og backstage

Frontstage og backstage, eller forholdsvis på scenen og bak scenen er begreper som er helt sentrale for å forstå seg på Goffman's teori om selvpresentasjon. Disse frontene dreier seg altså om det publikum kan se, og det de ikke kan se. Aktivitetene avhenger av de sosiale forventningene en finner i en gitt sosial situasjon (Cho et al., 2018, s. 867). Sagt på en annen måte kan en person selv formidle korrekte opplysninger ved å uttrykke seg verbalt og symbolsk, men opplysningene som handlingene gir, vil avhenge av hvordan det tolkes fra

person til person utad. Tenk deg at du og en venn sitter på en forestilling. Du ser opp på scenen der opptreden utspiller seg foran øynene dine. Du får med deg alt som skjer der, både det som blir sagt og gjort. Når forestillingen er over blir du og vennen din sittende å snakke om det som nettopp utspilte seg foran øynene. Dere snakker om hvor dyktige og energiske skuespillerne var under hele opptreden, og legger ikke skjul på hvor imponert dere er over hele settingen. Samtidig sitter skuespillerne bak scenen og fjerner både sminke og kostyme. Noen av skuespillerne er fornøyde med opptreden sin, men hovedpersonen selv er utslitt etter å ha brygget på forkjølelse hele uka. Selv om du og vennen din oppfatter skuespilleren som dyktig og energisk, så var ikke energisk det begrepet som skuespilleren selv kjente seg igjen i. Det du kan se, er altså ikke alltid den fulle sannheten, og du vet aldri hva som skjer bak scenen hvor du ikke har tilgang.

Goffman benyttet seg av begrepene opptreden og fasade. Disse har lett for å gli inn i hverandre, men representerer på sett og vis hver sin del av frontstage. Opptreden representerer all den aktivitet en person utspiller i en bestemt setting, mens fasade er den delen av opptreden som er fastlagt for å oppnå dets formål (Goffman et al., 1992, s. 27). Alle mennesker kan skape en opptreden, men fasader blir gjerne valgt (Goffman et al., 1992, s. 32), og er derfor den delene av dramaturgien som på sett og vis er mest planlagt.

2.3.3 Kommunikasjon

I hverdagslivet spiller vi mennesker ofte en rolle ut fra de sosiale forventningene som er satt. Det trenger ikke nødvendigvis å samsvare med ditt personlige sanne jeg, men likevel ser det ut til at vi gjør dette om igjen, og om igjen. Når vi mennesker benytter oss av den dramaturgiske frontstage og backstage, dreier det seg ofte om overkommunikasjon av noen fakta, og underkommunikasjon av andre (Goffman, 1956, s. 30). Forstått på en annen måte kan vi si at noen informasjon blir lagt ekstra vekt på, og også gjerne overdrevent etter det som gagnar personens situasjon, mens andre blir holdt tilbake av samme grunn.

Goffman trekker særlig frem hemmeligheter som element i kommunikasjonsformen. Den første kommunikasjons-hemmeligheten kaller han for dark secrets, eller mørke hemmeligheter. Mørke hemmeligheter består av fakta og informasjon som vedkommende skjuler fordi det ikke står i stil med selvbilde han eller henne forsøker å opprettholde foran publikumet (Goffman, 1956, s. 31). Den andre kommunikasjons-hemmeligheten kaller han for strategic secrets, eller strategiske hemmeligheter. Dette er hemmeligheter med intensjon om å skjule det for publikumet for å hindre dem i å tilpasse seg effektivt i det som

vedkommende ønsker å få til (Goffman, 1956, s. 31). Sagt på en annen måte er det spesifikke hemmeligheter som velges strategisk for et formål: nemlig å føre vedkommende til målet uten at andre kan påvirke det noe særlig.

Selv om Goffman's teori har blitt møtte med noe kritikk, er den likevel en god ressurs for å både se på hvordan og forstå hvorfor vi mennesker handler som vi gjør, når vi er rundt andre mennesker. Særlig interessant er det å se på hvordan dette kan påvirker et individ sin sosiale utvikling, dersom vi benytter oss det skuespillet vi vil andre skal se, framfor det vi ikke vil de skal se.

2.3.4 Kritikk av den dramaturgiske tilnærmingen

Selv om vi kan trekke paralleller fra dramaturgien til det hverdagslige liv, hvor vi alle spiller en rolle basert på hvem vi har rundt har teorien likevel møtt på en del kritikk. Blant annet har den blitt kritisert for å framstille personer som både strategiske eller kyniske (Hjelseth, 2024), slik vi ser Goffman selv beskrev enkelte elementer i teorien. Goffman har ikke forsøkt å gjøre personer til noe dårlig, eller ondsinnet. Han har derimot forsøkt å forklare hvilke tendenser vi mennesker ofte benytter i samspill med andre, og selv om han har benyttet seg av sterke begreper, kan vi av personlige erfaringer forstå teorien uten å være ekspert. For eksempel kan en stille seg spørsmålet om hvordan en oppfører seg rundt sine foreldre, kontra sine venner eller kollegaer. Antakelig vil du opptre på forskjellige måter alt etter hvem du har rundt deg. På jobben vil du være profesjonell og forholde deg saklig, mens med vennene dine vil du mest sannsynlig opptre mer avslappet, og ha et mer tullede humør.

2.4 Eriksons psykososiale stadier

Identitets- og utviklingsprosessen er spennende, og det finnes flere ulike teorier som forsøker å forklare hvordan den fungerer. De fleste av disse teoriene dreier seg om de ytre og indre forholdene som er med å bidra til å forme menneskenes ulike oppfatninger, reaksjoner og væremåter (Tetzchner, 2012, s. 499). En av de mest anerkjente utviklingsteoriene er Erik Homburger Eriksons psykoanalytiske teori som jeg skal gjøre kort rede for i de kommende avsnittene. Identitet er helt sentralt når vi skal beskrive og forstå barns psykososiale utvikling, samt forstå ungdommenes situasjon (Imsen, 2020). Erikson selv beskriver identitet som individets opplevelse av seg selv som en bestemt person i en sosial sammenheng og i en historisk kontinuitet (Egeberg et al., 1993).

Erikson bygger på Sigmund Freuds antakelser om at det er erfaringer som former vår personlighet (Tetzchner, 2012, s. 513), men mener i motsetning til Freud at de ikke dannes på bakgrunn av indre seksuelle drivkrefter. Mennesket er ifølge Erikson et sosial vesen (Baltzersen, 2020b), hvor jeget blir utviklet og formet av, og i forhold til det samfunnet en lever i (Binder, 2017, s. 100). Han deler livsløpet inn i åtte karakteristiske livsperioder, som alle er preget av hvert sitt personlighetsproblem eller en spesiell krise (Baltzersen, 2020b), hvor alle er forankret i det sosiale samfunnet. Individet forlytter seg fra trinn til trinn, eller fase til fase, i et fast mønster alt etter hvilken periode de befinner seg i (Binder, 2017, s. 101), og går over i neste «krise». Styrken i å bevege seg fra fase til fase, er at individet får testet nødvendighetene flere ganger, og gjør det dermed mulig å ta de samme sjansene som var mest sårbar og utfordrende i tidligere fase (Erikson, 1995, s. 137). Når individet beveger seg fra en fase til en annen, tar det med seg erfaringer basert på både positive og negative utfall, men den såkalte krisen fra tidligere fase vil ikke være løst for alltid (Imsen, 2020, s. 384).

Fase	Psykososial krise	Godt resultat
1 0-12 måneder	Tillit vs. Mistillit	Energi og håp
2 13-24 måneder	Autonomi vs. Tvil og skam	Selvkontroll og viljestyrke
3 2-4 år	Initiativ vs. Skyldfølelse	Retning og hensikt
4 5 år – puberteten	Arbeidsevne vs. Mindreverd	Metode og kompetanse
5 Ungdomsalderen	Identitet vs. Rolleforvirring	Hengivenhet og samhørighet
6 Tidlig voksenalder	Intimitet vs. Isolasjon	Vennskap og kjærlighet
7 Middel voksenalder	Generativitet vs. Stagnasjon	Produksjon og omsorg
8 Alderdommen	Egointegritet vs. Fortvilelse	Måtehold og visdom

Tabell 1: Oversikt over Eriksons psykososiale stadier. Hentet fra (Tetzchner, 2012, s. 514).

Felles for alle fasene, er at de dreier seg om individets relasjoner med den sosiale verden (Tetzchner, 2012, s. 514), men det er først i fase fem at selvet aktivt begynner å forme seg, og vi kan snakke om en identitets- og personlighetsutvikling (Tetzchner, 2024). Selve identitetskrisen ser Erikson på som en del av det å bli voksen, og dens utvikling kan ha en avgjørende rolle senere i livet (Illeris et al., 2000, s. 134). Identitetsdannelsen starter allerede i den første fasen, men det er først i fase fire og fem det avgjørende øyeblikket finner sted i utviklingen (Illeris, 2004, s. 76). Det er i disse fasene ungdommene forsøker å finne sin plass i samfunnet og søker dermed etter andre kilder enn foreldrene, til kunnskap og inspirasjon

(Tetzchner, 2019). Ifølge Erikson har en oppnådd identitet dersom individet har en opplevelse av å være hjemme i sin egen kropp og en indre sikkerhet (Tetzchner, 2024).

Jeg har valgt å fokusere på fase fire, fem og seks, da det er disse som er høyest relevant for min oppgave, men i tabellen nedenfor finner du en oversikt over alle fasene.

2.4.1 Fase fire – puberteten

I den fjerde fasen til Erikson finner vi puberteten, hvor hoved krisen dreier seg om arbeidsevne eller mindreverd. I denne fasen lærer barnet å produsere ting og opparbeide seg noen systematiske instruksjoner (Erikson, 1995, s. 233). Denne fasen er en viktig del av barnets anerkjennelse knyttet til mestring, og utviklingen av kompetansespekteret ved personligheten (Imsen, 2020, s. 389). I dagens samfunn har skolen en sentral plass i individets liv, da det er her det meste av kreativitetsevnene utvikles (Egeberg et al., 1993, s. 87). Dersom utfallet ender positivt, vil barnet kjenne på både mestring og en følelse av kompetanse (Imsen, 2020, s. 389), og en opplevelse at en klarer noe (Egeberg et al., 1993, s. 87), men dersom det ender negativt kan barnet kjenne på en utilstrekkelighet og mindreverd, og føre til isolasjon (Erikson, 1995, s. 233).

2.4.2 Fase fem – ungdomsalderen

I fase fem er individet ifølge Erikson kommet til ungdomsalderen og identitetskrisen. Hovedutfordringen dreier seg om å forene barndommens opplevelser og erfaringer, med de forventningene er blitt møtt med i de voksnes verden (Erikson, 1995, s. 235). Det er mye som skjer i denne fasen både knyttet til de fysiske endringene av kroppen og den psykiske hvor tankemønsteret også er i endring (Egeberg et al., 1993, s. 88). Ungdomsalderen er spesielt viktig da det er her individet aktivt begynner å definere seg selv, og er opptatt av identitetsdannelsen fordi den skal bygges på resten av livet (Illeris, 2004, s. 74). Dette er en fase hvor tidligere erfaringer settes på prøve og Erikson skriver selv: «In their search for a new sense of continuity and sameness, adolescent have to re-fight many of the battles of earlier years» (Erikson, 1995, s. 235). Ungdomsalderen blir på sett og vis en slags repetisjonsfase fra tidligere faser (Imsen, 2020, s. 390), hvor en sunn utvikling og identitet først oppnås nå individet får mulighet til å skape seg en helhet av de forutsetningene som ble utviklet gjennom de tidligere fasene (Egeberg et al., 1993, s. 89). Den sosiale krisen er en forløper for intimitet, noe som kan påvirke individets etablering av varige relasjoner i voksen alder, (Tetzchner, 2012, s. 514), og andre elementer i livet. Dersom krisen har gitt feil utfall,

kan en gå tilbake tid de tidligere fasene å se om det ligger en feilutvikling der, da disse feilutviklingene kan påvirke senere faser på en negativ måte (Egeberg et al., 1993, s. 91)

Erikson trekker fram rolleforvirring eller identitets forvirring som den største faren i denne fasen, hvor individet kan la seg tvile på sin seksuelle identitet (Erikson, 1995, s. 235). Enten kan individet oppleve utfordringer knyttet til det å kjenne seg selv og sin plass i verden (Egeberg et al., 1993, s. 90), eller at det oppstår det Erikson kaller for overidentifikasjon – setter til side sin egen identitet til fordel for en gruppes identitet (Imsen, 2020, s. 390).

2.4.3 Fase seks – tidlig voksenalder

Tidligere erfaringer fra fase fem har ifølge Erikson stor påvirkning for fase seks, den tidlige voksenperioden. Nå som identitetssøken er i gang og mer eller mindre har funnet sin form, er individet i denne fasen klar for å smelte den sammen med en annen, og er klar for forpliktelse og nærhet til en partner (Erikson, 1995, s. 137). Den unge er fysisk sett blitt voksen i denne fasen, og elementer fra voksenlivet spiller seg ut her i form av arbeidsliv, videre studier og partnerforhold (Egeberg et al., 1993, s. 92). Dersom individet ikke opplever å lykkes i dette kan distansering og isolasjon oppstå (Erikson, 1995, s. 237), eller i verste fall stagnasjon eller nullvekst (Imsen, 2020, s. 391). Denne fasen kommer i dagens samfunn ikke like fort som den gjorde da Erikson utviklet det, da puberteten og ungdomsårene har blitt forlenget (Egeberg et al., 1993, s. 92), men kan fortsatt anees å være reelt når fasen først inntreffer i tidlig voksenalder.

2.4.4 Utfordringer ved bruk av teorien

Selv om teorien fokuserer på hele livet til individet, er det noen utfordringer når vi skal benytte den i praksis. Dette gjelder særlig samfunnets utvikling og den moderne tiden vi lever i. Fasene innebærer flere elementer som er typiske for alderen, men er likevel noe gammeldags, og legger ikke til rette for de nyere utviklingene i samfunnet deriblant utdanning og arbeidsliv (Tetzchner, 2012, s. 514). Før i tiden var normaliteten å komme seg ut i arbeidslivet så tidlig som mulig. I dagens samfunn derimot, er det på sett og vis blitt et krav om å ta høyere utdanning for å kunne komme seg inn i de ulike yrkesretningene. Dette har selvsagt konsekvenser, gjerne i form av at mennesker ikke kommer inn i det såkalte voksenlivet med familie, jobb og en fastsatt hverdag like fort som tidligere.

En annen utfordring som flere har stilt seg kritiske til er kvinnes plass i systemet. Erikson sier at utviklingen er lik hos begge kjønn, men det er likevel noe annerledes for jenter, særlig i

pubertetsalderen. Mens mannen finner sin autonome prestasjonsidentitet, er kvinnens viktigste oppgave å finne den riktige mannen for henne og deres framtidige familie (Imsen, 2020, s. 392). På sett og vis framstilles altså kvinner som den sårbare parten som er avhengige av å finne en mann til å ta vare på henne. Kvinner i dag tar både utdanning og yrkesaktive valgt basert på hvordan de ønsker at framtiden skal være. Deres identitetsdannelse er derfor ikke styrt av den tradisjonelle reproduksjonsoppgaven som Erikson legger til grunn for i teorien (Imsen, 2020, s. 395). Teorien legger heller ikke særlig til grunn for ulike typer forhold, i og med at begreper som «det motsatte kjønn» brukes når det er snakk om parforhold.

Erikson forstår mennesket som et sosialt vesen, som utvikler seg i samspill med andre. Han får dermed med både de følelsesmessige påvirkningene og det sosiale, men ikke de andre aspektene som har stor påvirkning for menneskets utvikling (Egeberg et al., 1993, s. 98-99). Dette kan dreie seg om de kognitive aspektene ved utviklingen, eller flere av de psykologiske mentale aspektene som til tider kan påvirke individet mer enn det sosiale. Siden Erikson i all hovedsak ser på det sosiale samspillet med andre, tar han ikke høyde for det individene selv kan gjøre for å endre sine omgivelser (Egeberg et al., 1993, s. 100). Som en oppsummerende kommentar mangler altså Erikson noe av det kognitive utviklingsaspektet ved et menneske, men er relevant for å kunne rett oppmerksomheten mot de sosiale aspektene ved ungdoms hverdagsliv, og hvordan deres identitetsutvikling er uløselig knyttet sammen med omgang med jevnaldrende.

Kapittel 3

Metode

3.1 Innledning

Pedagogikk er et fagområde som utvikles av forskningsresultat og refleksjon over praksis (Jacobsen, 2017, s. 17). For pedagogikken i praksis skal kunne forbedres, må vi som yrkesutøvere anvende forskningsresultatene, altså å bruke forskningen for å videreutvikle oss som fag og yrkesutøvere. Den evidensbaserte tilnærmingen knytter forskning og fagutvikling sammen hvor forskning frambringer ny kunnskap, og fagutvikling fokuserer på å anvende den nye kunnskapen (Jacobsen, 2017, s. 17). På denne måten vil arbeidskvaliteten til pedagogiske yrkesutøvere øke, og gir samtidig rom for bredere utvikling både på det profesjonelle plane og personlig.

Hvilken forskningsmetode prosjektet bygger på får konsekvenser for funn og resultat. Ulik metode kan gi ulikt funn og resultat alt etter hva det forskes på. Før oppstart av prosjektet må en kartlegge hvilke mål prosjektet har, for så å velge den metoden som er best egnet til å oppnå målet. Dette kapittelet presenterer den metodiske gjennomføringen av prosjektet med faglige begrunnelser for hvorfor og hvordan det kan påvirke mine funn og resultater.

3.2 Kvalitativ metode og vitenskapsteoretisk forankring

Hovedmålet med denne masteroppgaven er å få en dypere forståelse for dagens ungdomsmiljø. For å oppnå dette har jeg valgt en kvalitativ tilnæringsmetode som egner seg for å opparbeide seg en dypere forståelse, og å få frem personlige betydninger om temaet (Pistrang & Barker, 2012, s. 6). Problemstillingen samt. forskningsspørsmålene legger opp til at ungdommene kan dele sine personlige opplevelser og erfaringer, og sikrer en dypere forståelse av temaet.

Datamaterialet som samles inn i kvalitativ metode er forskjellig fra kvantitative data som regel dreier seg om tall, tabell og statistikk. Kvalitativ data kan gjerne defineres i form av ord, setninger og uttrykk, og måten dette samles inn på er gjerne gjennom samtaler eller andre former hvor mennesker kan uttrykke seg (Jacobsen, 2017, s. 56). I min oppgave har jeg valgt å benytte meg av intervju (utypet i kap. 3.2.4). Å forske kvalitativt innebærer altså å kunne forstå menneskets perspektiv (Postholm, 2011, s. 17). Kvalitativ metode og dens måte å samle

inn datamateriale på har en induktiv tilnærming. Dette betyr at forskeren samler inn data så åpent som mulig, og forsøke å ikke påvirke resultatet der det er mulig (Jacobsen, 2017, s. 56).

Kvalitativ metode bygger på den hermeneutiske, og fenomenologiske forankringen innenfor vitenskapsteori, noe masteren min også gjør. Hermeneutikken forankrer seg i ulike meninger, slik som meningskoding meningskondensering og meningstolkning (Kvale et al., 2015, s. 223). Den legger vekt på forutsetningens for-forståelse i tolkningen (Storm Torjussen, 2020, s. 269). Det er derfor ikke usannsynlig at mine tolkninger av datamaterialet vil være preget av tidligere private erfaringer og den generelle forståelsen jeg allerede har opparbeidet meg. Den fenomenologiske tradisjonen legger vekt på menneskelig erfaring og beskriver de menneskelige opplevelsene (Luckmann, 2008, s. 30). Fenomenologien forankrer seg i filosofiske og psykologiske røtter og er delt i flere retninger hvor grovinndelingen dreier seg om sosiologiske og psykologiske perspektiver (Postholm, 2011, s. 41). Det sosiologiske er opptatt av menneske som gruppe og hvordan en utvikler mening i en sosial interaksjon, mens det i det psykologiske perspektivet dreier seg om enkeltindivider og deres opplevelser som ett individ.

Mening er det som danner kjerner i menneskers sosiale liv, og er derfor sentralt for å forstå kultur. Dette gjøres gjennom å tolke selve meningen (Kvale et al., 2015, s. 245). Målet med min oppgave er å tolke ungdommens opplevelse av det å være ungdom, og bærer derfor preg av det som er beskrevet over.

3.3 Datainnsamling

3.3.1 Forberedelsesfasen

Allerede i første semester av masterløpet ble vi påmint å tenke igjennom det vi ønsket å skrive om i masteroppgaven. Jeg følte meg relativt heldig i motsetning til mange andre som enten var usikre da de ikke hadde tenkt tanken, eller slet med å velge mellom flere ulike temaer. På bakgrunn av mine opplevelser som vikar på ungdomsskolen var temaet mitt klart allerede før jeg søkte meg inn på masterstudiet. Jeg hadde også gjort meg opp ulike meninger og andre temaer dersom min originale tanke ikke lot seg gjennomføre, men motivasjonen til å skrive denne oppgaven var tilstede allerede før jeg var startet med skriveprosessen. Å skrive om noe som interesserer en selv er viktig i arbeid med et så stort prosjekt, både med tanke på motivasjonen men også kvaliteten på arbeidet (Creswell et al., 2021, s. 31-33).

Selv om temaet var klart og tydelig for meg lenge før jeg kom inn på masterstudiet, var det likevel en utfordring å finne riktig ordlyd til problemstillingen min. Og dette fikk jeg merke da vi skulle i gang med å skrive masterskissen. Å vite nøyaktig hva en skal forske på når det kommer til ungdom er stort og bredt, og det finnes drøssevis av tematikk som både er interessante og har god validitet knyttet forskningsområde. Veien til å finne den perfekte og konkrete problemstillingen inneholdt flere ulike ordlyder og tematikk som blant annet inneholdt: ungdomsmiljø, forventning, tilhørighet, inkludering, ekskludering, identitet, stress, press og mental helse. Nå begynte ballen å rulle, og jeg var for alvor i gang med forberedelsesprosessen.

Før en begynner å danne seg en problemstilling og/eller forskningsspørsmål er det viktig å kartlegge hva som er forsket på tidligere. Dette er både for å unngå en replikasjon til tidligere forskning, samt. at en ikke forsker på noe som ikke har støtte i tidligere forskning (Creswell et al., 2021, s. 32). Den viktigste forberedelsen en gjør i henhold til tema og spørsmål er en litteraturgjennomgang. Dette betyr å finne sammendrag, bøker, tidsskrifter og indekserte publikasjoner om et emne (Creswell et al., 2021, s. 33). Et overordnet googlesøk med setningen: «*hvordan er det å være ungdom i dagens samfunn*», førte meg til flere artikler som omhandlet begreper som: press, stress og psykiske plager. Det dukket også opp noen artikler som omhandlet ungdommens historie og hvordan ungdomstiden har endret seg på flere år. Det var mange artikler og tidsskrifter fra 2020 og 2021, noe som er interessant ettersom mye har skjedd samfunnsmessig på to til tre år. Det meste av nasjonal forskning er gjort av ungdataundersøkelser, og dette ble derfor min grunnmur for å hente direkte tall og statistikk til ulike utfordringer ungdom møter i hverdagen.

Etter en kartleggelse av hva jeg kunne finne av støttelitteratur og tidligere forskning, begynte jeg å danne meg forskningsspørsmål for å identifisere hovedhensikten med studien og begrense den til disse spørsmålene (Creswell et al., 2021, s. 33). Søket videre ble mer tilspisset, og jeg fant tidligere forskning og tall som appellerte til det spesifikke jeg ville forske mer på. På denne måten fikk jeg dannet min første problemstilling som ble levert i prosjektskissen i juni 2023: *Hvor langt er ungdommen villig til å gå for å høre til? Og hvordan påvirker dette deres identitetsutvikling og hvorfor?* Jeg fikk godkjent prosjektskissa og med det var masteren i gang. Problemstillingen ble som du kan se revidert og omformulert høsten 2023 etter at prosjektskissa ble levert inn, men omhandler det samme.

3.3.1.1 Etikk og personvern

Alle som skal gjennomføre et forskningsprosjekt hvor det blir behandlet personopplysninger må søke Personverntjenester for å få en vurdering av personvernet (UiO, 2022). Dette blir sendt til Sikt – kunnskapssektorens tjenesteleverandør (tidligere NSD). På grunn av litt utfordringer i starten av høstsemesteret med både problemstilling og informasjon, ble meldeskjemaet først sendt inn 19.09.2023. Det var heldigvis kort behandlingstid og dagen etter 20.09.2023 fikk jeg godkjent prosjektet. De mente at jeg kunne komme til å hente inn informasjon om psykisk helse/sosiale forhold, og de krysset derfor av for helseopplysninger, samt «uttrykkelig samtykke» under utvalg 1 for meg slik at jeg slapp å gjøre det selv (se Vedlegg). Da meldeskjemaet var ferdig behandlet og godkjent, opprettet jeg et skjema basert på prosjektet hos tjeneste «nettskjema». Skjemaet som ble opprettet gikk under opptak-, opplastning- og lagringsløsning, hvor det følger med en app for lydopptak.

Personopplysninger som for eksempel lydopptak skal behandles på en måte som gir tilstrekkelig sikkerhet for personopplysninger og vern mot autorisert tilgang og skade (UiO, 2022). Tilgang til materialet skal også begrenses slik at det kun er deltakere i forskningsprosjektet som har tilgang til personopplysningene (UiO, 2022). Opptakene gjort av appen blir umiddelbart kryptert på telefonen og en kan av sikkerhetsmessige årsaker ikke lytte til opptakene i selve appen (UiO, 2023). Når jeg derfor skal lytte til opptakene, må jeg inn på nettskjemaet hvor kun jeg og min veileder har tilgang. Dette gjør at jeg trygt kan benytte meg av min private mobil uten å bekymre meg for at opptakene blir misbrukt dersom mobilen blir stjålet eller hacket. Nettskjemaet kan derfor anses som et forebyggende og trygt tiltak hvis en ser det i lys mot etiske problemstillinger (Creswell et al., 2021) som jeg kommer nærmere inn på i de kommende avsnittene.

3.3.2 Prosjektstart

Som skrevet tidligere så jeg på det som nødvendig å omformulere problemstillingen min, samt spisse inn forskningsspørsmålene mine (ferdig resultat i kap. 1.1 og 1.2). Jeg fikk god hjelp fra medstudenter, som kom med alternativer til omformuleringen, slik at ordlyden stod i stil med prosjektets formål og intensjon. Vi kom fram til at problemstillingen gjerne kunne høres enkel ut, ettersom det er flere elementer å ta tak i når en da kommer inn på forskningsspørsmålene. Derfor endte jeg med problemstillingens ordlyd: *Hvor langt er ungdommen villig til å gå for å høre til? Og hvordan påvirker dette deres identitetsutvikling og hvorfor?* Den første delen tar for seg nettopp det jeg ønsker å undersøke knyttet til inkludering og sosial tilhørighet. Den andre delen bygger på intensjonen og hovedformålet,

nemlig å opparbeide meg en dypere forståelse av hvordan det er å være ungdom i dagens samfunn.

Når problemstillingen var spikret og forskningsspørsmålene formulert måtte jeg danne en intervjuguide. Valget falt på et semistrukturert intervju, som verken er en åpen samtale eller lukket spørreskjemasamtale (Kvale et al., 2015, s. 46). Den gir meg rom til å løsrive meg fra selve intervjuguiden dersom det er til hjelp for prosjektets formål. Den kan derfor ansees som en tilnærmet lik hverdagsamtale, men med spesifikke formål (Kvale et al., 2015, s. 46). Den semistrukturerte intervjuguiden er derfor ikke en bestemt retningslinje for hvordan intervjuet skal gjennomføres. Men mer et verktøy som hjelper meg som forsker å stille de sentrale spørsmålene for å innhente relevant informasjon knyttet til problemstilling og forskningsspørsmål. Tidligere i masterløpet under prosjektskissen utførte vi prøveintervju, for å kjenne litt på hvordan det var å både være intervjuer og informant. Dette gjorde vi parvis blant oss medstudenter. Etter intervjuguiden var laget, kjørte jeg et nytt testintervju med en medstudent for å se om jeg kunne bruke det under selve forskningsintervjuene. Kvaliteten på det originale intervjuet er helt avgjørende for kvaliteten når en senere skal analysere, verifisere og rapportere intervjuet (Kvale et al., 2015, s. 193). Alle informanter er ulike, og kjemien mellom dem og meg som forsker vil derfor variere. Målet var å utvikle en intervjuguide som la til rette for en så god og naturlig samtale som mulig basert på målgruppen. Den ble derfor revidert, omformulert og prøvetestet gjentatte ganger. Flere timer gikk til å øve seg på spørsmål og potensielle oppfølgingsspørsmål. Dager før første intervju skulle finne sted, ble det mye egentrening foran speilet hjemme, for å trene på kroppsspråk, samtaleferdigheter og menneskelig interaksjon (Kvale et al., 2015, s. 195). Jeg kommer nærmere inn på intervjuguiden og gjennomføringen av intervjuene senere.

3.3.3 Utvalg- og rekrutteringsprosessen

I kvalitativ forskning rekrutterer vi deltakere på en målrettet måte basert på steder og personer som er best egnet for å besvare problemstillingen og/eller forskningsspørsmålene (Creswell et al., 2021, s. 239). Mitt utvalg består derfor av ungdommer i alder 16-18 år, aller helst de som gikk på videregående skole, men ikke et direkte krav. Opprinnelig plan var å snakke med ungdomsskoleelever, men på bakgrunn av etiske retningslinjer til samtykke, falt valget på elever ved videregående skole. Barn og ungdommer kan selv samtykke til deltakelse i forskning når de er fylte 15 år, men dersom det skal samles inn særlige kategorier av personopplysninger må ungdommen være fylt 16 år for å samtykke selv (Sikt). Mitt forhold til

ungdom er at det kan bli utfordrende å få de til å snakke dersom foreldrene er involverte, og valgte derfor å være på den sikre siden. I tillegg må en se på kompetansen barn og unge har til å forstå hva forskning er, og hva de gir informert samtykke til å være med på (Backe-Hansen, 2023). Det ble derfor naturlig for meg å velge ungdommer som var litt eldre, og dermed hadde større forståelse for intensjonen med mitt prosjekt.

Rekrutteringen av utvalget mitt bygger på et strategisk utvalg som har visse krav til hvem som kan være med (Grønmo, 2023). I mitt tilfelle var det eneste kravet at de var i alder 16-18 år. Jeg skrev et informert samtykkeskjema, med all den informasjonen som de evt. deltakerne trengte å vite og sendte det til flere ulike videregående skoler her i Tromsø (se vedlegg). Informert samtykke skal inneholde informasjon om forskningens overordnede mål, hovedtrekk i design og mulige risikoer og fordeler ved å delta i prosjektet (Kvale et al., 2015, s. 104). Etter fristen for å melde seg til prosjektet var falt, uten svarresultat måtte jeg gjøre endringer i rekrutteringsprosessen. Samtaler med noen medstudenter førte til den kjente snøballmetoden. Denne metoden oppstår når forskeren ber deltakerne eller andre bekjente om å anbefale deltakere, eller sprer ordet videre til andre som faller innenfor utvalgskravet (Creswell et al., 2021, s. 243). Kort tid etter at snøballen begynte å rulle strømmet det inn med informanter, og jeg var oppe på det ønskede antall. Etter en liten stund begynte jeg å få en del mail fra personer som hadde lest mailen med informert samtykke, og kunne tenke seg å delta. Allerede da var det for sent og alle plassene var fylt opp. Til sammen måtte jeg avvise opptil 20 personer som ønsket å delta (både på grunn av snøballmetoden, og tidligere sendt mail). Dette var sjokkerende med tanke på utfordringene i startfasen av rekrutteringsprosessen.

3.3.4 Intervju som metode

Jeg har i mitt forskningsprosjekt benyttet meg av et semistrukturert individuelt intervju, altså et *en-til-en-intervju*. Dette ble det mest naturlige valget da jeg ønsket at deltakerne skulle snakke fritt uten påvirkning fra andre personer slik det kunne blitt i en fokusgruppe (Kvale et al., 2015, s. 179). Et annet element som var avgjørende for denne intervjumetoden dreide seg om bekjentskap. En ulempe med snøballmetoden er nemlig at det er stor sannsynlighet for at vært fall to eller flere har kjennskap til hverandre. Dersom jeg hadde valg fokusgruppe, kunne svarene til de bekjente blitt styrt av det de tror at den andre parten vil høre. *En-til-en-intervju* er trolig den intervjuformen som benyttes mest i kvalitativ metode, men også den formen som er mest tidskrevende (Creswell et al., 2021, s. 252). Selv om det er tidskrevende, er det likevel en intervjuform som bærer preg av mer genuine og ærlige samtaler (Creswell et al., 2021, s.

252). På bakgrunn av den semistrukturerte intervjuformen bærer samtalerne også preg av et narrativt intervju. Narrative intervjuer fokuserer på historien, handlingene og oppbyggingen av fortellingene fra deltakerne (Kvale et al., 2015, s. 182). Historiene kan oppstå spontant underveis i intervjuet, enten at deltakerne selv initierer til å fortelle, eller at forskeren gjør det (Kvale et al., 2015, s. 182). I mine intervjuer med ungdommen er det svært relevant å lytte til ungdommens historier, da dette er opplevelser fra deres hverdag.

Intervjuguiden som ble utviklet skulle hjelpe med å gjennomføre intervjuene på en ryddig og oversiktlig måte. Det er andre faktorer som kan påvirke hvordan intervjuet utformer seg.

Vedlegg 3 viser utformingen av intervjuguiden. En intervjuguide skal fungere som en sjekkliste for å sikre at alle elementer i undersøkelsen er dekket (Postholm, 2011, s. 165). Min intervjuguide (vedlegg 2) er utformet som en tabell med tre hovedtema: det sosiale, russetiden og sosiale media, og to temadeler viet til innledning og avslutning. Å sette opp intervjuguiden som en tabell gjorde det lettere for meg som intervjuer å holde en oversikt både før og underveis i intervjuet. Det ble samtidig lettere å holde en tematisk struktur, og hjalp meg som intervjuer å holde meg innenfor de gitte temaene (Jacobsen, 2017, s. 91). Innenfor hver av temaene er det formulert noen hovedspørsmål, som skal dekke det jeg faktisk er ute etter. Under enkelte av disse spørsmålene er det formulert oppfølgingsspørsmål, for å underbygge hovedspørsmålet. Disse skal sikre at jeg får et mer utfyllende svar dersom informanten ikke svarte utfyllende nok på forhånd. Oppfølgingsspørsmålene kan også fungere som et ypperlig kommunikasjonsverktøy i tilfelle samtalen stopper opp. Disse vil hjelpe meg som intervjuer å stille videre spørsmål slik at samtalen flyter bedre. Det er derimot viktig å ikke benytte seg av dem unødvendig da stillhet i seg selv kan fange opp følelser og stemningen rundt det spesifikke tema.

3.3.5 Gjennomføringen av intervjuene

Da tiden var kommet for å gjennomføre intervjuene, var det mange tanker i hode. Kvaliteten på det originale intervjuet er avgjørende for kvaliteten på det senere arbeidet, og kvaliteten av samspillet er en av påvirkningsfaktorene som kan ansees å være særdeles viktig (Kvale et al., 2015, s. 193). I tiden før brukte jeg god tid til å finspikre intervjuguiden, lese meg opp på hvordan være en god intervjuer og hvordan en intervjuer ungdom. Samtaler med både familie, medstudenter, venner og kollegaer var gode refleksjoner, og samtlige av samtalerne resulterte ved å anerkjenne at intervjuet kan oppleves som sårt for flere. Målet med intervjuene var å skape en åpen samtale innenfor temaet, hvor informantene følte seg bekvem til å utveksle

informasjonen. For å oppnå dette må det etableres en tillitrelasjon mellom partene (Jacobsen, 2017, s. 96). Dette er ikke enkelt da tillit som regel dannes over tid, men jeg gjorde det likevel til et mål å danne et trygt miljø med hver enkelt informant på kort tid i det tidsrommet vi møttes.

Et intervju bør finne sted i en setting som skjermer deltakerne for ulike forstyrrelser, og det er forskerens jobb å legge til rette for dette (Postholm, 2011, s. 82). Det viktigste for meg var at informantene var delaktig i bestemmelsen av sted og setting. Jeg hadde dialog med informantene over SMS (og telefonsamtale for de som ønsket det), og deres uttrykk for ønsker og preferanser gjorde meg i stand til å finne det egnede stedet for hver enkelt informant. Dette viste seg å være positivt for det kommende samarbeidet og tilliten da de trolig følte seg hørt, respektert og ivaretatt. Når jeg tok imot informantene forsøkte jeg å fremstå som en person og ikke bare en forsker. Av tidligere erfaring fra arbeidslivet har jeg lært at det er like viktig å la personen bli kjent med meg som jeg skal bli med dem. Jeg startet derfor en småsamtale om løst og fast fra første sekund. Samtalene gikk for det meste i hva de hadde gjort før de kom til intervjuet og om hva de gjør ellers i livet. Familie og venner anser meg som en rolig og trygg person, som enkelt klarer å tilpasse seg de fleste sosiale situasjoner. Dette kom godt med i rollen som intervjuer, og jeg observerte at flere av informantene snakket mer og virket mer komfortabel med å dele av seg selv etter relativt kort tid. Det ble en naturlig dialog med samtlige av informantene, og periodene med litt stillhet falt naturlig og virket ikke til å være ukomfortabelt for ungdommene.

Før intervjustart må en kort si noe om selve undersøkelsen, det viktigste å få med her er: hvem er jeg, hva er undersøkelsens hensikt, hvordan skal jeg bruke og oppbevare informasjonen (Jacobsen, 2017, s. 97). Jeg benyttet også muligheten til å forklare hvorfor jeg valgte å ta lydopptak, hva som inspirerte meg til å skrive om ungdom, hvordan jeg tenkte å gjennomføre og hvor lang tid det sirka ville ta. Jeg valgte også bevisst å benytte meg av ordet *samtale* heller enn *intervju*, da *intervju* kan oppleves som alvorlig og skummelt for enkelte. Under selve intervjuet fulgte jeg intervjuguidens hoveddeler med innledende spørsmål og Jacobsens (2017, s. 98-100) tips:

- Innta en lyttende posisjon både mentalt og fysisk: ikke avbryt informanten i en setning, vær bevisst på kroppsspråket, ansiktsmimikk, etc.

- vis at en forstår informasjonen som blir sagt med nikk og samtykkende ord og lyder (m-mm, ja, skjønner, mhm), evt. bekrefte at en har forstått det som ble sagt rett; div. speiling; gjenta det som blir sagt.
- Grav, enten for å få klarhet i noe, eller for å snakke nærmere inn på noe som er interessant og relevant for temaet.
- Diverse observasjoner: hvordan virker informantene? Hvordan er kroppsspråket? Er det noe som er verdt å bemerke seg til videre analyse?
- Avslutt på en mild måte. Spør om det er noe mer vedkommende vil dele, sørg for at informanten lander på en trygg havn.

Alle punktene ble viktige holdepunkter, og kvaliteten økte for hver gjennomføring. Selv hvor godt jeg kjente til intervjuguiden og spørsmålene som var der, hadde jeg likevel behov for en «jukselapp», i tilfelle det ble nødvendig. Jeg informerte informantene om for å unngå at de følte på eventuelt stress eller et jagg om å bli ferdig. Jeg merket underveis at jeg ble tryggere i rollen som intervjuer, fulgte punktene på en mer naturlig og automatisk måte. Et dilemma jeg støtte på ved flere av intervjuene, dreide seg om jeg skulle avbryte og lede samtalen tilbake til det jeg opprinnelig ønsket svar på. Dette valgte jeg ikke å gjøre da flere av ungdommene ga uttrykk for at det var fint å kunne fortelle uten å bli avbrutt. Dette kommer jeg nærmere inn på i kapittel 4.3.

Etter at intervjuet var over satt jeg av tid til å høre hvordan de opplevde samtalen og om det var noe jeg kunne gjort annerledes. Flere av informantene fortalte at de syntes det var en fin opplevelse, og at de ikke merket noe til at jeg brukte «jukselappen», jeg ble altså mindre avhengig av den, noe som førte til en mer naturlig samtale – som forholdsvis også var målet.

3.3.6 Validitet og reliabilitet

Når vi utfører forskning og publiserer resultater er det viktig at resultatene innebærer så lite feil som mulig. I metodologien bruker vi fagbegrepene validitet og reliabilitet. Dette betyr forholdsvis gyldighet og pålitelighet (Jacobsen, 2017, s. 143). Validitet dreier seg om hvorvidt en metode er egnet til å undersøke det den skal undersøke, altså hvor gjeldende den er, mens reliabilitet kan forstås som et spørsmål om et resultat kan reproduseres på andre tidspunkt av andre forskere (Kvale et al., 2015, s. 276). I kvalitativ metode er disse problemene relativt problematiske, siden menneskers opplevelser og erfaringer alltid vil være en unik tidsbestemt situasjon (Postholm, 2011, s. 169). Validitet er trolig enklere å gjennomføre enn reliabilitet, da den dreier seg om metoden undersøker det den intensjoner er å undersøke (Postholm, 2011, s.

170). På grunn av at reliabilitet er utfordrende i en kvalitativ metode, er det mange som har valgt å erstatte begrepet med et annet. Silverman har for eksempel erstattet reliabilitet med autentisitet (Postholm, 2011, s. 170), som kan oversettes til ordet «ekte» eller «opprinnelig». Dette begrepet vil fange opp det ektefølte i den delte informasjonen.

Målet med min masteroppgave er å opparbeide seg en bedre forståelse for hvordan det er å være ungdom i dag. På bakgrunn av dette er det lettere å argumentere for at oppgaven har validitet kontra reliabilitet hvor menneskers personlig opplevelser og samfunnet generelt endrer seg over tid. Et mer riktig begrep å bruke for min oppgave derimot er *intern gyldighet*, som dreier seg om resultatene kan oppfattes som riktige (Jacobsen, 2017, s. 143). Det er viktig å presisere at hva som er riktig kommer an på hvem en spør. Informantene jeg har i oppgaven er unike mennesker med hver sin sannhet. I teorien betyr dette at det finnes ulike sannheter og en kan ikke si at noe er mer sant enn noe annet. Når en snakker om sannhet, trekker Jacobsen (2010, s. 144) frem *intersubjektivitet* som innebærer at den nærmeste sannheten vi kommer knyttet sosiale fenomener, er at flere personer er enige om at noe er riktig. Altså, jo flere som er enige og kan relatere seg til et sosialt fenomen, desto større er sannsynligheten for at det er riktig. Dersom informantene svarer tilnærmet likt på hovedspørsmålene kan en altså finne en intern gyldighet, men likevel ikke si at det har reliabilitet.

3.4 Dataanalyse og beskrivelse av prosessen

3.4.1 Tale til tekst

Den første og kanskje viktigste delen i en kvalitativ analyse er skriftlig dokumentasjon og beskrivelse av datainnsamlingen. Etter utført intervju skal det foregå en transkribering. Å transkribere betyr å transformere, eller skifte fra en form til en annen (Kvale et al., 2015, s. 205), altså gjøre tale om til tekst. Dette gjør at materialet blir mer oversiktlig og strukturert til videre analyse. I de fleste forskningsprosjekt som innebærer intervju er det sekretærer eller assistenter som utfører transkriberingen, men noen velger også å gjøre det selv. Selv om det å la andre transkribere intervjuene for meg ville frigjort meg en del tid, var det aldri et alternativ og jeg valgte å transkribere alle intervjuene selv. For det første var jeg bundet til taushetsplikten, hvor lydopptak innebærer gjenkjennbare stemmer og det andre handlet om materialets kvalitet. Å transkribere intervjuene selv tillater meg å bli kjent med materialet, slik at senere analyse blir noe enklere å utføre og det blir satt opp på en preferert måte, samtidig som jeg får sikret relevante kommunikasjonsdetaljer (Kvale et al., 2015, s. 207).

Når en transkriberer intervjuene rett etter de er gjennomført, sitter vi igjen med det som kalles for *rådata* (Jacobsen, 2017, s. 127). Dette er altså datamateriale som kan ansees som helt ferskt og friskt i minne. Etter intervjuene satt jeg igjen med ulike hovedinntrykk som var viktige detaljer å få med i analysen (Jacobsen, 2017, s. 128), og valgte derfor å transkribere fortløpende etter hvert intervju samt skrive viktige notater og stikkord rett etter at informantene forlot. Dette gjorde det lettere å huske alle smådetaljene som for eksempel: stemningen, talemåten, kroppsspråket, etc. I de transkriberte tekstene forsøkte jeg å legge ved detaljer som for eksempel pauser i form av prikkete linjer, latter og såkalte tenkelyder (eeehm, aaahhh, tjaaaa). Alle intervjuene ble transkribert på bokmål for å bevare anonymiteten (Kvale et al., 2015, s. 208) og dersom det ble nevnt navn ble også disse anonymisert. Det var spennende og fordelaktig å se min egen forbedring og utvikling som intervjuer for hver transkribering, ikke minst hvordan kvaliteten på intervjuet økte for hver gang.

3.4.2 analytisk tilnærming

Allerede tidlig før jeg begynte skriveprosessen av masteren vurderte jeg hvilke analytiske tilnærminger jeg ønsket. Da oppgaven forankrer seg i den hermeneutiske og fenomenologiske tradisjonen er den analytiske tilnærmingen bygget på elementer fra Grounded theory og en induktiv metode. Grounded theory er en systematisk kvalitativ prosedyre som brukes til å generere en teori som forklarer på et bredt konseptuelt nivå, en prosess, handling eller en interaksjon om et innholdsmessig tema (Creswell et al., 2021, s. 478). Den forklarer altså pedagogiske prosesser av hendelser, aktiviteter, handlinger og interaksjoner som skjer over tid. Grounded theory er fullstendig induktiv, og bygger på at forskeren ikke skal ha noen forutinntatte holdninger og forventninger (Jacobsen, 2017, s. 56) da dette kan påvirke resultatet. Å legge bort sine forutinntatte holdninger og forventninger er i praksis umulig, men det kan samtidig gjøre forskeren mer bevisst på dette (Postholm, 2011, s. 87). Selv om masteroppgaven min baserer seg på egne antakelser og hypoteser, er jeg veldig bevisst på dette, og har alltid vært åpen for at mine tanker ikke trenger å være riktige. Den induktive metoden gir meg altså rom for å forske mer, og oppdage nye og andre fenomener og perspektiver (Jacobsen, 2017, s. 56).

Å analysere et datamateriale kan gjøre på flere ulike måter, men den vanligste i dagens samfunn er å kode (Kvale et al., 2015, s. 226), noe jeg på forhånd hadde bestemt meg for å utføre. For å analysere datamaterialet var det derfor viktig å velge en analysemetode i henhold til formålet med oppgaven, nemlig forståelse. Jeg så også etter fordelene med å velge en

metode som tillot meg å utføre prosessen på en ryddig og strukturert måte, men samtidig kunne utføre den på min egen måte dersom det ble nødvendig. Derfor falt valget ganske enkelt på tematisk analyse. Tematisk analyse er en metode for å identifisere, analysere og rapportere ulike mønstre, eller temaer, i et datasett (Braun & Clarke, 2006, s. 79). Det er altså en fin metode for å finne fram til fellestrekk, detaljer og å se sammenhengene i mitt datamateriale. Det finnes ingen klare retningslinjer på hvordan denne prosessen skal gjøres, og jeg står derfor fritt til å gå litt fram og tilbake i min analytiske prosess. Det er ulike steg i prosessen og Braun & Clarke (2006, s. 87) foreslår blant annet disse: (1) gjør deg kjent med datamaterialet, (2) generer innledende koder, (3) søk etter tema, (4) gå igjennom temaene, (5) definer og navngi temaene og (6) produser rapporten/resultatet.

For å analysere datamaterialet valgte jeg å benytte meg av dataprogrammet NVivo. Nvivo er et program utviklet spesielt til kvalitativ data (og blandede forskningsmetoder), som hjelper med å organisere, analysere og få innsyn i ustrukturerte eller kvalitative data (intervju, åpne spørreundersøkelser, artikler, sosiale media, etc.) (NTNU, u.å). Programmet gir meg mulighet til å gjennomføre Braun & Clarke sine steg-for-steg-forslag på en samlet og oversiktlig måte. Jeg kommer mer inn på min analyseprosess i de neste avsnittene.

3.4.3 Beskrivelse av analyseprosessen

For å ha noen holdepunkter under analyseprosessen benyttet jeg meg at Braun & Clarke sitt steg-for-steg-forslag som jeg skrev om tidligere (kap. 3.4.2). På bakgrunn av at jeg transkriberte datamaterialet mitt selv, var jeg godt kjent med det som skulle arbeides med. Jeg kunne derfor hoppe rett til steg 2 – generer innledende koder. Siden materialet mitt er omfattende, og består av ulike oppfatninger og erfaringer ble det viktig å ikke ha for mange koder. Dersom en har for mange koder kan det fort bli rotete og utfordrende å holde oversikt over hva som ble sagt, som er relevant for min oppgave. Jeg endte opp med sammenlagt ni koder: (1) Bronfenbrenner, (2) Goffman, (3) Erikson, (4) Russetid, (5) Sosiale forhold, (6) Sosiale media, (7) rus og alkohol, (8) press og forventninger og (9) annet. Det var flere steder i materialet hvor det var informasjon som ikke var særlig knyttet til det jeg var ute etter, men som likevel var relevant for å besvare forskningsspørsmålene. Det var dette den siste kodingen «annet» ble brukt til. Jeg valgte også å opprette koder for teoriene, for å gjøre det lettere i den senere analysen å se hva som kan kobles opp mot det teoretiske rammeverket

Ellers igjennom kodingen plasserte jeg det informantene faktisk fortalte inn i de kodene som passet. Dette var en lang prosess hvor jeg gikk mye fram og tilbake for å vurdere hvor alt

hørte hjemme. Flere av sitatene hørte hjemme under flere koder, noe som gjorde materialet og kodingsprosessen enda mer omfattende. Det var likevel greit å kunne skille mellom det som faktisk ble sagt og tolke meningen bak det de sa. Videre i stegene skal jeg finne og lage tema. På sett og vis var ikke dette utfordrende ettersom jeg allerede hadde tre hovedtemaer fra forskningsspørsmålene mine: Sosiale forhold, Russetiden og sosiale media. Jeg så det likevel som nødvendig å danne et fjerde tema som omhandlet rus og alkohol. Dette gjorde det lettere å holde en ryddig struktur i teksten, ettersom alle ungdommen knyttet rus og alkohol opp mot både russetiden og de sosiale forholdene generelt. I de kommende avsnittene skal jeg presentere funnene til hver av de fire temaene.

Kapittel 4

Funn og analyse

Før jeg går inn på funnene mine, vil jeg gå igjennom hvilke forventninger jeg hadde til dem både før jeg gjennomførte intervjuene og etterpå, samt forklare prosessforløpet. Selv om jeg som forsker går inn i forskningen med et åpent sinn, er det relativt umulig for meg som person å ikke ha forventninger både til gjennomføringen og resultatet. Mine forventninger kan være avgjørende for prosessens gjennomføring og hvordan funnene blir presentert, og ansees derfor for relevant å trekke fram både som en fordel og ulempe i dette arbeidet.

4.1 Forventninger til funn og kontekst

Etter å ha jobbet på ungdomsskolen samt allerede har familiære relasjoner i aldersgruppen til denne masteren har jeg sett, hørt og ikke minst observert mye. Det er ikke fryktelig mange år siden jeg selv var på den alderen selv, men likevel er det lett å se den store utviklingen innen både ungdomskultur og miljø. Kombinasjonen av dette førte til at jeg bevisst og ubevisst dannet forventninger, særlig til funnene. Forventningseffekt kan ha stor betydning da både forskeren (og forsøkspersoners) atferd kan påvirkes av egne forventninger og dermed representere en mulig feilkilde for resultatet (Svartdal, 2019). Det er derfor ikke umulig at min forventningsatferd har styrt meg i den retning av å få bekreftet allerede forventet resultat. Det vil også være naturlig dersom informantenes svar ble styrt av deres egne forventninger til temaet og mine, altså at de har svart basert på det de tror jeg som forsker ville høre. Selv om dette kan ansees som å være en mulig feilkilde, velger jeg å tro tillitsrelasjonen til informantene var god nok til at de delte uten ledende påvirkning.

Før planleggingen av masteroppgaven hadde jeg allerede gjort meg opp noen tanker og påstander basert på informasjon, observasjon og erfaring. Det var nettopp på bakgrunn av mine antakelser at søken etter forståelse ble så stor. Antakelsene mine kan på mange måter beskrives som fordommer, altså forutfattede meninger (Faye et al., s. 12). Fordommer kan uttrykkes på ulike måter, og det er vanligst å forbinde det i en negativ forstand (von der Lippe, s. 14). Kategorisering og stereotypier er sentrale begreper vi møter på når vi snakker om fordom. Etersom hjernen prosesserer enorme mengder data hele tiden, vil hjernen automatisk kategorisere dataene inn i færre enheter slik at det blir enklere å prosessere alt.

Kategoriseringen skjer også i det sosiale da vi kategoriserer mennesker og sosiale forhold.

Ulempen ved dette er at det kan skape forenklete oppfatning, stereotypier og fordommer av

andre mennesker (Faye et al., s. 12-13) og slik blir holdningene endret i den negative retningen. Selv om en er forsker, er en også menneske med egne subjektive oppfatninger, tanker og meninger. De fleste forskere er farget av fordommer som analyseenhet, hvor en foretar en slags dom før en har funn oversikt over temaet. Det trenger ikke nødvendigvis være negativ (Faye et al., s. 14). Min informasjon og ikke minst observasjoner og erfaringer rundt ungdommen er delt både i den positive og negative retningen. På den ene siden har jeg observert ungdommer som ikke har behandlet andre med respekt, og prioriterer den sosiale statusen heller enn skolearbeid. På den andre siden har jeg observert og snakket med ungdommer som forteller hvorfor de gjør som de gjør, og samtlige av historiene har én felles nevner; å vokse opp som norsk ungdom i dagens samfunn er helt forferdelig noen ganger, og det blir ikke lettere med tiden.

Hovedelementene som jeg ønsket å få med i oppgaven: det sosiale, russetiden og sosiale media får inn flere aspekter enn bare det. Jeg får også muligheten til å se nærmere inn på ungdommens kultur og miljø i forhold til press, forventninger og alkohol og rus.

4.2 Presentasjon av funn og analyse

Som jeg skrev tidligere er datamaterialet mitt omfattende, med veldig mange ulike svar og tolkninger knyttet til spørsmålene. Noen av informantene hadde mer å si enn andre, og det var ikke alltid like lett å skille mellom mine interesser og oppgavens relevans. Det virket likevel som at samtlige var så åpen som de klarte i henhold til spørsmålene. Jeg vil i første omgang presentere noen sitater som ikke er direkte knyttet til temaene, men som likevel er interessant for ungdommenes situasjon. Det handler om deres tanker knyttet til det å snakke med andre voksenpersoner og hvordan det er å være ungdom.

På slutten av selve hovedintervjuet, som en salgs avslutning, spurte jeg alltid hvordan de selv opplevde situasjonen, da deres tilbakemeldinger kan være relevante funn knyttet til det å fortelle hvordan deres hverdag er og hvordan de egentlig har det. En av deltakerne forteller: *«Det var veldig artig. Jeg føler når jeg snakker med andre voksne sånn her, så er de veldig sånn... dømmende. Men du var veldig åpen og ville faktisk høre...»* (Ungdom 2) Selv om ungdommen refererer til meg som en voksen person, er jeg likevel nærmere deres alder enn deres egne foreldre er. Det kan derfor tolkes på flere måter. For det første kan vi tolke det ungdommen sier helt direkte. Nemlig at ungdommen har blitt møtt med dømmende tilbakemeldinger når det kommer til å fortelle om ulike situasjoner. Dette støtter opp min egen hypotese om at voksenpersoner til tider kan virke uinteressert i å høre om ungdommenes

utfordringer i hverdagen. Men om det stemmer eller ei, kan bare disse voksenpersonene svare på selv. Det kan også tolkes litt mellom linjene. Det kan være at ungdommen selv synes det er vanskelig å snakke med voksenpersoner, men på grunn av min unge alder følte det mer naturlig og enklere. Jo nærmere en er i alder, jo mer tilnærmet lik kan livssituasjonen være, og dermed enklere å relatere seg til hverandre. Det kan også være at ungdommen oppfattet meg som en åpen, trygg og nysgjerrig person, noe som gjorde det enklere å dele sine tanker og følelser om sin hverdag.

«[...] Dette var faktisk bare artig. Og litt befriende etter en lang og tung dag for å være ærlig. Jeg var litt sånn... åh jeg er sliten hvordan skal dette gå. Men jeg kjenner nå at dette var kanskje noe jeg trengte. Det var veldig fint» (Ungdom 7).

Flere av ungdommene ga uttrykk for de samme tankene: *«Ja, men det var veldig lett for å være ærlig. Jeg likte det. Det var veldig verdt å prate med noen som jeg ikke kjenner helt» (Ungdom 8).* Det virket altså som at de fleste av ungdommene syntes det var greit å snakke med meg, og dele litt av sine tanker både på godt og vondt. Ungdom 7 sier at det å snakke med meg kanskje var noe vedkommende trengte, men ikke var klar over før etterpå. Ungdom 8 forteller at det var verdt å snakke med noen ukjente, noe som kanskje kan bety at det til tider kan være godt å snakke om livet med en helt utenforstående, og ikke bare nære og kjære venner og/eller familie. Når alt kommer til alt virker det etter og har kodet materialet, at de fleste ungdommene opplevde samtalen som trygg, verdifull og spennende/morsom.

Siden målet med denne oppgaven er å få dypere forståelse og innsikt i ungdommens hverdag i dagens samfunn, var det viktig for meg også å vite hva de selv tenkte om det å være ungdom. En ungdommene forteller om nettopp dette:

«U6: Ja. På grunn av min egen erfaring, for jeg skjønne hvordan det er å være ungdom, og slite veldig mye, hvordan det er å være sosial, og finne seg selv. Så jeg vet jo hvordan det er å være det, og så vet jeg hvordan andre har det... Altså. Det er jo ikke 100%, men jeg kjenner igjen følelsene.» (Ungdom 6).

Alle opplever ting forskjellig og har sin egen livssituasjon og erfaring. Likevel kan det tyde på at ungdommen både kjenner og vet om flere ungdommer i samme situasjon. Etter sitatet å melde, kan det tyde på at det er noe sannhet i min hypotese om at det ikke er lett å vokse opp som ungdom i dag. I de kommende kapitlene skal jeg presentere hovedfunnene jeg har gjort innenfor de ulike temaene/kategoriene.

4.2.1 F1 Hvordan opplever ungdommene deres sosiale liv både på og utenfor skolen?

4.2.1.1 F1: A – Omgangskrets

En del av det å være ungdom handler om å finne seg selv, både selvstendig og i samspill med andre. Det ble derfor relevant å høre litt med ungdommen om deres sosiale liv, både på og utenfor skolen. Det var som forventet forskjell i svarene og deres tanker og refleksjoner rundt deres livssituasjon. Ungdom 1 sier blant annet: «*Jeg føler ikke at jeg har så mange venner, egentlig*», Mens ungdom 3 sier det motsatt: «*Ja, jeg trives veldig godt på skolen. Går med ganske mange av vennene mine*». Noen opplever situasjon litt annerledes igjen: «*[...] men jeg har liksom ikke en gjeng som er mine folk, det savner jeg litt fra ungdomsskolen. [...] det er litt ensomt*» (ungdom 5). Flere av ungdommene trekker frem det samme som ungdom 5, hvor de forteller at de ikke har en fast vennegjeng i klassen, men at de har venner på andre skoler eller tidligere venner fra ungdomsskolen som de henger med i fritida: «*Ikke fra klassen. Jeg henger jo ikke så mye med folk på skolen, da, sånn egentlig. Venner fra ungdomsskolen, for det meste*» (ungdom 7). Det er altså delte opplevelser når det kommer til spørsmål om de har noen å være sammen med. En av ungdommene som føler seg alene og som gir uttrykk for manglende sosialt nettverk beskriver det å komme tilbake på skolen etter en helt vanlig helg som ensomt:

«Altså, jeg har jo, hvis de, hvis jeg hører sånn på mandag, i helga da dem var på fest, så gjorde de noe sykt gøy, så tenker jeg sånn, ja. Bra for dem, jeg vet aldri hvordan det er... Det føles litt ensomt, altså, etter skoletiden, [...] jeg ønsker jeg hadde noen venner, så jeg kunne gått ut mer ofte». (ungdom 6)

4.3.1.2 F1: B – Beskrivelse av vennene

Sammen med nysgjerrigheten rundt deres sosiale nettverk på og utenfor skolen, ble det også relevant å se på hvordan relasjonen og dynamikken er iblant ungdommene, særlig i vennegjengen da det er disse de finner seg mest sammen med i hverdagen. En av ungdommene beskriver sin egen vennegjeng utelukkende positiv, noe de fleste andre også gjør:

«Veldig åpen og veldig sånn tullete. Kanskje litt drøy humor. Men veldig sånn åpen. Vi er veldig trygge på hverandre. Jeg vil si at vi er, jeg vil ikke si at vi er en bedre vennegjeng enn andre, men mange vennegjenger er liksom... at de ikke liker noen. De snakker stygt om andre i vennegjengen når de ikke er der. [...]Jeg vil si vi er lukka, men vi pleier liksom å være sammen med andre vennegjenger og sånn i helgene» (ungdom 4).

Noen av ungdommene forteller at de ikke henger så mye med vennene på ukedagene i fritida da de har ulike skolehverdager og aktiviteter, hvor tida ikke alltid strekker til. Derfor møtes de stort sett i helgene: *[...] vi møtes for det meste bare for å drikke og feste og ha det gøy [...] Vi har ikke så mye annet vi gjør sammen»* (ungdom 7). En annen ungdom forteller både om opplevelser av klassen og vennegjengen:

«Klassen min er litt... den er litt rar. Ikke rar på det viset at folk er rar, men dynamikken er nesten litt... Det er flere grupper i samme klasse liksom. Men sånn, jeg opplever at klassen i seg selv har godt miljø. Men det er jo såklart noen kinker her og der, og litt utenforskap... [...]. Det er veldig kjønnsbasert egentlig. Jentene er i ren jentegjeng, og gutter er i rene guttegjenger. Min gjeng er veldig blanda, vi er både gutter og jenter, og det er noe jeg liker veldig godt» (ungdom 8).

4.3.1.3 F1 – C Press og forventninger knyttet til det sosiale

Det kan også virke som at det det er et tilhørighetspress, hvor det ikke alltid er like lett å passe inn. Noen av ungdommene trekker fram de ulike rammene for å passe inn i ungdomsmiljøet, hvor det særlig er knyttet opp mot det såkalte begrepet status:

«Eh, hvordan skal man si det? Som jeg ser det så er vi mennesker, vi er jo flokkdyr. Passer vi ikke inn i flokken så blir det jo veldig vanskelig for veldig mange. Og veldig mye av det som kanskje er en «lett» måte å passe inn i flokken på nå, er kanskje ha noe av de dyreste greiene, tjene mest penger, eller sånn type ting. Bare være kul, ha høyere sosial status, sosial status får du av litt forskjellig. Så det kommer litt an på» (ungdom 7).

Ungdommen trekker frem dette med sosial status, og at dersom en har høyere sosial status, jo mer velkommen er du i miljøet. Den sosiale statusen oppnår man på forskjellige måter, men ungdommen overfor trekker fram materialistiske elementer som har høy pengeverdi, samt det å være en kul person. Flere av ungdommene trekker også fram dette dem falske relasjoner: *«jeg føler på en måte at de ikke liker meg, eller... ja... at det ikke er en ekte relasjon da.»* (ungdom 1), *«Jeg tror det er mer det å snakke drit bak ryggen til folk, og så får man vite det [...] Så blir det en veldig sånn falsk relasjon, egentlig»* (ungdom 2). Flere av ungdommene gir altså uttrykk for at det er en del baksnakking både blant venner og bekjente. Kanskje det er derfor de benytter seg av begrepet falsk relasjon, fordi ingen ekte venner snakker stygt om hverandre? Selv om flere av ungdommene forteller om en opplevelse av falskhet, er likevel frykten for å være ende opp alene så mye større enn å løsrive seg fra gjengen:

«Altså, det er litt sånn, jeg blir bare stille hvis jeg ikke på en måte kan være meg selv. Så det er også sånn at jeg bare sitter der og ikke sier så mye. Men det er jo de eneste jeg har å være med, liksom [...]» (ungdom1).

Noe som var ekstra interessant å høre nærmere om, handlet om hvordan de framstilte seg selv i kommunikasjon. Her fortalte flere av ungdommene at det er helt normalt å legge på litt ekstra for å virke mer av det positive: *«Hvis du sier noe som ikke er sant som er løgn... det er ikke bra, men man kan jo overdrive litt med ting man selv synes var kult. Eller sånn... fortelle det til dem på en kulere måte» (ungdom 3).* Intensjonen er altså ikke å lyve, men heller virke kulere knyttet opp til den spesifikke situasjonen som formidles til vennene. Flere av ungdommene ga uttrykk for det samme og utdypet hvorfor det ofte kan bli sånn:

«Jeg vet ikke. Altså, jeg merker jo selv at hvis jeg har... hvis jeg har to valg, og det ene virker mer interessant, så kommer jeg jo til å velge det. [...] Jeg vet ikke om jeg konkurrerer mot andre... Sånn jeg har det verre enn deg, eller jeg har det bedre... Men jeg gjør det sikkert for å være mer interessant eller at folk heller skal velge meg da... men... ja... det blir jo liksom en slags... sosial konkurranse da...» (Ungdom 5)

Ungdommen over trekker fram dette med sosial konkurranse, og at det er noe som skjer selv om en kanskje ikke har dette som intensjon. Flere av ungdommene forteller at de selv legger på litt ekstra for å virke mer interessant eller kulere. Når de får spørsmål om hvorfor de tror det er sånn, svarer de fleste at det som regel er knyttet opp mot sosiale status i tillegg til hvordan en ønsker å framstille seg selv: *«Det har noe med status å gjøre, tror jeg ... Eller at du vil at andre skal synes at du er kul, [...] jo sykere det er, jo tøffere er det, ikke sant» (ungdom 7).* Uten å se for mye inn på det kan det virke som at de fleste har et behov for ekstra anerkjennelse i enkelte situasjoner, og den ekstra bekræftelsen på at dette er kult.

4.2.2 F2 Ungdommens tanker og relasjoner om russetiden

Russetiden kan for mange bli sentralt på videregående både på en positiv måte, men også negativt. Det var derfor interessant å høre hvilke tanker, refleksjoner og ikke minst hvilke relasjoner ungdommene har til den tradisjonelle russetiden. Flere av ungdommen sier at de ikke har et ønske om å være russ: *«Jeg vil ikke være russ» (ungdom 1), «[...] jeg har gledet meg kanskje til russetida. Men nå kunne jeg ikke brydd meg noe mindre. Jeg gleder meg ikke så mye. Jeg tror det egentlig er mest det at jeg vil ha en russedress og russekort» (Ungdom 2), «[...] Men jeg har aldri hatt noen lyst til å være russ. Det høres ikke gøy eller artig ut. Det virker ikke som noe jeg har spesielt stort behov for å være» (Ungdom 5).* Noen har planer om

å være russ, men er delt i hvor mye de skal legge inn i det. Ungdom 4 sier blant annet: *«Det er veldig mye stress. For i en sånn van er det ikke mye plass, så vi må liksom finne de syv personene»*. Ungdommen har altså planer om å bli russ, men ser på det som et stress å finne de syv personene. På spørsmål om de gleder seg til å være russ, svarer de noe ulik. Men ungdom 8 forteller blant annet:

«Ja til det sosiale. Men, samtidig så er det jo et helvettes styr, med liksom... hvem skal være i gruppe sammen, skal man ha buss eller ikke. Skal det være jentegjeng eller guttegjeng. [...] Også er det jo sykt mye penger. Masse tid... masse energi (ungdom 8).

Flere av ungdommene stiller seg bak dette utsagnet hvor en gleder seg til det sosiale, men at det samtidig er et slags press basert på om du er i en gruppe eller ei knyttet til det økonomiske; *«Jeg tror mange egentlig ikke vil bruke så mye penger, men føler de må basert på den gruppen de er i»* (Ungdom 7). Det virker som at alle ungdommene er godt kjent med begrepet «russegruppe», og har enten direkte eller indirekte kontakt med begrepet. Men flere forteller at deres fase vennegruppe ikke går på samme skole som dem selv, og dermed blir ikke russetiden like morsomt ut som de først antok. *«[...] Veldig mange av vennene i gjengen min går på andre skoler og linjer, så de vil jo være russ når jeg er lærling... og... det høres ikke så veldig gøy ut å komme bakfull på jobb»* (ungdom 7). Det finnes flere ulike grunner til hvorfor ungdommene ikke er like gira på russetida, men det interessante er likevel hvordan de som skal være russ med en gruppe tenker om det; *«Alle kommer ikke til å være russ. Fordi det er ikke alle som har en van å være i. Og da er det lett å si at man ikke vil være russ. Som en unnskyldning»* (ungdom 4). Dette med van og gruppe er en gjenganger hos de aller fleste når temaet handler om russetiden. Ungdom 2 peker blant annet på dette: *«Ja, det er veldig stort press på at man skal finne seg i gruppa. De som er i grupper nå, de sier at hvis du er gå-russ, så er du ikke noe ekte rus»*. Det er samtidig delte meninger om dette:

«Jeg fikk høre at i fjor var det en på den vanen som hadde et dårlig rykte. Og derfor fikk ikke den vanen komme en plass. [...] Men det er veldig vanskelig, og jeg føler at de som føler seg utenfor, gjør det enda mer med vilje. Sånn at, fordi de sier at de ikke vil være russ sånn at de slipper å prøve å inkludere seg. Men det er veldig sånn naturlige grupperinger. Sånn i kantina er det jo gruppebord» (ungdom 4).

«[...] Det er jo sosialt. Hvis vi får til at hele klassen er i gruppe, da er det jo en sosial ting. Men samtidig, da ser jeg hvorfor vi ikke bare har en klassefest. [...] Altså, folk lager gruppe så fort som mulig. Fordi man trenger plass å høre til. Og da blir det ikke veldig lett. Hvis man ikke kommer seg i de gruppene med en gang, så har man heller ikke gruppe når det blir russetid» (ungdom 5).

Forskjellen i svarene er interessante, og det virker som de som har en gruppe og de som ikke har det ser litt forbi hverandre. Samtidig har alle en felles tanke om at det er grupperinger i russetida, og at dette er et lukket miljø, med et press som gjerne forankrer seg i sosial status: «Det blir veldig lukka. Ja, men vi er for kul for å være med dere. Så det er veldig, altså, jeg tror russetiden nå for mange bare dreier seg om status» (ungdom 2). Videre forteller også ungdom 2 om ulike regler for å få lov til å være med å rulle:

«Det er mange som tuller om at de skal ha med seg vekt på bussen for å måle vekta og sånn. [...] Blonde jenter. Så skal de ikke ha for mye sminke på, men de kan ikke være usminket heller. Så skal de ikke ha en liten rumpe, men den kan ikke være for store pupper heller. Og så kan de ikke kle seg for horette. Ja... det er ofte sånne regler...» (ungdom 2).

Det var flere av ungdommene som fortalte om slike regler, og fellesnevneren var blant annet at det stort sett var guttegrupper som hadde slike regler om utseende til spesielt jenter. Jentene i seg selv virket heller til å bry seg om gruppa og hvem som ble med på festen.

4.2.3 F3 Ungdommens forhold til rus og alkohol

Det er ikke til å stikke under en stol at alkohol og illegale rusmidler er noe som ungdommen er kjent med, enten direkte eller indirekte. Dette ble derfor et sentralt tema da jeg snakket med dem, og alle hadde både relevante og spennende tanker å komme med. Det som pekte seg spesielt ut når vi snakket om dette temaet, var at mange knyttet det særlig opp mot russetiden, men også noe mot det sosiale nettverket ellers.

Samtlige av ungdommene jeg snakket med var godt kjent med begrepet fest, og flere har også vært aktive deltakere på festene selv:

«Det er veldig mange vennegjenger som vorser sammen først, og så rundt klokka ni blir alle stresset. Og sånn, oi, er det liksom en fest man kan dra til? Og hvis det er en fest, så drar alle dit. Selv om man er invitert eller ikke. [...] Selv om den som bor der er kjempestresset og prøver å kaste folk ut, så bare klatrer folk inn vinduene liksom. [...] Og det har skjedd at vinduet har blitt knust med vilje. Fordi at den som bodde der prøvde å kaste dem ut. Og da blir man sur. [...] og de som kastet stein på vinduet, fordi de ikke fikk komme inn, de har jo tatt noe» Ungdom 4).

Store husfester er ikke tingen for alle. De fleste deltar aktivt i små intime fester sammen med vennene sine: «Vi er mer hjemme hos hverandre og drikker og koser oss [...] Det er veldig

god stemning. Det er veldig sånn, vi har mange drikkeleker, og koser oss masse» (ungdom 8). På spørsmål om hva de selv føler rundt sin egen bruk av alkohol, virker de fleste til å ikke ha noen store formeninger ettersom det er helt normalt for dem. Det kommer fram litt refleksjoner rundt det positive utfallet av alkoholbruk; *«Jeg tror også at jeg liksom sosialiserer bedre med andre folk når jeg har alkohol. At jeg liksom tør litt mer»* (ungdom 4). Føler ungdommen på sett og vis at de er bedre på fest med promille enn ellers uten promille? Samtlige av ungdommene har enten smakt på alkohol eller drikker alkohol fast i festlige sammenhenger. Det ble derfor naturlig å komme inn på den delen som omhandler drikkepress. Her svarer noen av ungdommene at de ikke opplever noe særlig til drikkepresset. Mens andre svarer det motsatte: *«Det er litt alkoholpress, kanskje. Hvis man ikke drikker, blir man sånn, kom igjen, ta en shot, jeg vet du vil»* (ungdom 4). Det såkalte drikkepresset er altså noe som skjer i festlige sammenhenger, og det kan komme fra hvem som helst av deltakerne.

«Det er veldig mange folk som sier at de ikke har lyst på alkohol. Også begynner de andre å være sånn: Så jo, jo. Men en går fint kom igjen, vi skal jo ha det gøy! Og så blir det mer og mer etter hvert. [...] Jeg tror ungdommene har en stemme, men de er så opptatt av å passe inn at de gjør bare som alle andre. Og når alle drikker alkohol og drar på fest, så er et sånn det blir da» (ungdom 6).

Illegale rusmidler kan ofte være knyttet til alkohol og fest, og flere av ungdommene er kjent med dette, og kjenner eller vet om flere på samme alder som bruker det. De virker også vil å være klar over konsekvensene av bruken og av å evt. prøve:

«Jeg har hørt historier fra foreldrene mine, at pappa kaller det for en gateway drug, det som betyr at hvis du først begynner med det, så... hva er neste og sånn. [...] jeg synes det høres ganske skummelt ut, så det virker ikke noe for meg, egentlig» (ungdom 3)

På spørsmål om de selv har fått tilbud om dette svarer de fleste at dette skjer jevnt på fest: *«[...] Veldig vanlig. [...] for det meste så går det jo åpenbart i hasj og kokain da»* (ungdom 2). Ungdom 3 forteller: *«jeg vet det er andre [...] som driver på med litt sånn yngre rusmidler, sånn som hasj, men jeg bruker ikke det. [...] men jeg har fått tilbud om hasj»*. Ungdom 6 legger ved denne kommentaren: *«Jeg vet at det er mye hasj og slike ting, særlig i russetida»*. Det kan altså virke som at hasj er det rusmidlet som benyttes mest i festlige sammenhenger, men kokain kan også forekomme. De fleste av ungdommene jeg snakket

med, har illegale rusmidler relativt nært seg selv om de ikke bruker det selv. Ofte i form av at det brukes av andre på samme fest de selv deltar på.

Flere av ungdommene jeg snakket med kunne fortelle om et godt forhold til sine foreldre, og at de var klar over at alkohol var noe de brukte i festlige sammenhenger. De opplevde det å ha et åpent forhold til foreldrene sine som en trygghet, og flere av foreldrene viste god interesse for deres sosiale hverdag, spesielt i festlige lag:

«Det virker som om foreldrene mine er ganske åpne for å snakke rundt om det, om rus, og de vet at jeg har drukket alkohol før, og de spør hva som har skjedd og hvor jeg var, så det går fint for meg, for min del» (ungdom 3).

4.2.4 F4 – Hvilke tanker og følelser har ungdommene om sosiale media?

Sosiale media (SoMe) er et område ungdommene er mer eller mindre ekspert på, og siden det er såpass sentralt i deres hverdag er det interessant å høre hvilke tanker de har her. Apper som er mest i bruk hos ungdommen i dag er Snapchat, Instagram, TikTok og Vsco. De fleste beskriver Instagram og Vsco likt: *«Instagram er det litt med sånn ordentlig fine bilder av seg selv, mens Vsco er liksom det, da man kan bare litt mer løse med hvordan bilder man legger ut» (ungdom 2).*

Noen av ungdommene forteller at de ikke bruker SoMe til å legge ut, men heller for å se hva andre legger ut og holde seg oppdatert på hva som skjer der ute i verden. Samtlige ungdommer har de samme tankene til det som legges ut: at en stort sett legger ut bilder en selv er fornøyd med, og som de er komfortable med å vise til andre:

«[...] jeg tror det handler mye om hvordan man ønsker å fremstille seg selv. For det tenker jeg jo selv mye på. Liksom, jeg poster jo bare bilder som jeg selv synes er greit. Jeg poster aldri bilder som jeg selv ikke liker, for da viser jeg meg på en måte jeg ikke vil vise hvis du skjønner» (ungdom 8).

Ungdommene legger altså som regel bare ut det som er greit å vise. Dette kan ha en sammenheng i hvordan de vil fremstå overfor andre: *«Fordi at alle vil se så perfekt ut, og så bra ut som mulig for å få mer attention» (ungdom 4).* Det å velge ut det perfekte bilde seg også ut til å være helt naturlig og gjøres på automatikk uten at en legger så mye i det ved første tanke: *«Ja. Altså, hvis jeg har tatt to bilder, og det ene er objektivt bedre, så hvorfor skal jeg velge det som ikke er bedre?» (Ungdom 5).* På spørsmål om hvilket forhold de har til likes er det ulike svar. Noen blir påvirket av det mens andre ikke: *«[...] nei jeg er egentlig*

ganske sikker på meg selv, så jeg blir ikke særlig påvirket av det andre legger ut. Men jeg vet det er mange som blir usikker» (ungdom 2).

Videre kommer det fram at det er mulig å gjøre endringer i henhold til å se hvor mange som liker bildet. Dersom en ikke ønsker at det nøyaktig tallet skal vises, kan en fjerne dette:

«Det er sånn, man merker jo, hvis det er mange som ikke får nok likes, så er det greia i den, å gjøre om til at man ikke kan se hvor mange som har lika, men du kan se hvem som har liket. At det står liksom, «og andre», i stedet for «å 350 andre», på en måte. Så folk skjuler det litt med sånn, ok, hvis ikke jeg får nok likes, så må jeg bare endre på den, så det liksom skjuler» (ungdom 2).

Hvor normalt det er å utføre disse endringene vet vi ikke, men det interessante ligger i spørsmål som hvorfor noen velger å gjøre det.

På bakgrunn av de glorifiserte bildene som blir lagt ut på SoMe, er det helt naturlig dersom ungdommene blir påvirket: *«Ja. Sånn at det er alltid noe som skjer. Som i sosiale media, hvis du ser mange jenter som er veldig skinny... det er ikke rart at alle andre også ønsker å være veldig skinny» (ungdom 6).* Det kommer også frem at noen brukere på SoMe har så ekstrem påvirkningskraft, at det har vært nødvendig å aktivt unngå dem: *«Jeg har sluttet å følge et par folk for meg selv» (ungdom 5).* Å konstant bli utsatt for bilder som ser perfekte ut, eller som forteller deg hvordan samfunnet bør være har innflytelse på veldig mange. Noen av ungdommene sier at de ikke blir særlig påvirket, mens andre beskriver det som sårt:

«Fordi at jeg synes det er veldig provoserende, og veldig sånn sårt tema det med at jenter skal på en måte seksualiseres, mens gutter trenger ikke det på en måte... sånne her seksbrukere ute med bare sånn halvkledde jenter og sånne der. Så når man får det opp i fiden, så liksom de tankene om akkurat det tema er så sterkt i hodet mitt, at det kan liksom ødelegge flere timer av dagen min» (ungdom 1).

Det virker som at SoMe fort kan bli en slags oppskrift og fasit på hvordan en bør være og se ut som person, noe ungdommene møter på hver dag når de scroller på mobilen sin. Det virker også som at de er klar over den påvirkningskraften bilder og den slags kan ha på personer, men er likevel med på trenden, da de selv velger å legge ut de beste bildene.

«Ja det er jo en bevisst tanke, men samtidig så er det jo liksom ikke mitt ansvar. Hvis folk ikke liker det jeg legger ut, og de blir påvirket på en dårlig måte så må de jo bare unfollowe meg. Også det jeg legger ut er det jo mange andre som også legger ut, så det blir jo en liten tilhørighet der» (ungdom 8).

4.3 Oppsummering av funnene

Alle ungdommene har hver sin erfaring og opplevelse, men deler mange av de samme tankene og følelsene knyttet til spørsmålene og temaene. For å gå tilbake til introduksjonen av funnene, vil jeg trekke frem behovet de fleste av ungdommene hadde for å bli hørt. Det virket som at de fleste opplevde samtalen som trygt og godt, hvor de møtte på en voksenperson som hadde et genuint ønske om å lytte, samtidig som jeg var nysgjerrig på deres hverdag. Basert på det de fortalte her, kan det virke som at ungdommene trenger noen andre enn vennene sine for å dele litt av det som skjer i hverdagen, både på godt og på vondt. Vi må tross alt huske på at alt de opplever, både av små og store ting, er med på å forme dem som individer. Deres erfaring og opplevelser vil komme til syne ved senere anledninger i voksenlivet. Dette kommer jeg også nærmere inn på i diskusjonen.

Når det kommer til det sosiale nettverket deres på skolen, er det delte opplevelser og erfaringer. Noen forteller at de har en fast vennegjeng som de henger med både på skolen og fritiden, noen har en fast vennegjeng som ikke går på skolen deres, men som de er sammen med på fritiden mens noen forteller at de enten ikke har så mange venner, eller ikke har venner. Det kommer fram at det fort oppstår situasjoner hvor en snakker negativt bak ryggen på hverandre, og dermed kan det oppstå en såkalt falsk relasjon. Ellers beskriver de fleste av ungdommene sin egen vennegjeng utelukkende positiv. Ungdommene trekker frem dette med å fremstille seg på en kulere eller mer interessant måte når de forteller om spesifikke hendelser, og dermed gjør det om til en sosial konkurranse.

Samtlige av ungdommene hadde smakt alkohol, de fleste i festlige sammenhenger. Fest, alkohol og illegale rusmidler var alle kjent med både direkte og indirekte. De aller fleste har vært aktive deltakere på fest, og flere av ungdommene forteller om et lite press om å drikke alkohol. Dette presset kommer som regel av vennene selv. De fleste av ungdommene svarer uten problemer at de som regel drikker alkohol i festlige sammenhenger, og det virker som at dette er helt normalt i deres alder. Samtlige av ungdommene er også godt kjent med illegale rusmidler og konsekvensene av bruken. Samtlige uttrykker også at dette er noe som ofte blir brukt på fest. De fleste av ungdommene har enten venner eller kjenner til andre som bruker illegale rusmidler på fest, og har fått tilbud om det selv. Noen opplever at de blir respektert når de svarer nei, mens andre har opplevd et litt større press i form av ufarliggjøring og normalisering av det å prøve. På spørsmål om de bruker det selv, eller har prøvd svarer de aller fleste at de ikke ønsker det på grunn av frykten for konsekvensene.

Bruken av SoMe blant ungdommene er høy, og alle ungdommene jeg snakket med er kjent med de samme appene, hvor det også er disse som blir brukt hyppigst. Noen publiserer mer enn andre, men det virker som alle hadde én og samme tanke knyttet til dette: det som publiseres samsvarer som regel ikke det virkelige livet. De ungdommene som selv legger ut bilder, velger alltid det som ser best ut fordi en ofte føler på jaget om å være perfekt. Det er delte meninger når det er snakk om påvirkning, men de aller fleste blir påvirket på en negativ måte når de ser de «perfekte» bildene.

Kapittel 5

Diskusjon

Bakgrunnen for denne masteroppgaven har vært søken etter en dypere forståelse av det å vokse opp som ungdom i dagens samfunn. Basert på dette kan vi sette inn nye tiltak for å lette deres hverdagsutfordringer. *Hvor langt er ungdommen villig til å gå for å høre til? Og hvordan påvirker dette deres identitetsutvikling og hvorfor?* Ved hjelp av semistrukturerte intervju av 8 ungdommer fikk jeg sjansen til å undersøke hver og en av deres unike opplevelser og erfaringer knyttet til forskningsspørsmålene. Dette bidrar til mer forståelse om tema, og gir rom for å potensielt kunne besvare problemstillingen. I de neste avsnittene skal jeg oppsummere og diskutere de mest sentrale funnene i lys av redegjorte teorier, og til slutt se på ulike tiltak og mulige forbedringer på feltet.

Del 1: Ungdomsliv: Vennskap, isenesettelse av seg selv og identitet

5.1 Vennskap satt i system

En viktig del av det å være ungdom er de sosiale forbindelsene en oppretter i løpet av livet, og spesielt i løpet av ungdomstiden. Et sosialt nettverk i denne sammenhengen omfatter personer som har regelmessig kontakt med hverandre (Kvelling, 2022b, s. 40), og har en stor betydning for ungdommenes personlige utvikling og vekst. I ungdomstiden utvikles de sosiale ferdighetene, det dannes flere ulike tilhørigheter og det sosiale nettverket blir større (Tetzchner, 2019, s. 693). Familien står ikke lenger like sentralt i deres sosiale liv, og nysgjerrigheten for nye impulser øker. Endringer i ungdommenes kultur og miljø, fører til en endring i de sosiale spillereglene. Inkludering og felleskap har fått en ny betydning, og påvirker hverdagen og livskvaliteten på flere områder. I dette kapitlet skal jeg diskutere ungdommenes sosiale forhold opp mot de teoretiske rammeverkene jeg har redegjort for tidligere i oppgaven.

De fleste av ungdommene har én eller flere faste venner de er sammen med på skolen og/eller på fritiden. Disse vennene representerer deres mikrosystem, og påvirker deres utvikling og vekst i høy grad. På mikronivå er det et kritisk punkt hvor alle partene i miljøet bør ha samme gjensidige opplevelse av relevante egenskaper (Bronfenbrenner, 1979, s. 22). Egenskapene representerer byggeklossene i form av aktiviteter, roller og relasjoner, og for at disse kan ansees som positive, må det oppfattes slik av alle personene i det konkrete miljøet. De aller

fleste av ungdommene kunne referere til et mikrosystem bestående av venner, enten i klassen eller utfor. Noen ga derimot uttrykk for en del mangler av det sosiale nettverket. Mangel på et sosialt nettverk kan få konsekvenser for utvikling og vekst senere, fordi de reduserer mulighetene til å benytte seg av mikrosystemets byggeklosser.

For å bygge et nettverk, må en skape relasjon til andre mennesker. All type mellommenneskelige relasjoner kan deles inn i noe som kalles for dyader. Disse kan utvides alt etter hvor stor gruppen er, diverse: triadere eller tetrader (Gulbrandsen, 2017, s. 56). Uten disse dyadene, eller *relasjonene* kan ikke sosialt samspill finne sted. I et sosialt samspill foregår det ulike *aktiviteter*, alt etter hvem er befinner seg sammen med og hva som gjøres. Aktiviteter trenger ikke i denne forstanden å dreie seg om å gjøre en fysisk aktivitet som å spille fotball. Å være sammen med relasjonene er i seg selv en aktivitet da det legges til rette for et sosialt samspill i ulik grad. Alle mennesker, men særlig individer i utvikling (barn og ungdommer) har behov for variert stimuli i form av varierte aktiviteter slik at deres potensial også kan utvikles, og særlig vil de molar aktivitetene være viktige (Kvelling, 2022b, s. 36-37). Disse aktivitetene kan ansees som øyeblikk-hendelser (Bronfenbrenner, 1979, s. 45), noe som skjer her og nå, men som både har betydning for nåtiden og fremtiden. I et sosialt samspill med relasjonene vil hvert enkelt individ spille en sosial *rolle*, som sammen med de andre rollene danner dynamikken i gruppa. *Rollene* defineres gjerne ut fra samfunnet og det miljøet ungdommene befinner seg i, og det er også slik en kan se om de er inkludert eller ikke i en spesifikk gruppe. Det som er viktig å huske på er gjensidigheten mellom partene (Gulbrandsen, 2017, s. 57), altså det at alle personene har forventninger til hverandre, noe som utspiller seg i form av at ungdommene inntar en spesifikk rolle knyttet til det miljøet de befinner seg i. Disse tre byggeklossen utgjør ungdommenes mikrosystem og bidrar til å utvikle den, og etablere nye. Noen av ungdommene fortalte om et mindre nettverk enn andre, hvor de til og med ikke hadde noen venner. Denne mangelen i mikrosystemet kan få konsekvenser i de andre systemene og byggeklossene. Ungdommene med en vennskapelig mangel, vil ikke bare ha en mangel på relasjon, men også det sosiale samspillet (molar aktivitet) samt utvikling og etablering av nye sosiale roller. Mens ungdommene med et rikere mikrosystem har tilgang og vil få betydelig større sosial vekst.

Flere av ungdommene refererer til mennesker som «flokkdyr», i den forstand at vi har en tendens til å gjøre det samme som andre. Det å gjøre som alle andre er ikke et nytt fenomen, og er gjerne slik en holder seg innenfor samfunnets normer og regler. Dette kan også være den

enkleste måten å oppnå aksept og anerkjennelse fra fellesskapet. I ungdomsmiljøet finner vi begrepet sosial status, som representerer at du er anerkjent og akseptert av de andre. Sosial status kan oppnås med ulike metoder, men knytter seg gjerne til ungdommenes fasit og forventninger i henhold til personlige kvaliteter. De ungdommene som ikke oppfyller kravene, for eksempel ikke er kul nok, ikke blir invitert på fest, ikke er med i en russegruppe, kan oppleve det utfordrende å finne sin plass blant ungdommenes fellesskap, ettersom de ikke blir akseptert. I en ungdomstid preget av ulike sosiale usikkerheter, kan det oppleves som flaut og nedverdiggende å oppleve å ikke bli akseptert som person. Dette kan skape en større usikkerhet knyttet til selvbilde og selvtillit. Det virker tilsynelatende som at ungdommene er mer opptatt av aksept og anerkjennelse, hvor dette på enklest måte kan anskaffes ved å gjøre som alle andre. For å være en del av miljøet må en innta en spesifikk rolle, som defineres av det konkrete miljøet. Dersom rollen ikke utspiller seg på riktig måte, som forventet av miljøet risikerer ungdommene å bli utstøtt og ikke akseptert av fellesskapet. Å følge de sosiale spillereglene kan dermed ansees som mer verdifull, enn å bevare personlige verdier og holdninger.

Vennskapelige grupperinger kan oppstå i alle aldre, men spesielt i ungdomsalderen kan det etableres flere grupper basert på gruppens felles egenskaper. Det trenger ikke å etableres basert på en felles og gjensidig egenskap. Det kan også heller være tvert om, og etableres i form av gruppekategorier med bestemte egenskaper, som enkelte individer blir tillagt, selv om individet selv ikke føler på en tilhørighet (Tetzchner, 2019, s. 693). Det er altså ikke alltid at ungdommene velger gruppe eller gruppekategorier og egenskaper selv, men heller blir presset inn i en gruppe. Til tross for at ungdommene har noen å være med i skoletiden, trenger det ikke være en opplevelse av tilhørighet der. For eksempel var det noen av ungdommene som beskrev sin faste vennegjeng på en måte som får meg til å sette spørsmålstegn ved hvorfor vedkommende vil være sammen med dem. Svaret bekreftet også én av hypotesene mine; fordi det er de eneste ungdommen har å være sammen med. Når ungdommen først har etablert en sosial tilhørighet til tross for ulike holdninger og verdier, kan det å bryte relasjonen i verste tilfelle føre til å bli sittende igjen alene. Igjen møter vi på sosial tilhørighet og ekskludering som noen av ungdommenes største frykt i det sosiale spillet, og ungdommene må vite hvilke roller som tilhører frontstage og backstage .

I motsatt tilfelle befinner ungdommer seg i vennegjenger med samme holdninger og verdier. Beskrivelsen av en vennegjeng med felles holdning og verdi er utelukkede positiv. Det

interessante var måten det positive ble lagt fram på. I stedet for å forklare hvorfor sin egen vennegjeng var et godt miljø å være i, lå fokuset på hvorfor miljøet i andre vennegjenger ikke var bra. Den sosiale tilhørigheten påvirker hvordan en presenterer fellesskapet, og basert på felles verdier og holdninger skal det presenteres på best mulig måte. Beskrivelsen av andre vennegjenger baserte seg på begrepet «falsk relasjon», altså at vennskapet ikke baserer seg på et ekte vennskap hvor begge parter har gjensidig respekt for hverandre. I en falsk relasjon kan det oppstå ulike sosiale utfordringer som for eksempel baksnakking. En kan sette spørsmålsteget med hvorfor noen ønsker å være sammen med andre som snakker nedlatende bak ryggen? Men også her ligger svaret i ekskludering. Ungdommene frykter å bli ekskludert av de eneste vennene de har, og indirekte aksepterer den falske relasjonen.

Videre beskriver flere av ungdommene at selv om de har et fast sosialt nettverk og tilhørighet som de omgås med til daglig, møter de andre former av sosiale nettverk. De beveger seg mellom de ulike tilhørighetene og på denne måten kan de utvide det sosiale nettverket enda mer. Dette er det Bronfenbrenner sikter til når han referer til mesosystemet: jo flere nettverk, desto større kan det bli. Mesosystemet gir på samme måte som mikrosystemet mulighet til å danne ulike former for aktiviteter, roller og relasjoner, men prosessen skjer på tvers av flere mikrosystemer (Bronfenbrenner, 1979, s. 209). Det fører derfor til at ungdommen etter tid utvikler et større mikrosystem altså i form av flere. Et mesosystem består av flere og varierte kontaktpersoner (Kvillo, 2013, s. 148), og det sosiale nettverket utgjør den største delen av mesosystemet (Kvillo, 2022b, s. 39). Det å ha et sosialt nettverk rundt seg, kan altså anses som å være hovednøkkelen til et opparbeidet mesosystem. Som det kom frem i kapittel 4.3.1 er det flere av ungdommene som har venner utenfor klassen, noe som utgjør en del av deres sosiale nettverk og også dermed mesosystemet. De ungdommene som derimot forteller at de ikke har venner kan ha utfordringer både med å utvikle et mesosystem men også å opprettholde det.

De fleste av ungdommene har et sosialt nettverk bestående av flere ulike mikrosystemer. Det kan enten dreie seg om venner i klassen, venner i andre klasser eller utenfor skolen generelt. Dette er ikke bare mikrosystemer som utgjør deres mesosystem, men kan også delvis utgjøre deres eksosystem, alt etter om de deltar aktivt i miljøet eller ei. Ungdommene beskriver ulike grupperinger i klassen. Gruppene er kategorisert på ulike måter, men det kan for eksempel basere seg på kjønn, sosial status og tidligere bekjentskap. At det oppstår grupperinger, er en naturlig del av det å finne en sosial tilhørighet. Det betyr at ungdommene ikke er medlem av

alle gruppene. Antakelig er de bare medlem av én eller ingen. Selv de gruppene ungdommene ikke er en del av, har en påvirkningskraft (Gulbrandsen, 2017, s. 61). Betydningen av dette har en lett for å overse, men indirekte påvirkning er like viktig som direkte (Kvello, 2013, s. 153). Eksosystemet kan derfor ansees som en viktig påvirkningsfaktor for ungdommenes sosiale hverdag.

Noe av utfordringene ungdommene møter på er å høre om sosiale sammenkomster som har foregått utenfor skoletiden hvor de selv ikke var deltaker. Én av ungdommene beskrev blant annet at det ofte kan snakkes om sosiale sammenkomster i etterkant av arrangementet. For de ungdommene som ikke deltok på arrangementet, oppleves det som sårt fordi de ikke ble invitert. Sosial inkludering henger sammen med psykisk helse, og personer med tilgang på sosialt nettverk har det som regel bedre helsemessig (Kvello, 2022b, s. 41). Ungdommer med lite tilgang på sosialt nettverk er mer utsatt for ekskludering, og kan dermed gjøre dem mer sårbar for psykiske helseplager i form av ensomhet, lavt selvbilde og andre utfordringer. Dette kan i verste fall føre til utfordringer senere i voksenlivet.

Ungdommenes sosiale relasjoner og nettverk har stor betydning for deres velvære, samt øke deres sosiale vekst og utvikling. Tilgang på et sosialt nettverk innenfor mikrosystemet kan utvide deres mesosystem, og gir rom for nye relasjoner, aktiviteter og rolleutvikling. Mangel kan føre til motsatt. Majoriteten av ungdommene har noen å være sammen med, enten på skolen eller i fritiden, men er ikke sikret å tilhøre en ekte og genuin relasjon. Ungdommenes hverdag kan ansees som et sosialt spill med spesifikke krav og spilleregler. Avvik fra spillereglene kan føre til utfrysning og ekskludering. Ungdommene velger derfor indirekte å akseptere holdninger og verdier som ikke er ens egne, med fordelene av å være inkludert i et sosialt fellesskap.

5.2 Å være seg selv, eller ikke?

I løpet av intervjuene fortalte ungdommene at de stadig ble møtt av forventninger i forhold til hvem de skulle være som person. Rollene defineres etter hvem de befinner seg sammen med (miljø) og hva formålet er. Ulikt miljø har ulike krav og regler for hvordan en skal opptre. Ofte dreier rollens opptreden seg om hvordan en ønsker å framstille seg selv, og en velger derfor ulike metoder for å påvirke hvordan en blir oppfattet som person. Dersom reglementets krav oppfylles på en god måte, oppnår ungdommene en sosial aksept som får stor betydning for den sosiale tilhørigheten. Det er ikke alle opptredener som får en sosial aksept. Ofte er det den dominerende kulturen som avgjør om en opptreden er ønsket eller uønsket (Kvello,

2022a, s. 133). Dersom noen opptrer på en uønsket måte som ikke blir akseptert, er det fare for å havne utenfor fellesskapet, og miste tilgang på den sosiale tilhørigheten. Samtlige av ungdommene snakket utelukkede positivt om sine venner og dem som vennegruppe. Likevel trakk flere fram begrepet falsk relasjon. Bakgrunnen for at de benytter seg av dette begrepet dreier seg om hvordan de opptrer foran vennene sine, kontra hvordan de opptrer overfor dem når de ikke er til stede. Dette utspiller seg som regel i den grad at de snakker nedlatende om hverandre til andre personer som ikke er en del av deres gjeng. Goffman skiller mellom tillitsfull og kynisk vinning alt etter hva som er målet med opptreden. Opptreden ungdommene utspiller i form av å snakke nedlatende bak ryggen på hverandre, for så å spille gode venner foran kan knyttes opp mot den kyniske vinningen. Altså det å bevare vennskapet til tross for det som skjer bak scenen er viktigere. Frykten for å miste vennene sine er for stor, men hva som er årsaken kan vi bare synse; frykten for å ikke finne et nytt nettverk og dermed bli alene? Det å bli utstøtt fra fellesskapet på en enda mer brutal måte, i form av mobbing og ekskludering? Med utgangspunkt i det ungdom 1 fortalte (for fullt sitat, se kap. 4.3.1.3): «[...]Men det er jo de eneste jeg har å være med, liksom», kan det tyde på at det dreier seg om frykten for å ende opp alene.

Et annet element ungdommene forteller om dreier seg om sosial konkurranse. Den vanligste formen for sosial konkurranse blant dem er i all hovedsak hvordan de velger å presentere seg selv og elementer fra deres hverdag. En av ungdommene beskrev det som en selvfølge å velge det alternativet som virket mer spennende og interessant, fordi det presenterer dem på en positiv måte. Samtlige av ungdommene var enige og alle hadde gjentatte ganger presentert seg selv i en positiv forstand. Ungdommene gjør altså et forsøk på å påvirke hvordan andre skal oppfatte dem som person. Dette kan både skje bevisst og ubevisst. Konsekvensene ved å utføre disse handlingene kan være å gå så fullt inn i rollen, at en selv tror det er virkeligheten (Goffman & Goffman, 1969, s. 28). Sagt på en annen måte kan det være fare for at ungdommene ikke bare maler et feilaktig bilde for andre, men også overfor seg selv.

5.3 Hvem er jeg? Hvem vil jeg være? Hvem blir jeg?

Identitet og personlighet er et omfattende område, med det er flere elementer som kan påvirke identiteten. For eksempel kan bydelen individet er vokst opp påvirke hvordan individet er som person. De fleste av ungdommene jeg snakket med ga uttrykk for å vite hvem de var som personer og hva de var opptatt av. Jeg fant det likevel interessant å høre at flere av de snakket på vegne av det dominerende ungdomsmiljøet og kulturen. Ungdommene befinner seg i en

periode i livet hvor de begynner å etablere den voksne versjonen av seg selv, og utviklingen kan basere seg på personlige og sosiale valg. Sagt på en annen måte står de i en identitetskrise. De har allerede vært igjennom ulike faser i livet, og tar med seg de erfaringene videre til neste. I følge Erikson tilhører denne perioden puberteten, og det er mer fokus på selvstendighet og autonomi (Kvillo, 2022a, s. 131).

Gjennom identitetsdannelsen skal ungdommene utforske og etablere ulike verdier og holdninger som vil danne en begynnende identitet for voksenlivet (Tetzchner, 2019, s. 682). Ungdommene fortalte en hel del om deres hverdag, og de fleste snakket om de ulike relasjonene sine. Til tross for at det virket som flere av de hadde et godt forhold til sine foreldre, så var ikke dette hovedpersonene i deres hverdag. De løsriver seg mer og mer fra foreldrene, noe som er en helt naturlig prosess i denne alderen. I ungdomsalderen er ikke identifisering med foreldrene tilstrekkelige for deres egen identitetsutvikling (Tetzchner, 2019, s. 683), og de begynner mer og mer å identifisere seg med miljøet de befinner seg i, og hvem de omgås med til daglig. Ungdommene er mer opptatt av de de andre tenker om dem, enn hvordan de tenker om seg selv (Erikson, 1995, s. 235). Vennene overtar foreldrenes rolle, og det er dem og deres holdninger og verdier som får størst betydning for identitetsutviklingen. På grunn av dette er det vennene som blir deres nærmeste samtalepartner, og det er ikke lenger like normalt å snakke med foreldrene om hverdagsutfordringer. Dette gjelder ikke alle, men mange av ungdommene kjenner en større trang til å snakke med vennene sine og ikke foreldrene. Selv om ungdommene beskrev deres vennskapelige relasjoner utelukkede positivt, er det flere faktorer innad i gruppa som påvirker deres identitetsutvikling, og til sammen utgjør en felles gruppeidentitet. Om det er positivt eller negativt skal jeg ikke uttale meg om, men faren er at ungdommene strider imot egne verdier og holdninger til fordel for gruppa. Ungdomsalderen er preget av en stor usikkerhet i henhold til personlige og sosiale skifter (Tetzchner, 2019, s. 682). Å ekskludere andre som kan oppfattes som annerledes, er ikke unaturlig, og kan heller forstås som et selvforsvar knyttet til egen identitet (Erikson, 1995, s. 236).

Del 2: Russetid, rus og sosiale medias betydning for vennskap, isenesettelse av seg selv og identitet

5.4 I mai er vi russ!

Russetiden er en lang og stor tradisjon i den videregående opplæringen, og alle ungdommene hadde ulike tanker og relasjoner knyttet til den. Det første jeg bemerket meg var at det var delt om de ønsket å delta i russefeiringen eller ikke. De fleste begrunnet det med høyt press og forventning om å finne en russegruppe. I tillegg er det store kostnader knyttet til både fest og andre fasiliteter. Det var også delte meninger om bakgrunnen for hvorfor en ikke ønsker å delta i russefeiringen. Det som skilte seg spesielt ut var forklaringene på de som hadde gruppe og de som ikke hadde gruppe. De som hadde gruppe, mente at de ikke ville være russ fordi de ikke hadde en gruppe å være sammen med. På den andre siden ble det forklart at valget om å ikke være russ baserte seg faktorer knyttet til økonomi, stigmatisering, press og/eller forventning. Flere av ungdommene ga uttrykk for at de gruet seg til press og forventninger knyttet til alkohol og grupperingene i form av russegrupper.

5.4.1 Russegruppe som en del av individsystem

Russetidens betydning virker å være delt for flere av ungdommene, hvor noen gleder seg til å være russ sammen med vennene sine i en russegruppe, mens andre ikke har samme ønske. Hvordan ungdommene anser holdningene til tradisjonen er også delt, hvor noen mener det er en morsom og spennende tradisjon, mens andre knytter den opp til dårlige holdninger som for eksempel: ekskludering, forventning og press. For flere av ungdommene starter planleggingen av russetiden allerede på ungdomsskolen, noe helsedirektoratets (2024, s. 11) rapport fra 2024 også fant. Hva som står sentralt i planleggingsprosessen varierer fra ungdom til ungdom, men å danne en sosial tilhørighet innenfor en russegruppe er blant de sentrale planleggingsfaktorene. Antall personer i en russegruppe er ikke fastsatt, men tallet syv går igjen hos flere av ungdommene dersom de vil sikre seg en russevan. Med bakgrunn for den tidlige planleggingsfasen, kjenner ungdommen på en press om å skape en vennskapelig relasjon til seks andre ungdommer, slik at de sammen kan danne en russegruppe. Ungdommene forteller at dersom de ikke blir inkludert i en gruppe, eller ikke danner en gruppe selv fra start er det stor sannsynlighet for å gå russetiden i møte alene.

De fleste av ungdommene som skal være russ har allerede opprettet en gruppe, og har derfor en sosial tilhørighet både igjennom tiden på videregående og i russetiden. For at relasjonen

skal kunne vare, må det være preget av gjensidighet og positivt engasjement (Kvello, 2013, s. 145). Mens noen forteller om at de skal delta i russetiden sammen med vennene sine, hevder andre at de fleste danner relasjoner så tidlig som mulig bare for å være medlem av en russegruppe. På bakgrunn av dette kan vi sette spørsmålsteget for hvor gjensidige relasjonen er og om det eksisterer et sunt og positivt engasjement, eller om presset for å få dannet gruppen står mer sentralt.

Russetiden er for ungdommene en sporadisk aktivitet (Gulbrandsen, 2017, s. 55), altså noe som varer over en gitt periode. Til tross for at flere av ungdommene peker på press og forventninger, er det flere som ser fram til de sosiale aktivitetene som skal skje. De sosiale aktivitetene kan derfor ansees som en molar aktivitet (Kvello, 2022b, s. 37), altså en verdifull aktivitet. En av aktivitetene som ifølge ungdommene selv står sentralt i russetiden, er fest. Det er delte meninger om ungdommene anser fest som en molar aktivitet, men de aller fleste forteller at det er en forventning at en skal delta på fest og drikke alkohol under russetida. Rapporten fra Blå-kors (2024) sin undersøkelse finner også høye tall knyttet til ungdommenes forventninger til dette. Flere av ungdommene har ingen særskilte meninger om det å delta på fest, men beskriver at den sosiale tilhørigheten spiller en sentral rolle for hvor aktiv festdeltaker en er. Tall fra tidligere undersøkelser viser at ungdommer som tilhører en russegruppe oppgir høyere forbruk av alkohol (Bretteville-Jensen et al., 2020, s. 13-20), noe ungdommene selv også ga uttrykk for. Ungdommene som oppga å være i en russegruppe drar oftere på fest, og drikker mer alkohol enn ungdommene som ikke tilhørte en gruppe. Én av ungdommene uttrykte et klart ønske om å bli invitert til noen av festene, fordi det opplevdes som sårt å høre «alle snakke om festen du ikke var invitert til». Også her ser vi betydningen av å tilhøre en russegruppe. Dersom ungdommene står uten gruppe, er det større sannsynlighet for å bli ekskludert fra ulike aktiviteter.

Russetiden er i utgangspunktet en periodisk aktivitet, som foregår i en kort periode med flere sosiale arrangementer. På bakgrunn av det ungdommene forteller starter likevel russetiden lenge før, og er en del av ungdommene hele perioden på videregående. Hvis vi tar et steg tilbake til relasjoner og hvordan ungdommene danner russegruppe, starter dette allerede første året på videregående skole. Det er et tidskritisk og stort press for å finne seg en gruppe. Dersom de ikke lykkes tidnok risikerer de å stå alene, ikke bare i russetiden, men også igjennom videregående. Ungdommenes gruppedannelser kan tidvis være preget av tidligere relasjoner, da vi ofte tiltrekkes forutsigbarhet (Kvello, 2013, s. 145). Noen av ungdommene

kjente til store deler av klassen sin basert på tidligere vennskap, mens andre ikke hadde et godt kjentskap fra tidligere. Tidligere bekjentskap kan gi muligheter til å bygge videre og etablere en russegruppe dersom det er ønskelig, og de som uttrykte et utvidet nettverk, antydte at de visste hvem de skulle være russ sammen med. Ungdommene som derimot fortalte om et minimalt nettverk, fortalte også at de ikke hadde store planer om å være russ og/eller tilhøre en spesifikk russegruppe. Planlegging av gruppe står altså helt sentralt som en del av forberedelsene til russetiden. Når gruppen er dannet oppstår det andre forventninger og press innad i gruppa. Dette dreier seg i all hovedsak om hva de skal bruke penger på: Kjøpe buss eller van? Anskaffe russenavn og logo? Felles genser som representerer at vi er i samme gruppe? Disse planleggingselementene opptar deler av tiden deres på videregående, men er likevel viktig for hvordan deres russetid som gruppe vil bli. Til tross for at det er mye press og stress knyttet til hva gruppa må gjøre før russetiden, forteller flere at dette er viktig og at de tror russetida blir bra dersom gruppa blir enig. Sagt på en annen måte anser ungdommene disse forventningene og presset som en molar aktivitet, da det påvirker hvordan deres russefeiring vil bli.

De molare aktivitetene påvirker relasjonene ungdommene danner, samt. hvilke rolleforventninger som oppstår både dersom der er medlem av en gruppe eller ei. Roller handler om atferdsmønster som enten er typiske for en person eller er forventet i visse situasjoner (Kvelling, 2013, s. 146), og vil derfor ha innflytelse på ungdommenes atferd. I samtale med ungdommene kom det fram flere unike tanker og refleksjoner om russetidens aktiviteter, men det kom også fram en del felles tanker. Flere av dem virket til å være enig i at den festlige kulturen samt presset og forventningene om å danne en russegruppe ikke var noe de ønsket å stille seg bak. De mente at russetiden sendte ut feile signaler om tradisjonen. De ulike rollene som oppstår i russegruppa baserer seg på en gjensidig forventning (Gulbrandsen, 2017, s. 57). Ungdommenes forventninger til russetiden påvirker hvilken rolle de skal innta som russ, og hvilke roller de har i russegruppen. En av ungdommene fortalte blant annet om en russegruppe som ble «svartelistet» tidligere år, noe som resulterte i at vedkommende i gruppen ikke lenger var velkommen på sosiale arrangementer arrangert i russetiden. På bakgrunn av denne informasjonen, vet ungdommene hvilke situasjoner, atferd og handlinger de må unngå for å bli svartelistet. Deres rolle som russegruppe blir dermed sterkt preget av frykten for en felles ekskludering.

Men hva skjer med de som ikke har en gruppe, eller ikke selv ønsker å være i en gruppe? Noe av det som kommer fram handler om hvorvidt en er en «ekte» russ. Noen forteller at dersom en ikke er i en gruppe som har buss eller van, så er en det de kaller «gå-russ». Å være gå-russ er forbundet med «uekte russ». Kan frykten for å bli sett på som en «uekte russ» være en faktor for at noen ikke ønsker å være russ? Dette var et perspektiv som dukket opp underveis i samtalene, hvor enkelte påsto at ungdommene som ikke ville være russ ekskluderte seg selv av egen vilje. Sett fra den andre siden mener de fleste at russetiden handler mest om status, og det å være kul nok for å være en del av en spesifikk gruppe, noe de ikke ønsker å ta en del av.

Flere av ungdommene gir altså uttrykk for at de opplever russetiden som noe lukket og ekskluderende. Den vanligste formen for å danne russegruppe skjer i klassen, men flere ga også uttrykk for at en er sammen med vennene sine som ikke går på samme skole. Den store utfordringen her er dersom vennene går på ulike linjer, noe som fører til at en er russ på forskjellige tidspunkter. Som ungdom 7 beskriver er vedkommende lærling på den tiden hvor resten av vennene er russ, noe som betyr at ungdommen må bytte på rollene dersom hen likevel skal være russ. Flere av ungdommene treffer på samme dilemma, og må bevege seg fra mikrosystem til mikrosystem. På denne måten skaper ungdommene den grunnleggende koblingen innenfor mesosystemet som Bronfenbrenner kaller for en primary link (Kvello, 2022b, s. 37).

Noe av det som befinner seg på ekso-nivå er nemlig ulike samfunnsinstitusjoner (Kvello, 2013, s. 153). Russetiden er en samfunnsorganisasjon, som samtidig styres av ungdommene selv. Ungdommene forteller at det er flere elementer enn russegruppe og buss/van som representerer russetiden, Logo, russeklær, russekort og russelue er eksempler på det. Dette koster penger, og ungdommene er relativt delt i hvordan de ser på de økonomiske transaksjonene russetiden besitter. Ikke bare er de påvirket økonomisk, men kjente symboler som russekort, russeklær og russeluer, men disse elementene bidrar til å samle ungdommene under én fellesnevner: «russ». Det er derfor enkelt å se hvem som er russ og hvem som ikke er russ. Handlingene og beslutningene knyttet til russetiden påvirker den konteksten som ungdommene deltar i (Baltzersen, 2020a), som for eksempel når de befinner seg på skolen i russetiden.

5.4. Hvordan rollen som russ utspilles, kan få konsekvenser.

Som vi så vidt har vært inne på er rollene i russetiden allerede fastsatt, og avvik fra dette er ikke alltid akseptert blant fellesskapet. Samtlige av ungdommene forbinder russetiden med

fest, alkohol og gruppedannelser. Når en person påtar seg en fastlagt rolle, oppdager han fort at det også er fastlagte fasader eller forventninger til den (Goffman et al., 1992, s. 31). De forventningene og kjennetegnene knyttet til russetiden er ungdommene godt kjent med og bidrar til å forme deres rolle som russ. Når ungdommene velger å gjøre slik presset og forventningene tilsier, er de også med å opprettholde disse. For eksempel vil presset om å danne russegruppe opprettholdes og muligens større når ungdommene setter det øverst på en sjekkliste. Utfordringen knyttet til gruppedannelsene dreier seg i stor grad om ekskludering og utenforskap. Gruppedannelser skjer i alle stadier av livet, og som mennesker tiltrekkes vi de av samme holdninger og verdier som oss selv. Ungdommene vil finne tilhørighet i flere ulike grupper, uavhengig av intensjonene bak. Spørsmålet dreier seg derfor ikke i utgangspunktet om hvorfor gruppedannelsen skjer, men heller hvorfor ungdommene aksepterer ekskluderingen som skjer under en gruppedannelse.

Å være en del av en russegruppe og hvor mange som er inkludert bli ifølge ungdommene selv bestemt av antall plasser på en russebuss eller russevan. Ungdommene må derfor både finne en gruppe og samtidig forbli i gruppa. Frykten for at en selv blir ekskludert og det å føle at egen posisjon i gruppen er truet, kan ofte gjøre det lettere å akseptere en ekskluderende oppførsel overfor andre (Søndergaard & Rabøl Hansen, 2018, s. 326). Det sosiale presset om å ha en sosial tilhørighet fører til at ungdommene tar på seg det Goffman definerer som en kynisk opptreden for egen vinning. De vet selv at denne type ekskluderingsatferd er galt, men frykter for selv å bli skviset ut overprøver deres egne moralske verdier og holdninger (Jahnsen & Støen, 2022, s. 27). Ungdommene tar altså på seg en rolle som kanskje ikke samsvarer med det de egentlig ønsker, men å handle motsatt kan medføre utenforskap og ikke lenger ha en sosial gruppetilhørighet.

5.4.3 Begrenser russetiden identitetsutviklingen?

Planleggingen av russetiden er betydningsfull for flere av ungdommene, og hvordan resultatet av planleggingen blir, påvirker opplevelsene under selve russefeiringen. Det er delte meninger om ungdommene ser fram til russetida, hvor noen gleder seg ekstra mye mens andre ikke. Alt av elementer og planlegging ungdommene utsettes for, gjør noe med deres personlige utvikling og vekst. Hvilken betydning kan russetiden ha for deres identitetsutvikling? De handlingene vi gjør, er med å beskrive våre personlige karaktertrekk, men hvilke drivkrefter som står bak valgene er individuelt. Identitet og personlighet endrer

seg gjerne etter tid, sted, alder og sosial tilhørighet, og ungdommer av samme gruppetilhørighet kan ofte ende med tilnærmet like atferdsmønster, holdninger og verdier.

I Eriksons fase fire, finner vi arbeidsevne og produktivitet, noe ungdommene møter spesielt i henhold til russetiden. I all hovedsak dreier det seg om å danne en russegruppe. Videre i denne gruppa skal det være ulike elementer som kjennetegner dem som gruppe og hvor du hører til. Dette kan for eksempel dreie seg som russegenser, logo, russebuss eller russevan etc.

Ungdommene forteller generelt forteller om forventninger og et stort press på disse elementene, og basert på noen av ungdommene kan det virke som at presset er større i en gruppe. Det kommer blant annet fram at flere bruker mer penger på russetiden enn de selv ønsker, men velger å gjøre det fordi gruppa forventer det. Tall fra blå-kors viser det samme presset når det kommer til pengebruk i russetida. Når ungdommene gjør handlinger basert på det gruppa ønsker, setter de sine egne ønsker og interesser til siden. Handlingene ungdommene gjør, står ikke i stil med deres egentlige personlighet og identitet, men ender likevel opp med å bli en del av den. Videre er følelsen av en tilhørighet viktig, og det å oppleve å bli ekskludert kan påvirke videre tanker, følelser og handlinger.

Russetiden bør i utgangspunktet være en inkluderende feiring, og ulike arrangementer gir en unik mulighet til å danne flere vennskap og relasjoner på tvers av allerede etablerte vennskap. Men er det slik det er i praksis? Flere av ungdommene forteller om at det er helt normalt at russegruppa enten besitter en russebuss eller en såkalt russevan. Om gruppa velger buss eller van, kommer helt an på hvor i landet du holder til, og hvor mange ungdommer gruppa består av. De ungdommene som stilte til intervju i dette prosjektet fortalte om at van var det som var mest utbredt i deres miljø både basert på hvor i landet de befant seg, og på bakgrunn av det økonomiske. Å velge en van har ifølge dem selv både fordeler og ulemper. De største fordelene virker utelukkende til å hvile på den økonomiske vinningen, mens ulempene dreier seg om antall plasser. Hvor mange det er plass til i vanen, virker også til å være fasiten på hvor mange det er plass til i en russegruppe. Dette er ifølge ungdommene syv stykker og disse bør finnes og etableres så fort som mulig. Det betyr at den nærmeste vennegruppa består av maks syv personer. Dersom det blir flere enn syv personer, blir det et logistikkproblem i henhold til såkalte «rulleplasser», og det er for mange personer i russegruppa.

Når ungdommene blir begrenset i hvor mange relasjoner de kan bygge på bakgrunn av et låst antall i en russegruppe, strider det mot deres sosiale identitetsutvikling. Begrensningen skaper ikke bare identitetsutfordringer for de som er innad i gruppa, men særlig for de som ikke

opplever inkludering. Begrensningen av hvor mange personer det kan være i en gruppe, øker i teori og praksis sjansene for å bli ekskludert. Noen av ungdommene forteller om et ekskluderingsproblem på bakgrunn av plassene som finnes i en russevan. Ungdommene befinner seg i en sosial krise som innebærer at de enten får et begrenset sosialt nettverk, og dermed også en begrensning i den sosiale identitetsutviklingen, eller generelle begrensninger for å danne et nettverk i det hele tatt. Konsekvensene kan være mangt, men det er gjerne de negative konsekvensene dette kan ha for ungdommene senere i livet som er verdt å merke seg. I følge Erikson vil rolle- og identitets forvirring være de største farene. Ungdommene kan enten kjenne på en usikkerhet knyttet til egen identitet, eller sette til side sin egen identitet til fordel for noen andre, gjerne i form av en gruppeidentitet. Dette er noe som går igjen i flere av ungdommenes uttalelser.

Ulike normer og regler knyttet opp mot det å være med på rulling, er noe ungdommene er kjent med. De forteller blant annet at reglene spesielt knytter seg opp mot utseende i form av kropp og vekt. Det er særlig jentene som er mest utsatt for slike regler, og danner på denne måten en fasit for hvordan en jente skal se ut. I en ungdomstid kan det allerede være vanskelig å anerkjenne seg selv. Erikson trekker blant annet fram at ungdommene lett kan tvile på deres seksuelle identitet. Den seksuelle identiteten innebærer flere elementer, deriblant deres tanker og følelser om kropp og utseende. Regler som omhandler utseende, påvirker kanskje i aller høyeste grad de ungdommene som ikke innfrir disse kravene. På sett og vis får de indirekte beskjed om at deres seksuelle identitet ikke anerkjennes og ikke er bra nok til å være inkludert i rulling. Sagt på en annen måte kan reglene påvirke ungdommenes seksuelle identitet, begrense og styre dem i en spesifikk retning som ungdommene selv ikke ønsker.

Hvilke opplevelser ungdommene sitter igjen med både før, under og etter russetiden er individuelt, men det kan være grunn til å tro at negative opplevelser har en negativ påvirkning senere i livet når ungdommene kommer inn i Eriksons fase seks. En av ungdommene fortalte blant annet om et noe distansert og isolert sosialt liv tidligere i livet, og at livssituasjonen var tilnærmet lik nå i ungdomsårene.

5.5 Rus og alkohol

Alle ungdommene er godt kjent med rus og alkohol, noen mer enn andre. De aller fleste av ungdommene har enten smakt alkohol eller drikker alkohol jevnlig. Dette samsvarer også med tall fra tidligere forskning. De aller fleste ungdommene jeg snakket med var kjent med illegale rusmidler, men hadde ikke prøvd det selv. Det ungdommene forteller om deres drikkevaner er

altså ansett som normalt i henhold til det vi vet om dagens samfunn. Samtlige av ungdommene knytter alkohol opp til begreper som fest. Det er altså stort sett på sosiale arrangementer det drikkes blant ungdommene. De fleste knytter rus og alkohol opp mot russetiden, og det å delta på russearrangementer.

5.5.1 På fest med venner

Det er delte opplevelser om hvilke typer fest ungdommene har kjennskap til. Noen forteller om private små sammenkomster hjemme, mens andre forteller om store husfester hvor det gjerne ankommer flere mennesker enn invitasjonene tilsa, og uinnbundne gjester har vært en utfordring. Alle ungdommene er best kjent med det vi kaller for «vorspiel», hvor gjerne en vennegjeng er samlet før et hovedarrangement og har det litt hyggelig bare dem imellom. I dag er den vanligste formen for vorspiel blant ungdom hjemme hos en av deltakerne. Aller helst alene hjemme. Normale aktiviteter på disse sammenkomstene er for eksempel å høre på musikk, gode samtaler og spille drikkeleker. Målet er å gjøre seg klar for hovedfesten, eller hovedarrangementet hvor en bør være beruset for å ha det gøy. Siden ungdommene benyttet seg av begrepet fest, har jeg valgt å bruke det samme begrepet igjennom diskusjonen. Begrepet refererer til en sosial sammenkomst hvor ungdommene er samlet og har det gøy.

De ungdommene som fortalte om et godt sosialt nettverk, var også de som var best kjent med fest og alkohol og selv er aktive deltakere. Noen av ungdommene fortalte at de ofte kun møtte vennene sine på fester på grunn av ulike tidsprioriteringer etter skoletiden. Selv om mikrosystemet som regel består av de relasjonene individet møter på en hverdagslig basis, er det likevel grunn til å se på de festlige relasjonene som en del av mikrosystemet (Tetzchner, 2019, s. 55) dersom det er noe som skjer gjentatte ganger. Etersom mikrosystemet er det systemet som påvirker ungdommene i aller høyeste grad, er det også interessant å se på hvordan det påvirker atferden deres på de festlige sammenkomstene. På spørsmål om hvordan de opplever festene sammen med vennene sine, svarer de aller fleste at de opplever det som koselig og morsomt. Setninger som; *vi er en gjeng som er samlet og koser oss*, og *det er god stemning* er en gjenganger hos de aller fleste som deltar aktivt på festene. De aller fleste opplever sitt sosiale nettverk som et positivt miljø i festlige sammenhenger, og dermed en positiv påvirkning. Det kommer frem at det kan oppstå en form for drikkepress. Dette presset kan komme fra andre utenfor mikrosystemet, men i og med at de fleste ungdommene forteller om de intime festene hvor det kun er venner av dem til stede, er det trolig størst sannsynlighet for at presset kommer innenfra mikrosystemet.

I festlige sammenhenger blant ungdommene finner vi altså alle byggeklossene i et mikrosystem. Aktivitetene som skjer, dreier seg i all hovedsak om å drikke alkohol og å bli beruset med hjelp av ulike drikkeleker. Slik jeg tolker er dette hovedmålet, og det å drikke alkohol er en del av de molar aktivitetene på disse festene. Relasjonene på festene er i høyest grad en del av ungdommenes mikrosystem, noe som ikke er uvanlig ettersom de aller fleste er sammen med vennene sine på fritida. Arrangementene trenger ikke nødvendigvis å være små og intime hvor det bare er kjentfolk. Det er normalt at felles venner inviterer sine venner, så fremst det er greit for verten/vertinnen. Dette gir rom for å opprette nye relasjoner. Å delta på festlige arrangementer utfordrer ungdommene på et mesonivå, som videre utvider deres mikrosystem. Dette ansees som å være en verdifull og molar aktivitet. På den andre siden finner vi de ungdommene som forteller at de aldri har vært på sosiale arrangementer som for eksempel fester. Dette er også de ungdommene som personlige forteller om et manglende sosialt nettverk av jevnaldrende venner. utfordringene med å ikke bli invitert på arrangementene, er at det kan bli vanskelig å utvide både mikro og mesosystemet.

Alkohol er det rusmiddelet som er mest utbredt blant ungdommen og ifølge nyere tall ser det ut til at ungdommenes debutalder blir yngre og yngre. Noen av ungdommene forteller om en dominoeffekt i ungdomsmiljøet når det kommer til alkohol og festing; når det dominerende miljøet har en festlig kultur hvor alkohol benyttes på de sosiale arrangementene, velger flere å følge strømmen å gjøre det samme. Det sosiale nettverket blir både større og mer kompleks når barn blir eldre (Tetzchner, 2019, s. 55), og i ungdomsalderen blir særlig de nærmeste venner deres viktig både knyttet til tanker, verdier og holdninger. Disse elementene utgjør hvilke rolleforventninger ungdommene møter på, både hvilke forventninger de har til deres venner, men også hva som er forventet av dem selv. Det unike med utvidelsen av mikrosystemet, er rollepåvirkningen det har. Normaliteten av mennesker velger gjerne mikrosystemet basert på mennesker som er lik en selv, eller med et ønske om å passe inn i det dominerende miljøet. Ungdommene inntar dermed en rolle som er gitt ut fra det som er akseptert av felleskapet, og i dette tilfelle er det en felles aksept å være aktiv deltaker på fest og drikke alkohol.

Ungdommene forteller om kjennskap til illegale rusmidler, men har ikke prøvd det aktivt selv. Alle kjenner derimot til andre ungdommer som enten har prøvd, eller bruker det i festlige sammenhenger. Hasj og kokain er det som er mest utbredt, noe som også tall fra folkehelseinstituttet og ungdata viser til (se kap. 1.3.2.3). Flere av ungdommene forteller om

et godt og åpent forhold til sine foreldre, hvor de er ærlige om hva som skjer på festene, og at de drikker alkohol. Det kommer også fram at dialogen rundt illegale rusmidler er god på hjemmefronten, og at foreldrene har delt informasjon om de negative utfallene ved både kortvarig og langvarig bruk av midlene. Å ha en god dialog med foreldrene viser til flere fordeler på systemnivåene hvor blant annet trygghet er en reell faktor.

Barn som bor i samme land deler makrosystem (Tetzchner, 2019, s. 55), og i Norge har vi et eget lovverk som sier at det ikke er tillatt å selge eller skjenke alkoholholdige drikker til mindreårige (de under 18 år). Den sier ingenting om at en mindreårig ikke kan drikke alkohol dersom det allerede er anskaffet. Det betyr at selv om ungdommene under 18 år drikker alkohol hvor politiet oppdager det, vil det ikke skje en straffbar konsekvens. Når ungdommene forteller om sitt forhold til alkohol er det ingen som legger skjul på at de enten har smakt på alkohol, eller drikker alkohol på fest. Flere forteller om at det tidvis kan oppstå et drikkepress på festene. Det å presse noen i form av verbal oppmuntring trenger ikke nødvendigvis å være straffbart, men det å skjenke alkohol til mindreårige er straffbart. Drikkepresset skjer stort sett blant venner, og ungdommene forteller at det ofte kan være vanskelig å stå imot presset. Dersom en først gir etter for presset, er det vanskelig å bryte mønsteret.

5.5.2 Festens gode forbilder?

Når det kommer til sosiale sammenkomster, virker det som at de aller fleste verdsetter god stemning og godt humør. Også blant dagens ungdommer. Det blir dermed viktig å innrette seg fellesskapet og utøve handlinger akseptert av majoriteten. En må altså velge en opptreden som er knyttet til den sosiale settingen.

Noe av det mest interessante som kom fram når jeg snakket med ungdommene om alkohol, var gevinsten de selv opplevde av å bruke alkohol. Det kom fram at de selv følte på en bedre sosial atferd og en tøffere versjon av seg selv. Det er sant at alkohol demper hemninger, og dermed kan føre til en liten eller stor endring i personligheten både på godt og på vondt. Utfordringene som kan dukke opp på denne fronten dreier seg derfor om deres personlighet og identitet. Å vise ulike karaktertrekk alt etter hvilket miljø en befinner seg i, gjør ungdommene mer tilpasningsdyktige med tanke på det sosiale. Det som derimot kan tolkes som bekymringsverdig, er følelsen av at de har det bedre når de benytter seg av alkohol og er beruset, kontra når de er seg selv i hverdagen edru. De har to forskjellige opptredener, og mener at den festlige delen av seg selv er den beste. På den andre siden kommer det fram at

det fort kan oppstå situasjoner en helst burde være foruten. Ungdommene skiller mellom det Goffman forklarer som å gi uttrykk, og avgi uttrykk. Selv om ungdommene gir uttrykk for at de er en sosial og utadvendt person ute på fest, så er det nettopp den festlige versjonen av seg selv som kommer fram og ikke den hverdagslige. Ungdommene avgir derfor feile inntrykk når de presenterer seg selv i møte med alkohol og rus. Blant annet ble det fortalt om fester hvor ungdommer har gjort materialistisk skade på andre eiendommer og eiendeler. Det kom samtidig fram at ungdommene som utførte disse handlingene hadde både høy promille, og brukte illegale rusmidler. Det er altså ikke nødvendigvis slik at en blir en bedre utgave av seg selv i ruspåvirket tilstand, og kan i verste fall skape konsekvenser i senere ettertid.

5.5.3 Sosial identitet og fest

Ungdommenes forhold til rus og alkohol trenger ikke bare å basere seg på hvilke erfaringer de har fra festlige aktiviteter. Rus og alkohol er en samtale som alle foreldre en eller annen gang bør ha med barna sine, etter hvert som de vokser til og er på søken etter å utforske horisonten og prøve nye impulser. Ungdommers holdninger og verdier skapes i fremste rekke hjemme i familiens nærvær, og det er ikke uvanlig at barna tar etter foreldrene og dermed gjør deres holdninger og verdier om til sine egne. Når ungdomstida kommer og individet er i gang med å finne sin egen identitet, vil de løsrive seg fra foreldrene. Det er likevel viktig å huske på at tidligere erfaringer og opplevelser fra barndommen vil være med å prege deres møte med voksenlivet.

Flere av ungdommene fortalte under intervjuene om et åpent forhold med sine foreldre, og at rus og alkohol er noe de har snakket om og vet dermed konsekvensene av bruken. Dette har også flere av dem tatt i betraktning, og basert på svarene var flere av de klar på at illegale rusmidler var noe de ikke ønsket å prøve. Valgene baserer seg på forutsetningene de har hjemmefra, og det de selv opplevde i festlige sammenhenger ved observasjon av andre som misbruker rusmidler.

5.6 «Ipad-generasjonen

Ungdom bruker i dag store deler av dagen sin på digitale verktøy og sosiale media (SoMe). Ulike applikasjoner som Instagram, Snapchat, VSCO og TikTok er de godt kjent med og bruker det daglig som kommunikasjons- og informasjonsverktøy. Disse applikasjonene er plattformer hvor en blir eksponert for bilder og videoer. Selv om ungdommene ikke anså SoMe i sin helhet som en utfordring i deres hverdag, var det likevel en kilde til negative

påvirkningsfaktorer for blant annet selvbilde og selvtilitt. Bildene som legges ut er gjerne høydepunkter i hverdagen, hvor en ønsker å imponere seerne litt ekstra. For at dette skal oppnås må bildene være av god kvalitet og se bra ut. Himmelen bør være litt ekstra blå, personen bør smiler ekstra bredt og klærne bør være ekstra presentabel. Hvordan og hvorfor påvirker slike bilder tanker og følelser knyttet til eget utseende?

5.6.1. Sosiale media på systemnivå

De aller fleste av ungdommene bruker SoMe hyppig i hverdagen. Noen mer enn andre. De ungdommene som deltok i dette prosjektet, benyttet seg mest av applikasjoner kjent for eksponering av bilder og videoer. Instagram er blant de applikasjonene som egner seg best for å dele bilder med de andre. Bildene som legges ut fokuserer ofte på det glorifiserte og fineste i hverdagen, spesielt i henhold til livsstil, kropp og utseende. SoMe er en internasjonal arena, og de som er aktive brukere og selv deler bilder og videoer når ut til et bredt publikum dersom det er ønskelig. I dagens samfunn er SoMe en arbeidsarena, på lik linje som andre arbeidsyrker. Offentlige profiler, bedre kjent som *influensere* lever av å dele sin hverdag med sine følgere. Hvem som følger de offentlige personene varierer i alder, men ungdommene er blant den målgruppen som er mest aktiv på disse plattformene. Hvem ungdommene velger å følge på SoMe kan deles inn i tre grupper: (1) familie, (2) venner og bekjente og (3) offentlige profiler. På denne måten er SoMe en arena hvor ungdommene spiller på både mikrosystem, mesosystem og eksosystem. Tall fra ungdataundersøkelser (Bakken, 2022) viser at det er flest jenter som bruker tid på SoMe, noe også ungdommene selv forteller. Med dette menes det at jentene er mest aktive med å selv dele bilder på plattformene, mens guttene er mer passive. De blir likevel eksponert for bildene og er på denne måten indirekte aktive deltakere på arenaen. Begge kjønnene er derfor utsatt for press og forventninger knyttet til kropp og utseende.

Vsco og Snapchat brukes til hverdagslige bilder. Dette kan for eksempel være bilder fra hytteturen i påskeferien, kino og kafe turen med vennene eller andre lysglimt fra hverdagen. Selv om dette faller under kategorien hverdagsbilder, er det likevel et stort fokus på bildets framstilling i form av utseende. Om SoMe har en negativ påvirkning på ungdommene er individuelt. Mens noen kjenner på negative påvirkninger, blir andre minimalt påvirket. Uavhengig av personlige tanker og følelser, er SoMe en arena som potensielt kan være en kilde til negativ påvirkning. Ungdommene bruker mye tid på å sitte å «scrolle» (bla) igjennom bilder og videoer andre har lagt ut, og vil oppleve en form for påvirkning. Noen av

ungdommene forteller at det enkelte ganger er vanskelig å ikke bli påvirket når de ser en annen person ta seg godt ut på et bilde. Ofte kommer tankene om at de skulle ønske de tok seg like godt ut, og sammenligner dermed seg selv med denne personen. Eksponeringen av bilder på SoMe kan føre til et press om hvordan ungdommene bør se ut og hvordan livet bør være, basert på det de ser av andre personer. Det at ungdommene ikke opplever SoMe som et stressmoment i hverdagen generelt, men at de opplever påvirkning i form av utseende og kroppsidealer finner også Bakken (2018) i sin ungdataundersøkelse. Noen av ungdommene fortalte om perioder hvor det ble nødvendig å slutte å følge spesifikke personer fordi bildene førte til et press i forhold til kropp, utseende og livsstil. En annen ungdom forteller om hvordan SoMe fremstiller kjønnes seksualitet, og at dette er noe som påvirker på en negativ måte, og gir en følelse av både frustrasjon, oppgitthet og sinne fordi det blir en retningslinje for hvordan menn og kvinner bør framstille sine seksuelle sider. På denne måten kan ungdommene utvikle forventninger til hvordan deres og andres seksuelle identitet bør være.

5.6.2 «hvis jeg har tatt to bilder, og det ene er objektivt bedre, så hvorfor skal jeg velge det som ikke er bedre»

Alle ungdommene delte samme tanke på spørsmål om hvilke bilder som blir delt på SoMe og hvorfor de tenker at det er slike bilder som blir delt. Som tittelen tilsier, handler det jo i bunn og grunn om at en på automatikk velger det som objektivt ser best ut, uten at en nødvendigvis legger så mye energi i intensjonen bak. Det kommer fram at de fleste av ungdommene er klar over at det kan finnes en annen historie bak et spesifikt bilde, selv om de opplever å bli påvirket. Dette er et godt eksempel på Goffman's frontstage og backstage begreper.

Når ungdommene forteller om det dem blir eksponert for og hva de selv tenker om det de legger ut, viser de en felles forståelse for at mennesker er opptatte av hvordan vi blir framstilt og hvordan andre ser og tenker om oss. SoMe er nettopp en arena hvor dette tilsynelatende er enkelt. Arenaen gir rom til å vise de sidene en selv ønsker å vise, og skjuler det som er personlig. Hvilke sider og hvorfor en ikke ønsker å vise dem er individuelt og har ulike forklaringer. Det virker tilsynelatende til å bunne i hvordan en vil framstille seg selv, og ungdommene har en forventning til hvordan andre skal tenke og synes om dem. På SoMe kommer gjerne begge delene av frontstage fram. Både det Goffman kaller for opptreden og fasade. Selv om bildene ikke alltid har et annet motiv enn et ønske om å vise det fram, velger ungdommene akkurat det bilde av én spesifikk grunn. Uavhengig av intensjonen bak

publiseringen av bilder og videoer, er valget av alternativene planlagt basert på personlige preferanser og hva som kan bli akseptert av andre.

5.6.3 Identitetsforvirring – SoMe versus «in real life»

Ungdommene i dagens samfunn vokser opp med SoMe som en naturlig del av deres hverdag. De har dermed god kontroll på sine digitale ferdigheter og hvordan de ønsker å framstille seg selv på de ulike plattformene. SoMe gir muligheter til å framstille seg som ulike personer alt etter hvilken plattform det gjelder. Ungdommene viser refleksjon, er klar over at personene på SoMe ikke er tilsvarende personen i det virkelige liv. Ungdommene som selv er aktive på SoMe, og legger også ut både bilder og videoer som ikke nødvendigvis tilsvarer hvordan situasjonen er i hverdagen. På denne måten utvikler de en digital sosial identitet, med ulike forventninger knyttet til den personlige framstillingen. Flere av ungdommene ga uttrykk for at det følte mer naturlig og komfortabelt å legge ut et bilde de selv er fornøyd med visuelt sett, enn et de ikke synes er like bra. På denne måten opprettholdes den sosiale identiteten, presset og forventningene for hva som aksepteres å dele blir høyere og ungdommene må til enhver tid analysere hvilke bilder som både aksepteres av de selv og fellesskapet.

I følge Eriksons fase fire står produksjon og kompetanseutvikling sentralt for ungdommenes personlighet. På lik linje som at ungdommene lærer fag på skolen, opparbeider de seg en god digital kompetanse og en digital sosial kompetanse når de aktivt benytter seg av SoMe. Tilbakemeldinger på det som deles, er en stor del av det å være aktiv på den digitale arenaen. Ungdommene er best kjent med *likes*, og skriftlige *kommentarer*. Dersom en oppnår en viss mengde likes opplever de en behagelig følelse. Det gir en mestringsfølelse i at bilde en selv anerkjente som fint også ble anerkjent som fint av andre. I motsatt tilfelle med få likes, kan utfallet ende i en lav selvfølelse og utilstrekkelighet. Ettersom det er mulighet for å endre på innstillingene slik at andre ikke kan se nøyaktig antall som har likt, kan det være et tegn på at de ikke følte seg tilstrekkelig fordi det ikke var nok likes. Den digitale identiteten deres, virker til å bygges opp av hvor mange som liker bildet. Hvor mange som liker er det som avgjør om ungdommene føler seg vellykket eller ikke sosialt sett. Allerede her oppstår det en identitetskrise, og kampen og presset om å være god nok baserer seg på anerkjennelsen de kan oppnå på SoMe.

Del 3: Besvarelse av forskningsspørsmål og avsluttende kommentar

For å kunne besvare det jeg ønsket å forske på med denne masteroppgaven, må vi gå tilbake til både problemstillingen og forskningsspørsmålene mine:

Hvor langt er ungdommen villig til å gå for å høre til? Og hvordan påvirker dette deres identitetsutvikling og hvorfor?

FS1: Hva betyr det sosiale nettverket for ungdommenes hverdag, og hvordan påvirker det deres handlingsvalg, personlighet og identitet?

FS2: Hvordan påvirker russetiden ungdommenes hverdag både før, under og etter, og hvorfor?

FS: 3: Hvordan påvirker sosiale media ungdommene?

I de neste avsnittene vil jeg forsøke å besvare disse spørsmålene i korte og oppsummerende trekk på bakgrunn av funnene og det jeg har diskutert. Det kommer til å følge en kronologisk rekkefølge for å bevare en ryddig struktur.

5.7 Hva betyr det sosiale nettverket for ungdommenes hverdag, og hvordan påvirker det deres handlingsvalg, personlighet og identitet?

Ungdommenes opplevelse av nettverket er delt, hvor noen har flere venner enn andre, mens andre mener at de ikke har venner. Om de har venner eller ei, deler alle ungdommene én felles frykt: å bli ekskludert. I dag er det den dominerende ungdomskulturen og miljøet som bestemmer hva som er akseptert og anerkjent av hver enkelt ungdom. Å ikke være innafør disse kriteriene, kan i verste fall føre til at en faller utenfor gruppa. Det såkalte «følg strømmen» - prinsippet er en normal virksomhet i de aller fleste miljø, og spesielt ungdommene virker til å både bevisst og ubevisst gjøre det selv. Sentrale elementer som står sterkt i ungdomskulturen i dag, og som gjør at en blir respektert og anerkjent er blant annet sosial status. Dette oppnår en gjennom ulike aktiviteter og kvaliteter. En kan også opparbeide seg sosial status basert på miljøet du befinner deg i. Ungdommer som befinner seg i samme gruppe med andre som har sosial status, får fort betegnelsen sosial status selv. Grupper som dette kan enten basere seg på en ekte eller uekte relasjon. Det som er verdt å merke seg, er at uavhengig om relasjon er ekte eller ei, så er ungdommen mer redd for å bli ekskludert og velger derfor å beholde relasjonene for å ha noen å være sammen med.

Det å dra ut i festlige sammenhenger fordi andre ungdommer gjør det er ikke unaturlig uavhengig om det står i stil med personlige interesser. Trendy aktiviteter virker å trumfe ungdomsmiljøet og festlige arrangementer virker til å ha en dominoeffekt, hvor fler og fler

velger å benytte seg av blant annet alkoholholdige drikker. Drikkepress er noe som kan oppstå på fest, og det kan komme både fra fremmede og venner. De fleste ungdommene velger å takke nei til illegale rusmidler på bakgrunn av den kunnskapen de har om konsekvensene, men alkohol er ikke alltid like lett å si nei til.

Sosial konkurranse er et begrep som dukket opp underveis i intervjuene. Det ungdommen legger i begrepet handler om hvem som er best på de ulike sosiale arenaene. For eksempel velger samtlige av ungdommene å legge på ekstra detaljer i form av hvite løgner når de forteller om noe som har skjedd eller skal skje. Dette er i all hovedsak for at de selv eller det de forteller om skal virke mer interessant eller kulere. Det sosiale nettverket betyr mye for deres hverdag, og de er villige til å sette egne verdier og holdninger til side for en felles aksept.

5.8 Hvordan påvirker russetiden ungdommenes hverdag både før, under og etter, og hvorfor?

Vi kan konkludere med at russetiden er en påvirkningsfaktor for ungdommenes hverdag, kanskje ekstra før og under. Om dette er påvirkninger i en positiv eller negativ forstand er individuelt, og virker til å basere seg mest på om en er inkludert i en russegruppe eller ei.

Det største presset finner vi i planleggingsfasen, hvor det er flere elementer som både må kartlegges og ordnes opp i før russetiden er i gang. Elementer som dette dreier seg blant annet om en eventuell russegruppe og/eller økonomiske belastninger. De som allerede er inkludert i en russegruppe kjenner på et press om å finne resterende personer som kan inkluderes, mens de som ikke er i gruppe kjenner på et press om å bli inkludert i en gruppe. Noen forteller også at de ikke ønsker å være russ fordi russetiden oppleves som ekskluderende. Det oppstår ulike forklaringer for hvorfor noen ikke ønsker å være russ, og de største forskjellene i svarene kommer fra de som ikke ønsker selv å være russ, og de som skal være russ sammen med en gruppe. De som ikke ønsker å være russ begrunner det med ekskluderende, stress og press. De som er medlem av en gruppe, hevder at de andre velger det fordi de ikke er del av en gruppe. Noe som igjen bidrar til å styrke deres tanker om at russetiden er ekskluderende. Økonomisk belastning er noe flere av ungdommene kjenner på, særlig dersom de er medlem av en russegruppe. I hovedsak dreier de økonomiske belastningene seg om gruppa skal investere i en russebuss/van, logo, klær, låt etc. Dersom gruppa har bestemt at det skal brukes penger på dette, må ungdommene legge ut for å fortsatt være en del av gruppa. Det kan oppleves som to alternativer; enten er du inn, eller så er du ut.

Ekskluderingsbegreper dukker også opp igjen under russetiden. Her dreier det seg om frykten for å bli svartelistet og ikke bli invitert på festlige arrangementer. Ungdommene blir dermed opptatt av å bli sett på som en bra gruppe. Frykt for ekskludering når det kommer til rulling er også et element ungdommene møter. Bare de som oppfyller kravene får være med å rulle, hvilket betyr at de aller fleste kan oppleve å bli ekskludert.

Om ungdommene påvirkes av russetiden etter den er ferdig er vanskelig å besvare. Etter funnene og diskusjonene og bedømme dukker de aller fleste utfordringene opp enten før eller under. De største påvirkningsfaktorene virker tilsynelatende å dreie seg om inkludering VS ekskludering.

5.9 Hvordan påvirker sosiale media ungdommene?

Ungdommene opplever ikke i seg selv at SoMe er et stressmoment, eller at de påvirkes i sterk grad. Likevel viser det seg at de fleste blir påvirket enten de vil eller ei. Der de blir påvirket mest, er plattformer de eksponeres for bilder/videoer og reklamer. Helt spesifikt er det tydelig at de aller fleste blir negativt påvirket når det kommer til eksponering av kropp og utseende. Dette gjenspeiler seg også med tanke på bildene de selv velger å poste på SoMe: det som er det objektivt fineste bilde. På denne måten er de med å påvirke hverandre og skape et større press i henhold til kropp og utseende.

Når ungdommene velger å legge ut et bilde og de går for det bilde de selv ønsker å vise, har de makt over hvordan de ønsker å framstille seg selv som person. De aller fleste er opptatt av å framstille seg som en bra og god person, derfor er det trolig dette som også skjer på SoMe. På sett og vis kan ungdommene skape et misvisende bilde av seg selv og for andre.

Kapittel 6

Vurdering av studien og videre forskning

6.1 Vurdering og videre forskning

Resultatene i denne studien har bygget på valg av metode, rekruttering av informanter og analyse. Forskning er en måte å opparbeide seg kunnskap og kompetanse, men ikke en konkret fasit. Det finnes styrker og svakheter som påvirker det avsluttende resultatet. Dette kapitlet beskriver en helhetlig vurdering av min studie med forslag til videre forskning på området.

Å forske på ungdom kan ansees som enkelt og krevende på samme tid. På bakgrunn av at tema er stort og bredt, kan oppgavens validitet vurderes nøye. Problemstillingen og mine forskningsspørsmål er mulig å forske på noe som indikerer at den utgir validitet. Det kan dog være utfordrende å forske på mennesker generelt, da hvert individ behandles på en subjektiv måte. Jeg fikk innhentet åtte informanter av begge kjønn. Selv om kjønn ikke har stått sentralt i forskningsprosjektet, ga deg meg muligheten til å høre hvordan det kan oppleves uavhengig av kjønn. Å snakke med begge kjønn var for meg som forsker viktig i tilfelle det dukket opp signifikante forskjeller i svarene. På enkelte områder kunne svarene tolkes likt, mens andre noe ulik. Det var likevel ingen stor forskjell som var verdt å se nærmere inn på.

Siden prosjektet baserer seg på dagens ungdomsgenerasjon og hvordan det er å vokse opp som norsk ungdom i dag, kan en stille seg spørsmål om mine funn kan defineres som reliabilitet. Mine funn baserer seg på åtte informanter, og kan dermed ikke generaliseres på verken et nasjonalt eller internasjonalt nivå. På den andre siden ser vi likheter i svarene til disse ungdommene, og sannsynligheten er der for at flere ungdommen har de samme tankene og holdningene. Dersom vi utfører studien på nytt, med samme spørsmål men forskjellige informanter, vil vi sannsynligvis få ulik svar, men svarenes mening og betydning vil antakelig kunne tolkes på en tilnærmende lik måte. På denne måten kan vi si at prosjektet har reliabilitet. På den andre siden er potensielle samfunnsendringer relevant å ta med i betraktning. Ungdomskulturen har slik vi var inne på tidligere endret seg igjennom årene. Det er dermed ikke unaturlig at det vil fortsette å endre seg, både basert på ungdomsgenerasjonene og andre samfunnsmessige endringer. For eksempel har russetiden fått et politisk engasjement, og sannsynlighetene er store for at det vil skje endringer i forhold til russetidens praktisering. Potensielle endringer for hvordan russetiden skal gjennomføres, kan føre til en

endring i hvordan ungdommene opplever russetiden. Dersom forskere gjør samme studie ved en senere anledning, kan det komme ulike svar og funn enn i denne studien. På denne siden kan ikke prosjektet anses som å ha reliabilitet.

Dersom studien ikke viser reliabilitet, åpner det for videre forskning på område. Intervjuene ble gjennomført høsten 2023, altså før russetiden offisielt var i gang. Det kunne vært spennende å snakke med ungdommene etter russetiden deres, for å høre hvilke tanker og følelser de satt igjen med i ettertid. Er tidligere tanker og holdninger likt som før russetiden startet, eller er de endret, i så fall hvordan og hvorfor? Videre er stortinget i gang med en endring av praktiseringen av russetiden. Denne skal inntre tidligst 2026, hvor intensjonen er at det skal bli en tryggere, inkluderende og bedre feiring for alle. Å gjennomføre en ny studie på ungdommenes tanker og holdninger til russetiden etter 2026 kan være interessant i forhold til å se hvilken effekt tiltakene har. Å sammenligne tidligere studier med nyere kan bidra til større forbedringer på området. Her vil jeg anbefale en kvalitativ metode med forskningsintervju, for en dypere forståelse og innsikt.

SoMe har på lik linje med russetiden og ungdomskulturen endret seg, og den digitale utviklingen har fått en større og mer sentral plass i ungdommenes hverdag. Forskning viser at ungdommene ikke opplever SoMe som et stress i hverdagen, men heller som et press knyttet til kropp og utseende. De digitale arenaene får stadig mer oppmerksomhet, og har på få år utviklet seg til et arbeidsmarked, noe en kan leve av på lik linje som å jobbe som lærer eller lege. SoMe får på denne måten en større og større plass, og det er tilsynelatende ikke til å unngå å bli eksponert for det digitale i dagens samfunn. Det kan derfor være interessant å se nærmere på hvordan SoMe faktisk påvirker ungdommene og hvorfor. Også her kan det være en fordel med et kvalitativt forskningsintervju for å få nærmere tilgang til hvordan og hvorfor.

6.2 Avsluttende kommentar

Denne masteroppgaven har både gitt meg et nytt syn på det å være ungdom i dag, samtidig som den har bekreftet flere av de hypotesene jeg allerede hadde fra tidligere. Ungdommene i dag står i mange ulike former for press og forventninger, spesielt innenfor ungdomsmiljøet selv. De opplever flere elementer og hendelser i livet som setter frykten for ekskludering på ulike prøver, og både bevisst og ubevisst tyr de til ulike metoder for å ikke havne utenfor selv. Gruppens verdier og holdninger kan til tider være viktigere enn deres personlige, fordi de potensielle konsekvensene er mer truende.

Russetiden begrenser ungdommenes sosiale nettverk til et fastsatt antall i en russegruppe. Videre begrenser dette deres sosiale identitetsutvikling, som kan få konsekvenser for å knytte relasjoner med andre senere i livet. De fleste av ungdommer drikker alkohol til tross for aldersgrensen, og har positive opplevelser på slike arrangementer. Det er et mindretall som selv bruker illegale rusmidler, men alle kjenner til én eller flere som misbruker det i festlige sammenhenger. Flere har fått tilbud om å prøve illegale rusmidler, men kunnskap om konsekvensene gjør at de aller fleste sier nei. Drikkepresset derimot er utfordrende å takke nei til, spesielt når det kommer fra egne venner. På SoMe kan ungdommene selv velge hvem de ønsker å være og hvilke sider som skal vises. Det er stort fokus på bildenes utseende hvor likes og kommentarer presenterer aksept og anerkjennelse. Bildene som legges ut på de ulike plattformene er valgt basert på hvilket som hadde det objektivt beste utseende, som videre kan påvirke de som eksponeres for det på en negativ måte.

Hvor langt ungdommene er villig til å gå for å høre til, kan ikke besvares i form av lengdemeter. Den kan derimot besvares ved å oppsummere noen elementer de er villige til å gjøre for å høre til i et felleskap: (1) Ungdommene er villige til å sette til side personlige holdninger og verdier til fordel for fellesskapet. (2) Ungdommene er villige til å presentere seg selv på den måten de ønsker andre skal oppfatte dem på, selv om det ikke alltid er basert på full sannhet. (3) Ungdommene er villige til å akseptere gruppas bestemmelser, for eksempel i henhold til russetida, selv om det ikke er ønsket selv. (4) Ungdommen er villig til å endre rollespillet basert på publikumet, og kan derfor aldri sikker på hvilken person de egentlig er.

Ungdommens største usikkerhet ligger i den sosiale konteksten. Å bli ekskludert og å føle seg ensom, er en frykt de møter hver dag. De har egne normer og regler for hvordan og hvorfor de sosiale spillereglene er som de er, og de som ikke spiller etter reglene risikere å bli ekskludert fra spillet.

Referanseliste

- Amdam, K. (2024). Solo-russ: Hva om vi sammen konstruerer en russetid hvor alle får være med? *NRK Kronikk*. <https://www.nrk.no/ytring/a-vaere-sammen-i-russetiden-1.16855279>
- Backe-Hansen, E. (2023). Når barn og unge deltar i forskning. Hentet 30.11.2023 fra <https://www.forskningsetikk.no/ressurser/fbib/bestemte-grupper/barn/>
- Bakken, A. (2022). *Ungdata* (Nasjonale resultater Issue. O. NOVA. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/3011548/NOVA-rapport-5-2022.pdf?sequence=5&isAllowed=y>
- Bakken, A. (2023). *Ung i Oslo 2023 Ungdomsskolen og videregående skole*. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/3065089/NOVA-Rapport-6-2023.pdf?sequence=7&isAllowed=y>
- Bakken, A., Sletten, M. A. & Eriksen, I. M. (2018). Generasjon prestasjon? Ungdoms opplevelse av press og stress. *Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning*. <https://utdanningsforskning.no/artikler/2018/generasjon-prestasjon-ungdoms-opplevelse-av-press-og-stress/>
- Baltzersen, R. K. (2020a). Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell: Hvordan finner utvikling sted? I *Pedagogikk i lærerutdanningen*. Pressbooks. <https://pressbooks.pub/pedagogikk/chapter/bronfenbrenners-utviklingsokologiske-modell/>
- Baltzersen, R. K. (2020b). Erik Erikson om Identitetsutvikling. I *Pedagogikk i lærerutdanningen*. Pressbooks. <https://pressbooks.pub/pedagogikk/chapter/erik-erikson-om-identitetsutvikling/>
- Binder, G. H. N. P.-E. (2017). Den klassiske psykoanalysens grunnbegreper: norsmalutvikling og psykopatologi hos barn og unge. I *Oppvekst og psykologisk utvikling* (2.utg. utg., s. 73-103). Universitetsforlaget.
- Bjørn Haugan & Mikaelen, H. (2024). Regjeringen vil revolusjonere russetiden: – Har kommet ut av kontroll. <https://www.vg.no/nyheter/i/Mo4o4m/regjeringen-vil-revolusjonere-russetiden-har-kommet-ut-av-kontroll>
- Blå-Kors. (2023). *Nye tall fra Ipsos viser viktigheten med at voksne bidrar til å inkludere*. <https://www.blakors.no/nyheter/inkludering-russetid/>
- Blå-Kors. (2024). *Drikkepress i russetiden*. https://www.blakors.no/fagside/drikkepress-og-alkoholvaner/?_gl=1*17zfys1*_up*MQ..&gclid=CjwKCAjwi_exBhA8EiwA_kU1Mifko1m_3xCPkIDBvhuuzjzEQ0T9s8KbQYnVgk_ehC4EUUpA3KqPzRoCJ7oQAvD_BwE#h-drikkepress-i-russetiden
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bretteville-Jensen, A. L., Lyshol, J. J. K. B., Andreas, J. B., Gjersing, L., Gjerde, H. & Furuhaugen, H. (2020). *RUSS-19: En studie blant deltakere på tre store russesamlinger våren 2019*. Folkehelseinstituttet.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: experiments by nature and design*. Harvard University Press.
- Cho, C. H., Laine, M., Roberts, R. W. & Rodrigue, M. (2018). The Frontstage and Backstage of Corporate Sustainability Reporting: Evidence from the Arctic National Wildlife Refuge Bill. *Journal of business ethics*, 152(3), 865-886. <https://doi.org/10.1007/s10551-016-3375-4>
- Creswell, J. W., Creswell, J. W. & Guetterman, T. C. (2021). *Educational research : planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (Sixth edition Global edition. utg.). Pearson Education Limited.
- Egeberg, S., Halse, J., Jonassen, J., Ann, Jerlang, E., Ringsted, S. & Wedel-Brandt, B. (1993). *Utviklingspsykologiske teorier : en innføring* (2. udg. utg.). Gyldendal.

- Eikefjord, E. (2024). Russetiden er satt under statlig administrasjon. Festen er over. <https://www.bt.no/btmeninger/kommentar/i/VPykd/russetiden-er-snart-slutt-regjeringen-har-satt-feiringen-under-statlig-administrasjon>
- EMCDDA/ESPAD. (2020). *ESPAD Report 2019 — Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. E. m. c. f. d. a. d. addiction.
- Erikson, E. H. (1995). *Childhood and society*. Vintage.
- Faye, R., Lindhardt, E. M. & Ravneberg, B. 1. Mot en kontekstuell forståelse av fordomsbegrepet. I *Hvordan forstå fordommer?* (s. 09-32) (Books). Universitetsforlaget. <https://doi.org/doi:10.18261/9788215041261-2021-01>
- Folkehelseinstituttet. (2021). *Narkotikabruk blant ungdom*. Narkotika i Norge. <https://www.fhi.no/le/rusmidler-og-avhengighet/narkotikainorge/bruk-av-narkotika/narkotikabruk-blant-ungdom/?term=>
- Folkehelseinstituttet. (2022). Hele verden er et tastetrykk unna – Ungdommers bruk og opplevelser med sosiale medier og online gaming. <https://www.fhi.no/publ/2022/hele-verden-er-et-tastetrykk-unna---ungdommers-bruk-og-opplevelser-med-sosi/>
- Goffman, E. (1956). *The selv presentation of self in everyday life* University of Edinburgh chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglclefindmkaj/[https://monoskop.org/images/1/19/Goffman Erving The Presentation of Self in Everyday Life.pdf](https://monoskop.org/images/1/19/Goffman_Erving_The_Presentation_of_Self_in_Everyday_Life.pdf)
- Goffman, E. & Goffman, E. (1969). *The presentation of self in everyday life*. Penguin.
- Goffman, E., Lemert, C. & Branaman, A. (1997). *The Goffman reader*. Blackwell.
- Goffman, E., Risvik, K. & Risvik, K. (1992). *Vårt rollespill til daglig : en studie i hverdagslivets dramatik* (Ny utg. utg.). Pax.
- Grønmo, S. (2023). Utvalg https://snl.no/utvalg#-Strategiske_utvalg
- Gulbrandsen, C. (2021). Slik har ungdomstiden endret seg på tretti år. *Velferdsforskningsinstituttet NOVA*. <https://www.oslomet.no/forskning/forskningsnyheter/slik-har-ungdomstiden-endret-seg-paa-tretti-aar>
- Gulbrandsen, L. M. (2017). *Oppvekst og psykologisk utvikling* (2. utg. utg.). Universitetsforl.
- Hagen, A. L. & Lyng, S. T. (2019). Barn og unges deltakelse i forskning: Muligheter og utfordringer. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 3(1), 6-12. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2019-01-01>
- helse, R. f. p. (2021). *Tall og statistikk - felleskap* Rådet for psykisk helse <https://psykiskhelse.no/psykiskoppvekst/fellesskap/tall-og-statistikk-fellesskap/>
- Helsedirektoratet. (2024). *En trygg russefeiring for alle? Oppsummering av innspill fra rådslag 08.06.2023*. <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/en-trygg-russefeiring-for-alle-oppsummering-av-innspill-fra-radslag-08-06-2023>
- Hjelseth, A. (2024). Erving Goffman. https://snl.no/Erving_Goffman#:~:text=seg%20selv%20innenfor-,Den%20dramaturgiske%20metaforen,en%20forestilling%20overfor%20et%20publikum.
- Hjemdahl, A.-S. (1999). Kledd i russetid. En samtidsstudie av rødrussens klær. https://www.academia.edu/32934327/Kledd_i_russetid_En_samtidsstudie_av_r%C3%B8drussens_kl%C3%A6r_del_1
- Illeris, K. (2004). Unges læring, identitet og selvorientering. *Nordic Studies in Education*, 22(2), 65-87. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-5949-2002-02-01>
- Illeris, K., Mikkelsen, P. & Damkjær, R. (2000). *Tekster om læring*. Roskilde Universitetsforlag.
- Imsen, G. (2020). *Elevens verden : innføring i pedagogisk psykologi* (6. utgave. utg.). Universitetsforlaget.
- Jacobsen, D. I. (2017). *Forståelse, beskrivelse og forklaring : innføring i metode for helse- og sosialfagene* (2. utg. utg.). Høyskoleforl.
- Jahnsen, H. & Støen, J. (2022). Fortellinger om utestenging og klasse miljø. *Paideia*, (21), 26-37. <https://tidsskrift.dk/Paideia/article/view/130129>
- Julia Horn, T. S. T. (2019). Politiet advarer foreldre: – Flere russ har oppfordrer til å sende nakenbilder i bytte mot rulling. <https://www.nrk.no/rogaland/russen-oppfordrer-til-a-sende-nakenbilder-for-a-fa-rulle-1.14529547>

- Kolstad, A. (2012). Forutinntatte meninger. *Norsk psykologforening*.
<https://psykologtidsskriftet.no/kommentar/2012/04/forutinntatte-meninger>
- Krorus-Nord. (2021). *Resultater fra Ungdata-undersøkelsen i Troms og Finnmark 2021: Videregående*. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfefindmkaj/https://www.ungdata.no/wp-content/uploads/reports/Troms%20og%20Finnmark_2021_Videregaende_Fylke.pdf
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M. & Rygge, J. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg. utg.). Gyldendal akademisk.
- Kvillo, Ø. (2013). Bioøkologisk teori. I *Læring, utvikling og læringsmiljø*. Akademika forlag.
- Kvillo, Ø. (2022a). Identitets- og moralutvikling. I *Grunnbok i pedagogisk psykologi* (s. 130-148). Fagbokforlaget.
- Kvillo, Ø. (2022b). Transaksjonsmodeller for barns utvikling og Bronfenbrenners bioøkologiske teori. I *Grunnbok i pedagogisk psykologi*. Fagbokforlaget
- Luckmann, T. (2008). Fenomenologi som grunnlag for sosiologi: på vei mot en vitenskap basert på det subjektive paradigmat: protososiologi. *Sosiologi i dag (trykt utg.)*, 38(2).
- Lund, I. (2011). Tydelige forventninger. <https://www.forebygging.no/Artikler/2011-2008/Det-stille-atferdsproblemet/Tydelige-forventninger/>
- Lundh, L. (2014). "Det er ikke trappene det kommer an på!". I *Inkluderende praksis* (s. 115-143). Universitetsforlaget
- Medietilsynet. (2018). Stadig flere barn får mobiltelefon. <https://www.medietilsynet.no/nyheter/nyhetsarkiv/aktuelt-2018/stadig-flere-barn-far-mobiltelefon/>
- Muñoz, C. G. C. (2022). *What are evidence gap maps and why are they important?* <https://s4be.cochrane.org/blog/2022/11/18/what-are-evidence-gap-maps-and-why-are-they-important/>
- Nissen Bjørnsen, H., Ringdal, R., Eilertsen, M.-E., Espenes, G.-A., Stiklestad Holmen, N. & Moksnes, U. K. (2018). Kunnskap kan gi ungdom bedre psykisk helse. *Sykepleien forskning (Oslo)*, (65075), e-65075. <https://doi.org/10.4220/Sykepleiens.2018.65075>
- Nordahl, M. (2009). Rølp og russeminner. *forskning.no*. <https://forskning.no/historie-samfunnskunnskap/rolp-og-russeminner/922219>
- NTNU. (u.å). *NVivo*. <https://i.ntnu.no/wiki/-/wiki/Norsk/NVivo>
- Ording, O. A., R. (2018). Tar et oppgjør med ukulturen: - hele konseptet russetid er blitt så trist <https://www.nrk.no/norge/tar-et-oppgjor-med-ukulturen--hele-konseptet-russetid-er-blitt-sa-trist-1.14166192>
- Pistrang, N. & Barker, C. (2012). Varieties of qualitative research: A pragmatic approach to selecting methods. I *APA handbook of research methods in psychology, Vol 2: Research designs: Quantitative, qualitative, neuropsychological, and biological*. (s. 5-18) (APA handbooks in psychology®). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/13620-001>
- Postholm, M. B. (2011). *Kvalitativ metode : en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier* (2. utg. utg.). Universitetsforl.
- Psykisk oppvekst* (2022). (C. Lundgren, Red.). Rådet for psykisk helse.
- Rano Tahseen, A. I. L., Oda Flaten Lødemel & Ida-Kristin Tvedt (2023). – Ingen bestiller «thaihorer» på grunn av sangen vår. <https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/ingen-bestiller-thaihorer-pa-grunn-av-sangen-var/15689836/>
- Salam, R. A., Khan, M. H., Meerza, S. S. A., Das, J. K., Lewis-Watts, L. & Bhutta, Z. A. (2024). An evidence gap map of interventions for noncommunicable diseases and risk factors among children and adolescents. *Nature Medicine*, 30(1), 290-301. <https://doi.org/10.1038/s41591-023-02737-2>
- Sikt. (u.å). *Samtykke eller allmennhetens interesse?* <https://sikt.no/tjenester/personverntjenester-forskning/personvernhandbok-forskning/samtykke-eller-allmennhetens-interesse>
- Stokes, H. A., S. ; Coffey, J. (2015). *Young people, identity, class, and the family*. Springer Singapore.

- Storm Torjussen, L. P. (2020). Nils Gilje: Hermeneutikk som metode ♦ ein historisk introduksjon. *Norsk filosofisk tidsskrift*, 55(4), 269-272. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2901-2020-04-05>
- Svartdal, F. (2019). forventning (psykologi). https://snl.no/forventning_-_psykologi#:~:text=Forventning%20er%20en%20kognitiv%20innstilling,etter%20lyn%20forventer%20vi%20torden.
- Sævik, S. (2017). Russetiden – en opplevelse av tilhørighet? <https://utdanningsforskning.no/artikler/2017/russetiden--en-opplevelse-av-tilhorighet/>
- Søndergaard, D. M. & Rabøl Hansen, H. (2018). Bullying, social exclusion anxiety and longing for belonging. *Nordic Studies in Education*, 38(4), 319-336. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-2018-04-03>
- Tetzchner, S. v. (2012). *Utviklingspsykologi* (2. utg. utg.). Gyldendal akademisk.
- Tetzchner, S. V. (2019). *Utviklingspsykologi*. Gyldendal.
- Tetzchner, S. V. (2024). Identitet. <https://snl.no/identitet>
- UiO. (2022). *Rutine for forskning med personopplysninger*. Universitetet i Oslo <https://www.uio.no/for-ansatte/arbeidsstotte/personvern/rutine-for-forskning-med-personopplysninger.html>
- UiO. (2023). *Nettskjema-diktafon mobilapp*. Universitetet i Oslo <https://www.uio.no/tjenester/it/adm-app/nettskjema/hjelp/diktafon.html>
- Utforskinnet. (2021). *De fire typene psykisk press*. <https://utforskinnet.no/de-fire-typer-psykisk-press/>
- von der Lippe, M. 1. Fordommer i skolen. I *Fordommer i skolen* (s. 11-34) (Books). Universitetsforlaget. <https://doi.org/doi:10.18261/9788215037417-2021-01>
- Øia, T. & Vestel, V. (2014). Generasjonskløfta som forsvant. Et ungdomsbilde i endring. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 14(1). <https://journals.oslomet.no/index.php/ungdomsforskning/article/view/978>

Vedlegg

Vedlegg 1 – Informasjonsskriv og samtykkeskjema

Forespørsel om deltakelse i masterprosjektet

«Inkludering, tilhørighet og identitet»

Bakgrunn og formål:

Jeg er masterstudent ved UiT Norges arktiske universitet på studiet pedagogikk. I min masteroppgave skal jeg undersøke inkludering, tilhørighet og identitet blant elever på videregående skole. Problemstillingen lyder som følgende: *Hvor langt er ungdommen villig til å gå for å høre til? Og hvordan påvirker dette deres hverdag?*

Historisk har ungdomsmiljøet blitt sett på som et samfunnsopprør, og et behov for å løsrive seg å bli sett. Dagens forskning viser at ungdommer i dag ikke er like opprørske på en samfunnsmessig måte, men heller at de sliter på det individuelle plan. De slites mellom den person de er, og den person de tror de må være blant sine jevnaldrende. På bakgrunn av dette ønsker jeg å høre fra ungdommene selv hvordan de opplever dette i hverdagen, og søker en større forståelse av hvordan det er å være ungdom i dagens samfunn. Blant alle ulike spørsmål jeg har er det disse som kommer til å være sentralt:

- 1) Hvordan påvirker russetiden hverdagen for ungdommene både før, under og etter?
- 2) Er sosiale media den største fienden når det kommer til press og forventinger om hvem og hvordan en bør være?
- 3) Er ungdommen villig til å gå over stokk og stein for å ikke falle utenfor gruppa og evt. Hvorfor?

Det er fort gjort at en tenker nedlatende om ungdommene og hvordan de ter seg når de er samlet. Jeg håper dette prosjektet kan bidra til at ungdommene selv får en stemme i temaet, og at vi som ikke er den del av miljøet får en dypere forståelse av hvordan det er å være ungdom i dag.

Jeg vil undersøke temaet gjennom intervju, og resultatet vil bli publisert i en masteroppgave.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Deltakere til studien er basert på et strategisk utvalg og jeg legger følgende kriterier til grunn for deltakelse:

- At du er i alderen 16-18 år

Hva innebærer deltakelse i masterprosjektet?

Det vil bli gjennomført 6-8 individuelle intervjuer. Hvert intervju vil ta ca. 1 time og gjennomføres på egnet sted, gjerne på intervjupersonens premisser. Det vil bli benyttet lydopptak under intervjusamtalen.

Alle personopplysningene behandles konfidensielt og blir anonymisert. Det er kun jeg som masterstudent og min veileder som vil ha tilgang til de innspilte intervjuene, og vi har begge signert taushetserklæring via universitetet i Tromsø. Du som deltaker i masterprosjektet vil ikke kunne bli gjenkjent i publiseringa av masteroppgaven.

Ditt personvern- hvordan oppbevares og brukes dine opplysninger?

Opplysningen om deg vil bare bli brukt til det formål som skisseres i dette skrevet. Forskningsdata skal lagres og arkiveres UiT-godkjente systemer. Etikkportalen ved UiT skal følges, samt retningslinjer for personvern i forsknings- og studentprosjekt ved UiT (https://uit.no/forskning/art?p_document_id=604029&dim=179056).

Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det er kun jeg som masterstudent og min veileder som vil ha tilgang til disse opplysningene under arbeidet. Når oppgaven er ferdigstilt, vil den bli publisert og er da et offentlig dokument. Din anonymitet vil imidlertid bli ivaretatt gjennom at du som informant kun blir nevnt som ungdom 1, 2 eller 3 etc. Det vil ikke bli opplyst hvilken skole du går på eller annen informasjon som kan spores tilbake til deg. Du vil heller ikke kunne bli gjenkjent gjennom beskrivelser i oppgaven. Utskrevet datamaterialet vil være anonymisert og lagres innelåst.

Hva skjer med opplysningene dine når prosjektet avsluttes?

Masterprosjektet skal etter planen være ferdig i mai 2024. Opptak og transkribering av intervju, samt utskrevet datamateriale, vil bli slettet og makulert med en gang oppgaven er godkjent og publisert.

Frivillig deltakelse:

Det er frivillig å delta i masterstudien. Du har mulighet til å trekke deg når som helst, uten å begrunne dette nærmere. Det er søkt om godkjenning av masterprosjektet hos Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør. Du kan og be om retting, innsyn, sletting, begrensning og datakopi av oppgaven, samt klage inn til Datatilsynet.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, ønsker mer informasjon eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Ingrid Hals Olsen, student, iol058@uit.no - 94175569

Merete Saus, veileder, merete.saus@uit.no – 97685674

Annikken Steinbakk, personvernombud UiT, personvernombud@uit.no – 77 64 69 52

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med Personverntjenester på e-post, personverntjenester@sikt.no eller tlf. 53 21 15 00

UiT Norges Arktiske universitet er behandlingsansvarlig institusjon i prosjektet.

På forhånd tusen takk!

Med vennlig hilsen:

Ingrid Hals Olsen, student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om masterprosjektet «inkludering, tilhørighet og identitet», og har fått anledning til å stille spørsmål.

Jeg samtykker til:

- å delta i intervju _____
- at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet _____

Navn (blokkbokstaver)

Dato

Signatur

Vedlegg 2 – Intervjuguide

Forskningsspørsmål	Tema	Spørsmål
	Innledning	<p>Generell info: Takke for deltakelse, info om meg og prosjektet – hvorfor interessen. Samtykkeskjema underskrives, båndopptak starter, muntlig samtykkeerklæring, jeg er ikke ute etter å dømme, men mer forståelse.</p> <p>Spørsmål:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvor gammel er du, og hvilket års-trinn går du på? - Hvordan er det på skolen, trives du? Evt. hvorfor, hvorfor ikke? - Hvordan føler du deg nå? <ol style="list-style-type: none"> 1. I forhold til intervjuet og temaet? 2. Er det noe du gruer deg ekstra til i henhold til evt. spørsmål? 3. Hva tenker du om å svare ærlig, helt greit eller kan det bli utfordrende?
Hva betyr det sosiale nettverket for ungdommenes hverdag, og hvordan påvirker det deres handlingsvalg, personlighet og identitet?	Ungdommenes sosiale liv	<ul style="list-style-type: none"> - Har du faste venner du er sammen med på skolen eller fritiden? Evt. hvordan vil du beskrive dere? - Har du endret personligheten din rundt dem? - Har du noen gang løyet om en ting for at det skal virke kulere eller mer interessant? - Kan du si ifra dersom vennene dine gjør noe du ikke synes er greit? - Hva opplever du som den største utfordringen i deres vennskap – opplever du et press på noen områder?
Hvordan påvirker russetiden ungdommenes hverdag både før, under og etter, og hvorfor?	Russetid	<ul style="list-style-type: none"> - Hvordan er ditt forhold til russetiden? - Er det viktig å være en del av en russegruppe, hvorfor?/hvorfor ikke? - Har du (evt. din gruppe) begynt å planlegge russetiden allerede nå? <ol style="list-style-type: none"> 1. Evt. Hvilke planer har dere? - Er du (og din gruppe) inkluderende overfor andre? Hvorfor, hvorfor ikke? - Er det noe du gleder deg/gruer deg spesielt til i forhold til russetida?
Hvordan påvirker sosiale media ungdommene?	Sosiale media	<ul style="list-style-type: none"> - Hvilke plattformer bruker du mest av sosiale media? <ol style="list-style-type: none"> 2. Er du selv aktiv å legge ut bilder/videoer - Hvem er det du følger på disse plattformene? - Hvilke bilder/videoer dukker mest opp når du sitter å scroller? <ol style="list-style-type: none"> 3. Hvilke tanker og følelser får du av å se disse?
	Avslutning	<p>Mål: avslutte på en trygg måte, ikke la informant gå fra intervjuet med en vond/sår følelse</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvordan synes du dette gikk? - Hvilke planer har du for resten av dagen? - Er det noe mer du ønsker å dele før vi avslutter? <p>Takk for praten!</p>

Vedlegg 3 – Prosjektvurdering fra Sikt

Referansenummer

572644

Vurderingstype

Standard

Dato

20.09.2023

Tittel

Inkludering, tilhørighet og identitet

Behandlingsansvarlig institusjon

UiT Norges Arktiske Universitet / Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning / Institutt for lærerutdanning og pedagogikk

Prosjektansvarlig

Merete Saus

Student

Ingrid Hals Olsen

Prosjektperiode

19.09.2023 - 15.05.2024

Kategorier personopplysninger

- Almennelige
- Særlige

Lovlig grunnlag

- Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)
- Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 15.05.2024.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

OM VURDERINGEN

Sikt har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket. Vi har nå vurdert at du har lovlig grunnlag til å behandle personopplysningene.

TYPE PERSONOPPLYSNINGER

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om helse.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Det er institusjonen du er ansatt/student ved som avgjør hvordan du må lagre og sikre data i ditt prosjekt og hvilke databehandlere du kan bruke. Husk å bruke leverandører som din institusjon har avtale med (f.eks. ved skylagring, nettspørreskjema, videosamtale el.) . Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Se våre nettsider om hvilke endringer du må melde: <https://sikt.no/melde-endringer-i-meldeskiema>

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!